เตปิฏกานิสํสกถา

พระธรรมเทศนา

พระราชสุตกวี

วัดมหรรณพาราม

แขวงเสาชิงช้า เขตพระนคร กรุงเทพฯ

คำปรารภ

พระไตรปิฎก เป็นที่รวบรวมหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ไว้เป็นหมวดหมู่โดยพระสาวก เพื่อความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า กำหนดจดจำ สำหรับพระภิกษุสงฆ์และผู้ใคร่ศึกษา ทั้งนี้เพราะเป็นที่ทราบชัดกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาอย่างยากที่จะหาสิ่งใดมาเทียมทันได้ ผู้ได้ศึกษาพระไตรปิฎก นอกจากจะเป็นบุญเฉพาะตัวแล้ว ยังได้รับความรู้ในสรรพวิทยาการหลายหลาก และที่ยิ่งขึ้นไปก็คือความรู้ในจริยสมบัติอันจะสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบให้เกิดขึ้น พร้อมทั้งขั้นตอนและวิธีการในการที่จะเข้าถึงภาวะที่จะพ้นจากการเกาะกุมของโลก (โลกุตตระ) ทุกประการ ล้วนมีอยู่ในพระไตรปิฎกทั้งสิ้น

การที่พี่ประเทือง และพี่สำเภา สลับแก้ว พร้อมด้วยบุตร-ธิดา มีศรัทธาปสาทะ บริจาคทรัพย์สร้างพระไตรปิฎกภาษาไทย พร้อมทั้งตู้พระไตรปิฎกสำหรับเก็บพระไตรปิฎกไว้ ๑ หลัง และธรรมาสน์เทศน์ไว้

ประจำวัดคีรีสุทธาราม (เขาขาด) เท่ากับเป็นการยอยกพระพุทธศาสนาช่วยกันเผยแผ่ศาสนธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้แพร่ไพศาลออกไป

ขอผลบุญกุศล - คุณงามความดีที่เกิดจากการพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎกเป็นธรรมทานนี้ จงเป็นเดชเป็นตบะพลະปัจจัยให้พี่ประเทืองและพี่สำเภา สลับแก้ว พร้อมด้วยครอบครัว มีความสุขความเจริญ อยู่ในร่มเงาของพระพุทธศาสนายิ่งๆ ขึ้นไป

ขอเจริญพร

พระราชสุตกวี

พระธรรมเทศนา

พระราชสุตกวี
วัดมหรรณพาราม
แขวงเสาชิงช้า เขตพระนคร กรุงเทพฯ

แสดงที่ วัดคีรีสุทธาราม (เขาขาด)
ต.ซับสมบูรณ์ อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์ เวลา ๑๒.๓๐ น.

เตปิฏกานิสํสกถา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

อิธ นนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ
กตปุญฺโญ อุภยตฺถ นนฺทติ
ปุญฺญํ เม กตนฺติ นนฺทติ
ภิยฺโย นนฺทติ สุคตึ คโตติฯ

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาในอานิสงส์แห่งการสร้างพระไตรปิฎก เพื่ออนุโมทนาในส่วนกุศลบุญราศีที่พี่ประเทืองและพี่สำเภา สลับแก้ว พร้อมด้วยบุตร - ธิดา มีศรัทธาร่วมกันสร้างและการฉลองพระไตรปิฎก เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญาบารมี และเพิ่มพูนปสาทศรัทธาในสมาคมนี้กว่าจะยุติลงด้วยกาลเวลา

คำว่า **ปิฎก** แปลว่า กระจาดหรือตะกร้า อันเป็นภาชนะสำหรับใส่รวมของต่างๆ เข้าไว้ นำมาใช้ในความหมายว่า เป็นที่รวบรวมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่จัดเป็นหมวดหมู่แล้ว **"ไตร"** แปลว่า สาม โดยนัยนี้ พระไตรปิฎก จึงหมายถึง คัมภีร์ที่บรรจุพุทธพจน์ (และเรื่องราวชั้นเดิมของพระพุทธศาสนา) ๓ ชุด หรือคัมภีร์ที่รวบรวมพระธรรมวินัย ๓ หมวด คือ

(๑) พระวินัยปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดพระวินัย คือพุทธบัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติ ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมและการดำเนินกิจการต่างๆ ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์

(๒) พระสุตตันตปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดพระสูตร คือ พระธรรมเทศนาคำบรรยายธรรมต่างๆ ที่ตรัสยักเยื้องให้เหมาะกับบุคคลและโอกาสตลอดจนบทประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวทั้งหลาย ที่เป็นชั้นเดิมในพระพุทธศาสนา

(๓) พระอภิธรรมปิฎก ประมวลพระพุทธพจน์หมวดพระอภิธรรม คือหลักธรรมและคำอธิบายที่เป็นหลักวิชาล้วนๆ ไม่เกี่ยวด้วยบุคคลหรือเหตุการณ์

พระอรรถกถาจารย์กล่าวว่า พระไตรปิฎกมีเนื้อความทั้งหมด ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งเป็น พระวินัยปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ พระสุตตันตปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ และพระอภิธรรมปิฎก ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

พระไตรปิฎก จึงเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนใช้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้รู้ทั่วถึงพระธรรมวินัยและปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง

พระธรรมปิฎก เมื่อว่าโดยพิสดาร ก็มีจำนวนคัมภีร์และจำนวนพระธรรมขันธ์ดังกล่าวมาแล้ว แต่ถ้าจะย่อข้อธรรมในพระไตรปิฎก เพื่อเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติของพุทธบริษัท ก็ย่อได้ดังนี้ ว่าโดยการปฏิบัติก็มีเพียงหนึ่งคือ อัปปมาทธรรม ธรรมคือความไม่ประมาท คือไม่อยู่โดยปราศจากสติ จะพูดทำสิ่งใดๆ มีสติกำกับอยู่เสมอไป ได้ในภาษิตว่า **"สติ สพฺพตฺถ ปตฺถิยา"** สติจำปรารถนาในที่ทั้งปวง การย่อดังนี้อาศัยพระดำรัส ที่ตรัสเป็นครั้งสุดท้ายในสมัยเสด็จปรินิพพาน ซึ่งถือกันว่าเป็นการย่อคำสอนของพระองค์ทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ที่ทรงเทศนาอยู่ ๔๕ ปี และเป็นที่ดำรัสที่ประทับใจของพุทธบริษัทว่า **"อามนฺ ตยามิ โว ภิกฺขเว"** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลาย **"ขยวยธมฺมา สงฺขารา"** สังขารทั้งหลายมีความสิ้นไปและความเสื่อมเป็นธรรมดา **"อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ"** เธอทั้งหลายจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด เอาใจความตอนนี้ว่า พวกเธอจงอยู่ด้วยความไม่ประมาทเถิด ดังนี้ ท่านอุปมาความไม่ประมาทเหมือนรอยเท้าช้าง ซึ่งใหญ่กว่ารอยเท้าสัตว์ทุกชนิด

ส่วนธรรมอื่นเหมือนรอยเท้าสัตว์ทั้งหลาย ธรรมดารอยเท้าสัตว์ทุกชนิด ย่อมรวมลงได้ในรอยเท้าช้าง ไม่ใหญ่เกินกว่ารอยเท้าช้างไปได้ รอยเท้าช้างย่อมใหญ่ครอบงำรอยเท้าสัตว์ทุกชนิดฉันใด อัปปมาทธรรมคือความไม่ประมาทก็ฉันนั้น ย่อมเป็นธรรมครอบงำธรรมทุกชนิดได้ ธรรมทุกชนิดย่อมรวมลงได้ในความไม่ประมาท เช่น จะบำเพ็ญทานก็ต้องไม่ประมาทคือมีสติ จะรักษาศีลก็ต้องไม่ประมาท จะเจริญภาวนาก็ต้องไม่ประมาททานศีลภาวนาจึงจะมีผลสมบูรณ์ ความไม่ประมาทย่อมแทรกซึมอยู่ในธรรมทุกชนิดดังนี้ มีบาลีรับรองความข้อนี้ว่า **“อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ ปุญฺญกิริยาสุ ปณฺฑิตา”** บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริฐ ความไม่ประมาทในการทำบุญทั้งหลาย

ถ้าว่าโดยผลที่จะพึงได้รับ ก็ย่อเป็นหนึ่งเช่นเดียวกัน คือวิมุติรส รสคือความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ พระธรรมทั้ง ๘๔,๐๐๐ ย่อมอำนวยผลคือความหลุดพ้นจากกิเลสและ กองทุกข์ทั้งนั้น เช่น บำเพ็ญทานก็เพื่อจะพ้นจากโลภะ รักษาศีลก็เพื่อจะพ้นจากโทสะ เจริญภาวนาก็เพื่อจะพ้นจากโมหะ อุปมาเหมือนน้ำในมหาสมุทร แม้จะกว้างใหญ่มากมายสักเท่าไร เมื่อว่าไปถึงรสแล้ว ก็มีรสเค็มเป็นอย่างเดียวกันทั้งนั้นจะตักน้ำในมหาสมุทรที่ตรงไหน มากน้อยเท่าไรขึ้นมาดื่ม ก็ต้องมีรสเค็มทั้งนั้น ไม่กลายเป็นรสอื่นไปได้ พระธรรมก็เช่นเดียวกัน มีวิมุติคือความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์เป็นรสเสมอกันหมด

แต่การที่พระธรรมมีมากมายถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ก็เพราะผู้ฟังและผู้ปฏิบัติมีอุปนิสัยต่างๆ กัน พระองค์จึงต้องเทศนาให้เหมาะแก่อุปนิสัย อุปมาเหมือนยารักษาโรคที่มีมากมายก็เพราะโรคมีหลายชนิด แต่ความมุ่งหมายของผู้ปรุงยาก็เพื่อต้องการรักษาโรคให้หายอย่างเดียวเท่านั้น

ถ้าย่อพระธรรมขันธ์ก็มี ๒ คือ ปหานขันธ์ ได้แก่กองธรรม ส่วนชั่วที่จะต้องละ เช่น โลภะ โทสะ โมหะ และภาวนาขันธ์ได้แก่กองธรรมส่วนดีที่จะต้องบำเพ็ญให้เกิดมี เช่น ทาน ศีล ภาวนา

ถ้าจะย่อโดยคำสอนทั่วไปก็มี ๓ ตามภาษิตว่า **"สพฺพปาปสฺส อกรณํ"** การไม่ทำความชั่วทุกชนิด ซึ่งถือว่าเป็นพระวินัย ๑ **"กุสลสฺสูปสมฺปทา"** การทำความดีให้สมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นพระสูตร ๑ **"สจิตฺตปริโยทปนํ"** การทำจิตของตนให้บริสุทธิ์ซึ่งถือเอาว่าเป็นอภิธรรม ๑ **"เอตํ พุทธานสาสนํ"** ๓ ข้อ นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นจริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าทุกพระองค์จะทรงสั่งสอนถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ก็ทรงสั่งสอนอยู่ในลักษณะ ๓ ประการนี้ทั้งนั้น มิได้สอนนอกไปจากลักษณะนี้

แท้จริง ศาสนาทุกศาสนาที่มีศาสดาเป็นคนสำคัญอันปรากฏอยู่ในโลก ย่อมมีคัมภีร์ที่บรรจุคำสอนประจำศาสนาของคนทั้งนั้น เช่น คัมภีร์ไตรเพทของศาสนาพราหมณ์ คัมภีร์

ไบเบิลของศาสนาคริสต์ คัมภีร์โกหร่านของศาสนามหะหมัด แม้พระพุทธศาสนาของเราก็มีคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์ บรรจุคำสอนกว้างขวางละเอียดลออ มีอายุยั่งยืนนานถึง ๒,๕๐๐ ปีเศษ จึงเป็นข้อที่ควรภูมิใจของพุทธบริษัทเป็นอย่างยิ่ง

คำสอนในพระไตรปิฎกซึ่งเรียกว่าพระธรรม เป็นของมีประจำโลกอยู่แล้ว แม้พระพุทธเจ้ายังมิได้บังเกิด พระธรรมก็มีอยู่แล้ว แต่ไม่มีผู้ใดค้นพบและรู้จักพระธรรม จึงเป็นเหมือนว่าพระธรรมยังมิได้มีขึ้นในโลก จะขอยกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดว่า อนัตตา ความเป็นของมิใช่ตัวตน ทั้ง ๓ นี้ เป็นของมีอยู่แล้ว โดยธรรมดา ความเป็นของไม่เที่ยง คือ ชาติ ความเกิด ชรา ความแก่ พยาธิ ความป่วยไข้ มรณะ ความตาย มิใช่ว่าจะมีขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้าบังเกิดก็หามิได้ แม้พระพุทธเจ้ายังมิได้บังเกิด ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ก็ครองงำประชาชนอยู่แล้ว พูด ง่ายๆ ว่า แม้ยังไม่มีพระพุทธเจ้าก็มีคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย เต็มโลก เช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่า พระธรรมเป็นของประจำโลกอยู่โดยธรรมดาแม้พระพุทธเจ้าก็รับรองความข้อนี้ไว้ในธรรมนิยามสูตรว่า **“อุปฺปาทา วา ภิกฺขเว ตถาคตานํ อนุปฺปาทา วา ตถาคตานํ ฐิตาวสา ธาตุ ธมฺมฏฺฐิตตา ธมฺมนิยามตา สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา สพฺเพธมฺมา อนตฺตาติ”** ภิกษุทั้งหลายเพราะพระตถาคตทั้งหลายบังเกิดขึ้นก็ดี มิได้บังเกิดขึ้นก็ดี ธาตุอันนั้น

ความดำรงอยู่ของธรรม ความกำหนดของธรรมอันนั้นว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ก็ปรากฏอยู่แล้ว พระตถาคตตรัสรู้ธรรม ธาตุ ธรรมฐิติ ธรรมนิยามแล้ว จึงบอกแสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนกให้ตื้น ประกาศให้สัตว์อื่นได้ทราบว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ดังนี้ พระสูตรนี้รับรองว่า ธรรมเป็นของประจำอยู่ในธรรมดาแล้ว แต่ที่ปรากฏแก่โลกขึ้น ก็เพราะพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว จึงทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตนสูตรแก่พระปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี เป็นครั้งแรกเมื่อก่อนพุทธศก ๔๕ ปี ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา โลกจึงรู้จักพระธรรมและได้ตรัสรู้ตามเสด็จพระพุทธเจ้าเป็นอันมาก พระธรรมนั้นก็มาปรากฏถึงพวกเราจนทุกวันนี้ นับเป็นเวลาได้ ๒,๕๐๐ ปีเศษและยังปรากฏต่อไปอีกตลอดกาลนาน ด้วยการที่พุทธบริษัทได้จัดสร้างพระไตรปิฎกเทศนา อันบรรจุพระธรรมได้เป็นหลักฐานกันความหลงลืมและรับปฏิบัติตามตลอดไป

ข้อธรรมในพระไตรปิฎกนั้น ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงมีพระชนม์อยู่ ใช้จดจำกันด้วยปาก เรียกว่า **"มุขปาฐะ"** มิได้จดจานจารึกเป็นตัวอักษร ครั้นพระพุทธเจ้านิพพานแล้ว มีเรื่องลบหลู่ดูหมิ่นพระศาสนา เช่น พระสุภัททะวุฑฒะบรรพชิตกล่าวติเตียนพระพุทธเจ้าก็ดี มีความเห็นขัดแย้งกันขึ้น เช่น พวกภิกษุวัชชีบุตรบัญญัติวัตถุ ๑๐ ประการ พระสงฆ์ซึ่ง

เป็นพระอรหันต์โดยได้รับความอุปถัมภ์จากทางราชการมีพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ก็ประชุมกันทำสังคายนาสะสางรวบรวมพระธรรมวินัยไว้ เพื่อจะได้ใช้เป็นหลักวินิจฉัยและเป็นแนวทางปฏิบัติ เทอดทูนเป็นศาสดา แทนองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ให้สมกับที่พระองค์ตรัสไว้แก่พระอานนท์ในสมัยจะปรินิพพานว่า **"โย โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต โส โว มมจฺจเยน สตฺถา"** ดูก่อนอานนท์ พระธรรมและพระวินัยใดที่ตถาคตแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย พระธรรมและพระวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปของตถาคต แม้ในชั้นนี้ก็ยังใช้ความทรงจำกันด้วยปากอยู่อย่างเดิม ต่อมาระหว่าง พ.ศ. ๔๐๐ - ๕๐๐ จึงได้มีการจดจารจารึกในใบลานเป็นครั้งแรก เพื่อเป็นหลักฐานมั่นคงยิ่งกว่าการทรงจำด้วยปาก แต่ก็ยังเป็นภาษามคธอยู่ แม้กาลต่อมาจะมีการแปลเป็นภาษาไทยบ้าง ก็ยังไม่ครบเรียบร้อย และเป็นไปเฉพาะบุคคลผู้ต้องการ มิได้เป็นไปโดยส่วนรวม บัดนี้ คณะสงฆ์ไทยอันมีกรมการศาสนาเป็นผู้ดำเนินงาน ได้จัดการแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาไทยโดยทำนองเทศนา ให้ชื่อว่า **"พระไตรปิฎกเทศนาฉบับหลวง"** ครบเรียบร้อยบริบูรณ์ดี ได้รับการรับรองและการตรวจตราจากพระเถรานุเถระที่ทรงคุณวุฒิแล้ว จึงนับว่าเป็นบุญลาภอันประเสริฐของชาวไทย ที่มีพระไตรปิฎกเทศนาฉบับหลวงเป็นสมบัติของชาติเป็นประวัติการณ์

ท่านผู้มีศรัทธาปรารถนาที่จะสร้างพระไตรปิฎกเทศนาฉบับหลวง ซึ่งมี ๑,๒๐๐ กัณฑ์ ย่อมทำได้ด้วยอาการต่างๆ เช่นสร้างด้วยกำลังกายบ้าง ด้วยกำลังวาจาบ้าง ด้วยกำลังความคิดบ้าง ด้วยกำลังทรัพย์บ้าง ผู้ที่วิ่งเต้นช่วยเหลือให้การสร้างพระไตรปิฎกเทศนาให้สำเร็จสมตามความมุ่งหมาย ได้ชื่อว่าสร้างด้วยกำลังกาย ผู้ที่ชักชวนชี้แจงพูดจาให้เห็นอานิสงส์แห่งการสร้างพระไตรปิฎกเทศนา จนมีผู้ศรัทธาจัดสร้างขึ้น ได้ชื่อว่าสร้างด้วยกำลังวาจา ผู้ที่ออกความคิดให้มีการสร้างพระไตรปิฎกเทศนา พิจารณาว่าทำอย่างไรจะให้การสร้างพระไตรปิฎกเทศนาสำเร็จลุล่วงไป ได้ชื่อว่าสร้างด้วยกำลังความคิด ผู้ที่บริจาคทรัพย์มากก็ตามน้อยก็ตาม สมทบทุนสร้างพระไตรปิฎกเทศนา ตามกำลังศรัทธาและฐานะ เรียกว่าช้างก็แรงตามช้าง มดก็แรงตามมด ได้ชื่อว่าสร้างด้วยกำลังทรัพย์

อาศัยเหตุดังกล่าวแล้ว จึงเล็งเห็นได้ว่า การสร้างพระไตรปิฎกเทศนา หาเป็นการยากเกินไปไม่ ย่อมสำเร็จได้ด้วยอำนาจศรัทธาและสามัคคี ถ้ามีศรัทธาคือความเชื่อว่า การสร้างพระไตรปิฎกเทศนาเป็นของดีมีประโยชน์ และอานิสงส์มาก และมีสามัคคีคือความพร้อมเพรียงกัน ร่วมมือร่วมใจกัน การสร้างก็ต้องสำเร็จโดยมิต้องสงสัย ฉะนั้น จึงปรากฏว่า แม้พระไตรปิฎกเทศนาจะมีราคาถึง ๔,๐๐๐ บาท รวมทั้งตู้ใส่เป็นราคา ๖,๐๐๐ บาท ก็ยังมีผู้ปรารถนาสร้างจำนวนถึงร้อยๆ จบ

ท่านผู้มีศรัทธาแต่ขาดกำลังทรัพย์ ก็พึงวิ่งเต้นช่วยเหลือในเมื่อเขาจัดการสร้าง พูดจาชักชวนชี้แจงแสดงอานิสงส์ออกความคิดเห็น เช่น ปรารภว่า ถ้าข้าพเจ้ามีกำลังทรัพย์เช่นท่านผู้มีฐานะแล้วก็จักต้องสร้างโดยมิต้องสงสัย การพูดดังนี้เป็นเหตุให้เกิดกำลังใจในการสร้างแก่ผู้มีกำลังทรัพย์ ถ้ามีทรัพย์น้อยก็พึงรับสร้างเป็นผูกๆ หรือแม้แต่เท่าไรก็ไม่จำกัด เท่าที่จะรับได้หรือรวมกับคนอื่นๆ ถ้ามีทรัพย์มากมีศรัทธามาก จะรับสร้างเป็นจบๆ หรือรับสร้างเป็นปิฎกๆ เช่น พระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม ดังนี้ก็ได้ การสร้างพระไตรปิฎกนี้ แม้พระมหากษัตริย์ก็ทรงเล็งเห็นอำนาจประโยชน์ และอานิสงส์อันไพศาล จึงได้ทรงบริจาคสร้างอุทิศไว้ในพระพุทธศาสนา เป็นส่วนพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา แม้หน่วยราชการ พ่อค้า ประชาชน ก็ได้สร้างโดยเสด็จพระราชกุศลเป็นจำนวนมาก แม้ในสมาคมซึ่งมาฟังธรรม ณ วันนี้ ก็ได้มีศรัทธาสามัคคีจัดสร้างไว้เช่นเดียวกัน จึงเป็นข้อที่น่าสรรเสริญและภูมิใจของท่านทั้งหลายในสมาคมนี้

ท่านผู้มีศรัทธาสร้างพระไตรปิฎกเทศนา ย่อมมีอานิสงส์หลายประการ ว่าโดยทานจัดว่าเป็นธรรมทาน ซึ่งชนะทานทุกชนิด ว่าโดยรสก็จัดว่าเป็นธรรมรส ซึ่งชนะรสทุกชนิด ว่าโดยความยินดีก็จัดว่าเป็นความยินดีในธรรม ซึ่งชนะความยินดีทุกชนิด และเป็นทางชนะทุกข์ทั้งปวง เพราะเป็นเหตุสิ้นตัณหาคือความทะเยอทะยานอยากจึงสามารถบริจาคทรัพย์สร้างไว้ได้ในพระพุทธศาสนา

ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเมื่อทรงตรัสแก้ปัญหาของท้าวสักกเทวราช จึงตรัสเป็นภาษิตว่า **สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ สพฺพรสํ ธมฺมรโส ชินาติ สพฺพรตึ ธมฺมรติ ชินาติ ตณฺหกฺขโย สพฺพทุกฺขํ ชินาติ”** ธรรมทานการให้ธรรมชนะการให้ทั้งปวง ธรรมรสฯ แห่งพระธรรมชนะรสทั้งปวง ธรรมฤดีความยินดีในธรรมชนะความยินดีทั้งปวง ความสิ้นตัณหาชนะทุกข์ทั้งปวง ดังนี้

บุคคลแสดงธรรมให้ผู้อื่นฟังด้วยก็ดี เชื้อเชิญผู้อื่นให้แสดง เช่น นิมนต์ พระธรรมกถึกแสดงธรรมก็ดี บริจาคทรัพย์สร้างหนังสือธรรมเช่นพระไตรปิฎกเทศนา เพื่อผู้อื่นจะได้อ่านได้ฟังก็ดี ชื่อว่าบำเพ็ญธรรมทานทั้งนั้น ธรรมทานย่อมมีอานิสงส์มากกว่าทานทุกชนิด บุคคลบำเพ็ญต่างๆ มีทานเป็นต้นก็เพราะได้ฟังธรรมก่อนทราบอานิสงส์ของบุญนั้นๆ แล้ว จึงเกิดศรัทธากล้าเสียสละบำเพ็ญบุญต่างๆ ได้ ถ้ายังไม่ได้ฟังธรรมยังไม่ทราบอานิสงส์ของบุญนั้นๆ ว่ามีผลดีอย่างไรบ้าง ย่อมไม่กล้าเสียสละบำเพ็ญบุญ แม้ข้าวต้มสักกระบวย ข้าวสวยสักทัพพีก็เสียสละไม่ได้ บุคคลบางคนแม้ฟังธรรมแล้ว แต่ไม่กล้าเสียสละเพราะยังตัดมัจฉริยะไม่ได้ก็ยังมี ถ้ามิได้ฟังธรรมเลยแล้วเป็นอันว่า จะไม่กล้าเสียสละบำเพ็ญบุญแม้แต่ประการใด ได้ใจความว่าธรรมทานเป็นบ่อเกิดแห่งอามิสทาน จึงชื่อว่าชนะทานทุกชนิด

อีกอย่างหนึ่ง ธรรมทานย่อมทำคนชั่วให้กลับตัวเป็นคนดีได้ ผู้ได้ฟังธรรมแล้ว ทราบโทษของบาปอกุศล ทราบคุณของบุญกุศล รู้สึกผิดชอบชั่วดี กลับใจเลิกประพฤติชั่วได้ ก็มีมากต่อมาก เช่น พระองคุลิมาลเป็นต้น เมื่อได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็เลิกเป็นโจรฆ่าคน กลับตนบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ที่มีชื่อเสียงมาจนทุกวันนี้ คนที่จะเป็นคนดี มิใช่ว่าด้วยการให้ของกินของใช้อย่างเดียวเท่านั้น ต้องอาศัยการอบรมสั่งสอนเป็นสำคัญ

อีกประการหนึ่ง ธรรมทานย่อมทำผู้รับให้รู้สึกอิ่มใจอยู่เสมอ ไม่เหมือนกับอานิสงส์ทานการให้สิ่งของ ทำผู้รับให้อิ่มอยู่ได้ชั่วอายุของสิ่งนั้นๆ ส่วนธรรมทาน ทำให้อิ่มนาน เพราะอิ่มในธรรมย่อมนำความสุขมาให้ นึกถึงธรรมเวลาใด สุขใจเวลานั้นดังประพันธ์ภาษิตว่า **ธมฺมปีติ สุขํ เสติ วิปฺปสนฺเนน เจตสา”** ผู้เอิบอิ่มในธรรม มีจิตผ่องใส ย่อมอยู่เป็นสุขดังนี้

อีกประการหนึ่ง อามิสทานรู้จักหมด เช่น สิ่งของที่มีอยู่เมื่อใช้แล้วก็หมดไป ต้องหาใหม่ มิฉะนั้นก็ไม่มี ส่วนธรรมทานไม่รู้จักหมด เพราะเป็นธรรม ยิ่งใช้ยิ่งไพศาล เช่น ศีลยิ่งรักษายิ่งมีศีลมาก ยิ่งมีอานิสงส์มาก

อีกประการหนึ่ง ธรรมทานย่อมทำให้ผู้รับพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ จนถึงประสบสุขคือมรรคผลนิพพาน เว้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ถ้ายังมิได้ฟังธรรม ก็ไม่อาจจะบรรลุมรรคผลนิพพานได้ด้วยตนเอง แม้พระสารีบุตรผู้เลิศด้วย

ปัญญาก็ต้องได้ฟังธรรมเทศนาของพระอัสสชิเถระก่อน จึงได้บรรลุพระโสดาบัน ฉะนั้น การให้ธรรมทานจึงชื่อว่าให้มรรคผลนิพพานอันเป็นอมตธรรม สมกับคำกล่าวแก้ปัญหาของเทวดาที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า **"อมตนฺทโท จ โส โหติ โย ธมฺมมนุสฺสาสติ"** ผู้ใดสอนธรรม ผู้นั้นย่อมชื่อว่าให้อมตะคือความไม่ตายดังนี้

ส่วนธรรมรสชื่อว่าชนะรสทั้งปวง เพราะรสชนิดอื่นเป็นรสชั่วครู่ชั่วยาม เช่น รสอาหารย่อมรู้รสเฉพาะขณะเคี้ยวพอกลืนล่วงลำคอไปแล้วก็หารู้รสไม่ และรสทั้งหลายก็ไม่เป็นที่ชอบใจเสมอกันต่างคนต่างชอบรสต่างๆ กัน อันเป็นความไม่แน่นอนและเป็นเหตุให้ติดกิเลสต่างๆ นานา ไม่สามารถจะทำบุคคลให้พ้นทุกข์ได้ ส่วนรสของพระธรรม เมื่อผู้ใดได้ลิ้มแล้วย่อมพ้นทุกข์ได้

ส่วนความยินดีในธรรม ชื่อว่าชนะความยินดีทั้งปวง เพราะความยินดีอื่นๆ ไม่แน่นอนย่อมผันแปรไปตามวัยของบุคคลและเหตุการณ์ ชอบสิ่งนี้ไม่ชอบสิ่งนั้น ชอบสิ่งนั้นแล้วกลับไม่ชอบสิ่งนี้ เป็นเหตุให้เกิดกิเลสและต้องเป็นทุกข์เพราะความยินดี ส่วนความยินดีในธรรม ย่อมทำบุคคลให้พ้นจากกิเลสและกองทุกข์ได้ท่านผู้ได้เป็นพระอริยเจ้า ล้วนแต่มีความยินดีในธรรมมาก่อนทั้งนั้น ท่านผู้ที่เป็นนักปราชญ์ ก็ย่อมยินดีในธรรมเพราะท่านเล็งเห็นว่าเป็นทางที่ทำให้พ้นทุกข์ได้ ดังนัยภาษิตว่า **"อริยปฺปเวทิเต ธมฺเม สทา รมติ ปณฺฑิโต"** นักปราชญ์ย่อมยินดีในธรรมที่พระอริยเจ้าประกาศแล้วทุกเมื่อ

ทุกข์ทั้งปวงย่อมเกิดจากตัณหา ตัณหาจึงได้นามว่า **"ทุกขสมุทัย"** แปลว่า เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ผู้ต้องการจะพ้นทุกข์ ก็ต้องทำตัณหาอันเป็นต้นเหตุให้สิ้นไปตัณหาจะสิ้นก็ต้องอาศัย การปฏิบัติตามธรรม ผู้จะปฏิบัติตามธรรมก็ต้องได้ฟังธรรม เกิดความซาบซึ้งในรสพระธรรม มีความยินดีที่ปฏิบัติตาม จึงจะ ทำตัณหาให้สิ้นไปแล้วก็พ้นทุกข์ได้

ฉะนั้น ผู้ที่มีศรัทธาสร้างพระธรรมคือพระไตรปิฎกเทศนา ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้อื่นได้อ่าน ได้นำแสดง ได้สดับ ตรับฟัง แล้วเกิดความซาบซึ้งในรสพระธรรม ยินดีปฏิบัติตาม จนทำกิเลสตัณหาให้สิ้นไป พ้นทุกข์ได้ จึงชื่อว่ามีอานิสงส์มาก ดังแสดงมา ถ้าผู้สร้างพระไตรปิฎกเทศนาถึงความตายตาม ธรรมดาของสังขาร ยังจะมีสุคติสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า เพราะว่าท่านผู้สร้างพระไตรปิฎกเทศนาได้ชื่อว่าทำบุญใหญ่และ สำคัญดังพรรณนามา จึงมีภาษิตสรรเสริญคติของบุคคลเช่นนี้ ตามพุทธภาษิตที่ตั้งไว้เบื้องนั้นว่า **"อิธ นนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ กตปุญฺโญ อุภยตฺถ นนฺทติ ปุญฺญํ เม กตนฺติ นนฺทติ ภิยฺโย นนฺทติ สุคตึ คโตติ"** แปลว่า คนทำบุญไว้แล้วย่อมเพลิดเพลิน ในโลกนี้ ย่อมเพลิดเพลินในโลกหน้า ชื่อว่าย่อมเพลิดเพลิน ในโลกทั้งสอง ย่อมเพลิดเพลินด้วยคิดว่าเราทำบุญไว้แล้ว ไปสู่สุคติสวรรค์แล้ว ย่อมเพลิดเพลินยิ่งขึ้นไป ดังได้พรรณนา ในอานิสงส์แห่งการสร้างพระไตรปิฎกเทศนา ก็สมควรแก่เวลา ด้วยประการฉะนี้ฯ

คู่มือปฏิบัติงาน
ศาสนพิธี

คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธี

ผู้เรียบเรียง : พระราชสุตกวี (บุญธรรม สุตธมฺโม ป.ธ.๙) เจ้าอาวาสวัดมหรรณพารามวรวิหาร

ผู้แต่ง : พระธรรมกิตติวงษ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต)

พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจฺจกาโร) วัดบวรนิเวศวิหาร

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ)

กนก จันทร์ขจร

ภาพปก : หลวงพ่อพระร่วง และพระวิหารที่ประดิษฐานหลวงพ่อพระร่วง

เป็นศิลปะผสมแบบจีน วัดมหรรณพาราม แขวงเสาชิงช้า เขตพระนคร กรุงเทพฯ

โทร. ๐-๒๒๒๔-๑๘๐๑

คำนำ

หนังสือ "คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธี" เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นโดยพระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจฺจกโร) วัดบวรนิเวศวิหาร เนื้อหากล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติงานศาสนพิธีสำหรับชาวพุทธเนื่องในการบำเพ็ญบุญ ข้อปฏิบัติในพิธีงานมงคลและงานอวมงคล ที่ชาวพุทธควรทราบ เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติให้ถูกต้องสืบไป

พระราชสุตกวี (บุญธรรม สุตธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดมหรรณพาราม วรวิหาร ได้รวบรวมเรียบเรียงขึ้นใหม่ เพื่อให้เนื้อหามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ได้เพิ่มเนื้อหาพิธีการถวายผ้าวัสสิกสาฏิกา (ผ้าอาบน้ำฝน), ปัญหาข้องใจในการบวชนาค, การกรวดน้ำ และวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ได้ปรารภการพิมพ์เพื่อแจกเป็นธรรมทานแก่สาธุชนในงานฉลองสัญญาบัตรพัดยศ เพื่อน้อมถวายมุทิตาสักการะแด่เพื่อนสหธรรมิกของพระเดชพระคุณท่าน

ผู้รวบรวมจึงได้กราบเรียนขออนุญาตนำเนื้อหาหนังสือ "คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธี" ที่พระราชสุตกวีได้เรียบเรียงใหม่มาจัดพิมพ์และได้ทำการเพิ่มเติมเนื้อหาให้มีความครอบคลุมถึงข้อวัตรปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ด้วย เนื้อหาได้กล่าวถึงพระวินัยบัญญัติ, ข้อวัตรปฏิบัติสำหรับพระภิกษุ รวมทั้งบทสวดมนต์ทำวัตรเช้า – เย็น แปล และบทสวดที่ใช้สวดประจำทุกวันเช่น พิธีฉัน เป็นต้น

ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า "คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธี" สำหรับพระภิกษุบวชใหม่และประชาชนทั่วไปเล่มนี้ จะเป็นคู่มือที่มีประโยชน์ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติทางด้านศาสนพิธี และข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร ให้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เพื่อร่วมสืบทอดจรรโลงพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

ด้วยศรัทธาและปรารถนาดี

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

คำอธิษฐานจิต

ข้าพเจ้าทั้งหลายขออุทิศส่วนกุศลผลบุญ จากการพิมพ์หนังสือธรรมะแจกเป็นธรรมทานนี้ ให้แก่ บรรพชนต้นตระกูล คุณบิดา มารดา องค์มหาเทพทั้ง ๑๖ ชั้นฟ้า ๑๕ ชั้นดิน ผู้มีพระคุณ ญาติกา ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ เจ้ากรรมนายเวร ตั้งแต่ อดีตชาติจนถึงปัจจุบันชาติพระราชามหากษัตริย์และมิตรรักสนิท เพื่อนสาราสัตว์น้อยใหญ่ เจ้ากรุงพาลี แม่พระธรณี แม่พระคงคา แม่พระเพลิง แม่พระพาย แม่พระโพสพ พระภูมิเจ้าที่ เจ้าบ้าน เจ้าเรือน ที่อยู่อาศัย พระพิรุณ พยายมราช นายนิริยบาล ทั้งท้าวจาตุโลกบาลทั้งสี่ สิริคุตอำมาตย์ ชั้นจาตุมหาราชิกาเบื้องบน จนถึงที่สุดพรหมเบื้องต่ำ ตั้งแต่อเวจีขึ้นมาจนถึงมนุษย์โลก โดยรอบสุดขอบจักรวาล อนันตจักรวาล

คุณพระศรีรัตนตรัยและเทพยดาทั้งหลาย ตลอดทั้งอินทร์ พรหม ยม ยักษ์ คนธรรพ์ นาคา ของท่านทั้งหลายจงมาร่วมอนุโมทนา และรับในกุศลผลบุญนี้ให้ทั่วถึงกัน หากท่านใดที่ต้องทุกข์ขอให้พ้นจากทุกข์ หากท่านใดที่มีสุข ขอให้สุขยิ่งๆ ขึ้นไป

ด้วยกุศลผลบุญที่อุทิศให้นี้ จงช่วยอำนวยศุภผลให้ข้าพเจ้าทั้งหลายผู้มีส่วนร่วมในการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ และสาธุชนผู้อ่าน ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ทุกท่าน ประสพแต่สิ่งอันเป็นมงคลในชีวิต มีแต่ความสุขกาย สุขใจ รุ่งเรืองวัฒนาสถาพรในทุกทิพาราตรีเทอญ

คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธี
สังเขป

การทำกิจการงานทุกอย่าง ถ้าทำเป็นระเบียบ ย่อมเป็นที่น่าดูและเป็นเครื่องปลุกใจให้ได้รับความแช่มชื่นเบิกบาน หมู่ชนที่เจริญแล้วจึงมีความนิยมในเรื่องระเบียบ ระเบียบที่นิยมทำกันจนเป็นธรรมเนียมจึงได้เรียกว่า **พิธี**

ทุกๆ ศาสนาต่างก็มีระเบียบที่จะพึงปฏิบัติ อันเกี่ยวแก่การบำเพ็ญกุศลในศาสนาที่ตนนับถือ เพราะฉะนั้น ระเบียบแห่งการบำเพ็ญกุศลในด้านศาสนาจึงเรียกว่า **ศาสนพิธี** และพิธีต่างๆ ที่ได้ประกอบขึ้นก็เป็นไปต่างๆ กัน เพราะเป็นไปตามความเชื่อถือ ในด้านพระพุทธศาสนาของเราก็มีนิยมบำเพ็ญหรือประกอบพิธี เช่น การบำเพ็ญกุศลบางอย่าง นิมนต์พระบ้าง เชิญแขกผู้มีเกียรติมาประชุมบ้าง แล้วบำเพ็ญทาน ดังนี้เป็นต้น เมื่อปรารภเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ก็จัดประกอบพิธีบำเพ็ญกุศล เมื่อเป็นเช่นนี้ พิธีการบำเพ็ญกุศลในด้านพระพุทธศาสนาจึงมีมากอย่าง เมื่อรวมกล่าวโดยย่อคงมี ๒ คือ

๑. **พิธีบำเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การมงคล** เช่น โกนผมไฟ ตัดจุก แต่งงาน ทำบุญอายุ เป็นต้น

๒. **พิธีบำเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การตาย** เช่น ทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน, เผา, ทำบุญอัฐิ เป็นต้น

ในพิธีนั้นๆ เมื่อจะประกอบขึ้นต้องให้มีระเบียบเป็นไปตามนิยม การงานจึงจะลุล่วงไปได้ด้วยความเรียบร้อย

ในที่นี้ จักได้กล่าวถึงระเบียบวิธีที่จะปฏิบัติงานในพิธีนั้นๆ เพื่อเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติงาน

เมื่อจัดพิธีบำเพ็ญกุศลประเภทไหน เบื้องต้นต้องเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ และจัดกิจอื่นๆ ให้เสร็จเรียบร้อย ตั้งต้นแต่การนิมนต์พระเป็นลำดับไป

๑. **นิมนต์พระ** ควรเขียนเป็นฎีกา เพื่อท่านจักได้ถือไว้เป็นหลักฐานกันลืม ข้อความที่เป็นหลักนั้น ต้องแจ้งสถานที่ วัน เดือน ปี และเวลา พร้อมทั้งชื่อผู้ที่นิมนต์ ถ้าเกี่ยวด้วยงานศพต้องแจ้งให้ชัดเจนว่า ศพของใคร ใครเป็นผู้จัดทำ พร้อมทั้งบอกชื่อ ยศ บรรดาศักดิ์ของผู้ตายนั้นด้วย ส่วนข้อความอื่นๆ ก็ตามแต่ผู้นิมนต์จะพึงเขียนตามต้องการ แต่มีข้อที่ควรกำหนดจำถ้อยคำ ตามที่ได้นิยมใช้ ถ้านิมนต์เกี่ยวด้วยการมงคล พึงกล่าวว่า "**เจริญพระพุทธมนต์**" ถ้าเกี่ยวด้วยศพ พึงกล่าวว่า "**สวดมนต์**" อย่าให้สับสน ถ้านิมนต์ฉันอย่าพึงใช้ถ้อยคำที่ขัดกับพระวินัยบัญญัติ เช่น ออกชื่อโภชนะว่า นิมนต์ฉันข้าวเป็นต้น การนิมนต์ออกชื่อโภชนะเช่นนั้น เมื่อพระรับนิมนต์ ในเมื่อไม่มีสมัยที่ได้รับยกเว้น ก็เกิดอาบัติ จึงควรใช้คำที่ควร เช่น นิมนต์รับอาหารบิณฑบาตเช้า เพล หรือนิมนต์ฉันเช้า ฉันเพล ตามสมควร

จำนวนพระที่นิยมในพิธีนั้นๆ มีกำหนดไม่สู้แน่นอน โดยสามัญ ๕, ๗, ๙, ๑๐, ๑๑ ในงานทั่วไป เว้นงานมงคลสมรส นิยมคู่ เช่น ๖, ๘, ๑๐ ส่วนในพระราชพิธีตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป เช่น ๑๐, ๒๐

เป็นต้น

อนึ่ง การนิมนต์พระในพิธีเกี่ยวแก่การมงคล โดยมากไม่นิยมการขอสงฆ์ และไม่ถวายเป็นสังฆทาน มีอยู่บ้างแต่เป็นจำนวนน้อย เช่น บางท่านทำบุญอายุ ไม่ต้องการทำเป็นพิธีใหญ่ ก็ขอสงฆ์ไปถวายสังฆทาน ไม่มีการสวดมนต์เลี้ยงพระ

๒. **จัดสถานที่** การงานที่เกี่ยวด้วยพิธี มีการเชื้อเชิญบรรดาญาติมิตรมาประชุม รวมเรียกว่า เชิญแขก เมื่อเป็นเช่นนี้ เรื่องสถานที่เป็นสิ่งสำคัญ ต้องจัดทำให้สะอาดหมดจดตามสมควร ถ้าสามารถจักตกแต่งด้วยเครื่องประดับตกแต่งอีกก็ได้ เมื่อไม่สามารถ เป็นแต่เพียงปัดกวาดเช็ดถูให้ดูสะอาดตา เก็บงำสิ่งของอย่าทิ้งไว้ให้เกะกะกีดขวาง หรือนำเข้าจัดตั้งไว้ให้เป็นระเบียบเช่นนี้ก็ได้

อนึ่ง ในบางแห่งมักนิยมการขึงม่านข้างฝาด้วย แท้จริงในเรื่องการขึงม่านข้างฝานั้น พึงทราบว่าไม่จำเป็นต้องขึงเสมอไป คุณค่าของการขึงม่าน ก็ดูเหมือนเป็นเพียงบังสิ่งไม่สะอาดตามข้างฝาเท่านั้น ถ้าเมื่อฝาสะอาดดีแล้วก็ไม่จำเป็นต้องขึง เพราะการขึงม่านบังหลัง ในที่บางแห่งกลับปิดช่องลมให้อบอ้าว บางคราวปิดทางแสงสว่างจะเข้าให้มืด ไม่โปร่ง

การจัดทำสถานที่ให้สะอาดงดงาม ถือกันว่าเป็นมงคล และต้อนรับสิ่งเป็นมงคล ต้อนรับแขกผู้มาในงาน

๓. **ปูลาดพื้นสถานที่** พึงจัดปูลาดพื้นด้วยเครื่องปูลาด เช่น พรมหรือเสื่อตามสมควร เพื่อเป็นที่รับแขกที่มาในงาน การปูลาด ไม่ใช่เพียงปูพอให้เต็มไปเท่านั้น ต้องมุ่งถึงความ

เหมาะสมและความสวยงามด้วย ถ้าเครื่องปูลาดมีมาก สามารถปูให้เต็มสถานที่ประกอบพิธีได้ ก็ปูให้เต็ม พึงเลือกคัดดูสีสัณฐานลวดลาย และขนาดให้พอเข้ากันได้ ปูลำดับกันไป แต่มีข้อที่ควรกำหนดไว้ คือ การปูลาดตรงที่ต่อต้องให้ **ด้านสูงทับด้านต่ำ อย่าให้ด้านต่ำทับด้านสูง** ทางไหนสูงทางไหนต่ำ ให้กำหนดทางด้านพระพุทธรูปและพระสงฆ์ประดิษฐานอยู่เป็นด้านสูง เพราะตามความนิยมโดยทั่วไป เกี่ยวด้วยการคารวะกัน ผู้ใหญ่นั่งสูงกว่าผู้น้อย ผู้น้อยไม่นั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ พระก็ยังต้องนั่งตามลำดับอาวุโส คือพรรษาที่สูงและต่ำตามลำดับกันไป และยังมีข้อห้ามอยู่อีกว่า ห้ามพระผู้มีพรรษาสูง ซึ่งเรียกว่า พระเถระ นั่งห้ามอาสนะ คือ นั่งเสียในลำดับที่ต่ำ พระผู้น้อยไม่อาจไปนั่งในที่สูงได้และต่ำลงไปอีกก็ไม่มีที่นั่ง ชื่อว่า เป็นการปิดกั้นที่นั่งกันอยู่ในตัว และปรับอาบัติแก่ผู้น้อย ซึ่งนั่งในลำดับที่สูงกว่าพระผู้ใหญ่ เว้นไว้แต่จะได้รับอนุญาต แม้ในหมู่คฤหัสถ์ที่มีจรรยาอันดีงาม ก็ยังนิยมการนั่งการเดินเป็นไปตามลำดับผู้ใหญ่ผู้น้อยเช่นเดียวกัน การปูลาด ถ้าใช้ผืนต่ำซ้อนทับผืนอยู่ด้านสูง ผู้ที่นั่งในด้านต่ำก็ชื่อว่านั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้น การปูลาดจึงควรระวังให้มาก ถ้าเครื่องปูลาดมีน้อยจะใช้ปูเป็นแห่งๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

๔. **ปูลาดอาสนะพระสงฆ์** เมื่อได้ปูลาดพื้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว พึงปูลาดอาสนะสำหรับพระสงฆ์นั่ง พระสงฆ์ที่นั่งในพิธีนิยมนั่งเรียงเป็นแถว ไม่ใช่นั่งเป็นหมู่ จึงต้องลาดอาสนะให้ยาวไปเป็นแถวตามต้องการ กะให้พอเหมาะกับพระที่จะนั่ง อย่าให้ห่างกันจนเกินไปหรือเบียดเสียดจนเกินควร ดูแต่เพียงพอเหมาะ

พอสบาย

อาสนะพระสงฆ์ พึงลาดทับลงบนอาสนะของคฤหัสถ์ อย่าให้เครื่องลาดที่คฤหัสถ์นั่ง ทับอยู่ข้างบน เพราะถ้าทับอยู่ข้างบน เมื่อนั่งลงก็ชื่อว่านั่งสูงกว่าพระสงฆ์ ขาดคารวะในพระภิกษุสงฆ์ หรืออาสนะที่ใหญ่หรือยาวผืนเดียวกัน ให้พระนั่งในเอกเทศข้างหนึ่ง แม้เช่นนี้คฤหัสถ์ขึ้นนั่งร่วมอยู่ด้วยก็ไม่ควรชื่อว่าขาดคารวะเช่นเดียวกัน ถ้าหากหญิงขึ้นนั่งอยู่บนอาสนะนั้นด้วย พระก็ต้องอาบัติ เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามภิกษุนั่งอาสนะเดียวกับหญิง แม้ว่าเป็นผืนใหญ่หรือยาวเท่าไรและนั่งไม่ใกล้กัน ก็ยังชื่อว่านั่งอาสนะเดียวกัน เพราะฉะนั้น การจัดอาสนะสำหรับพระสงฆ์ จึงควรให้เป็นคนละส่วนกับคฤหัสถ์ เมื่อปูอาสนะของคฤหัสถ์แล้ว ควรปูอาสนะพระสงฆ์ให้ห่างออกไปเสียอีกส่วนหนึ่ง เว้นช่องว่างเล็กน้อยอย่าให้เกี่ยวกัน ถ้าเป็นเครื่องปูลาดที่กว้างใหญ่จะทำเช่นนั้นไม่ได้ พึงใช้อาสนะอื่นปูทับลงข้างบน ตามที่นิยมกัน มักใช้ผ้าขาวหรือผ้าสีอื่นๆ ก็ได้ปูลาดทับลงข้างบน ทำเช่นนี้ก็ชื่อว่ามีอาสนะคนละผืน ไม่ต้องร่วมกันกับคฤหัสถ์ ถ้าจัดให้งดงามตากว่านี้ เมื่อลาดผ้ายาวลงไปผืนหนึ่งแล้ว พึงปูอาสนะเล็กๆ นั่งเฉพาะองค์ ทับลงอีกชั้นหนึ่งเช่นนี้ดีและดูงามด้วย ชื่อว่าเป็นการแสดงคารวะด้วย แม้ใครๆ จะขึ้นไปนั่งบนอาสนะ นอกจากที่พระสงฆ์แล้วย่อมไม่ขัดสิ้น เมื่อลาดอาสนะเสร็จแล้ว ถ้ามีหมอนอิงก็ตั้งพิงไว้ด้านหลังเฉพาะองค์ๆ ที่กล่าวมานี้ เป็นการจัดรับรองพระสงฆ์ และแขกก็นั่งกับพื้น เมื่อจัดนั่งกับพื้น ไม่ควรนำเก้าอี้รับแขกมาตั้งในบริเวณนั้น

เว้นแต่ตั้งเก้าอี้ไว้ในที่ต่ำกว่า เพราะถ้าพระสงฆ์นั่งอยู่กับพื้น คฤหัสถ์นั่งอยู่บนเก้าอี้ ถือกันว่าเสียมารยาทที่ดีงามอย่างยิ่ง ขาดคารวะในพระสงฆ์ เท่ากับเป็นการหมิ่นพระสงฆ์ว่า เป็นผู้ต่ำหรือเลว จึงควรระวังให้มาก

สถานที่ที่ทำพิธีจัดรับแขกด้วยเก้าอี้ อาสนะพระสงฆ์ก็ต้องยกเป็นอาสน์สงฆ์ขึ้น ให้มีความสูงกว่าเก้าอี้หรือเสมอกันจึงควร แต่จะให้พระนั่งเก้าอี้ห้อยเท้าสวดมนต์ไม่สมควร เพราะดูไม่งาม และเรื่องของพระนิยมนั่งราบ การยกอาสน์สงฆ์ให้พระนั่ง แม้จัดรับแขกนั่งกับพื้นก็มีนิยมกันอยู่เหมือนกัน

๕. **จัดเครื่องรับรอง** เมื่อจัดที่ปูลาดอาสนะเสร็จแล้ว พึงจัดเครื่องรับพระรับแขกต่อไป ตามประเพณีนิยมของไทย เครื่องรับรองมีมากอย่าง จักกล่าวเฉพาะที่เป็นหลักใหญ่ๆ เมื่อสามารถอย่างไร พึงจัดตามความประสงค์

เครื่องรับรองพระหรือแขกทั่วๆ ไปมี กระโถน ที่น้ำเย็น ที่น้ำร้อน หมากพลู จัดใส่ภาชนะไว้ หรือมีน้ำดื่ม ก็ควรจัดเตรียมไว้ในส่วนที่สำหรับรับพระ สิ่งที่ไม่ควรให้ขาด คือ กระโถน และที่น้ำ แม้ในด้านพิธีกรรมของสงฆ์ ในเรื่องน้ำก็ขาดไม่ได้ เช่น ก่อนที่จะทำสังฆกรรม มีการสวดปาฏิโมกข์เป็นต้น ท่านก็ให้เตรียมตั้งน้ำใช้น้ำฉันไว้ เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรให้ขาด เมื่อจัดเสร็จแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ตามที่จัดเฉพาะองค์ อย่ารวมกัน ถ้าไม่สามารถ เพราะภาชนะไม่พอ บางสิ่งบางอย่าง จะใช้ ๒ องค์ ต่อ ๑ ที่ก็ได้ เช่น กระโถน หมากพลู ส่วนน้ำต้องจัดจำกัดเฉพาะองค์ จะใช้รวมกันไม่ได้ เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามดื่ม

ห้ามบริโภคในภาชนะเดียวกัน ส่วนหมากพลู เป็นชิ้นหรือเป็นส่วนอยู่แล้ว เมื่อต้องการหยิบมาเฉพาะส่วน ไม่ชื่อว่าบริโภคร่วมภาชนะเดียวกัน

การจัดตั้งเครื่องรับรองพระสงฆ์นั้น ให้ตั้งกระโถน ที่น้ำเย็น ที่หมากพลู ทางด้านขวาของพระสงฆ์ ให้เรียงเป็นลำดับกัน คือ ตั้งกระโถนไว้ด้านใน ถัดออกมา ที่น้ำเย็น ถัดออกมา ที่หมากพลู ตั้งกระโถนให้เป็นหลักเสียก่อน อย่าให้ล้ำไปด้านหลังมากนัก อย่าให้ล้ำออกนอกมากนัก แนวด้านหน้าของหมอนอิงนั้นพอเหมาะ แล้วจึงวางที่น้ำเย็น หมากพลู ถัดๆ กันออกมา อย่าให้สับสนกัน และอย่าวางให้ห่างกันนัก ชิดกันนัก ดูระยะแต่พองาม และต้องดูแถวให้ตรงกันทั้งด้านขวางและด้านยาว อย่าให้แถวคดไปคดมา ไม่น่าดู น้ำร้อนหรือน้ำดื่ม เมื่อพระสงฆ์เข้าที่แล้วจึงถวาย

ส่วนเครื่องรับรองแขกคฤหัสถ์ พึงจัดตามประเพณีนิยม เช่น มีน้ำร้อนน้ำเย็นหรือน้ำดื่มตามสมควร จัดรวมตั้งไว้เป็นที่ๆ ก็ได้ ถ้าเป็นแขกผู้ใหญ่ ควรจัดให้เฉพาะที่ ถ้าแขกมาก เกรงจะไม่ทั่วถึง พึงจัดใส่ภาชนะไปให้เป็นคราวๆ

๖. **จัดเครื่องบูชาและตั้งพระพุทธรูป** เครื่องบูชาตามที่นิยมใช้กันอยู่นั้น มีหลายอย่างต่างๆ กัน เช่น ม้าหมู่ โต๊ะชั้น โต๊ะเดี่ยว จัดเครื่องสักการะมากบ้าง น้อยบ้าง เป็นไปตามความเหมาะสม เป็นไปตามฐานะและพิธีใหญ่หรือเล็ก หรือตามความสามารถที่จะจัดได้ เครื่องสักการะที่เป็นหลักมี ๓ อย่าง คือ ดอกไม้ ธูป เทียน ที่ใช้ตั้งบูชาบนโต๊ะอย่างน้อย ๕ ที่ คือ ดอกไม้

๒ ที่ เทียน ๒ ที่ ธูป ๑ ที่ ธูปปักเพียง ๓ ดอกพอ เทียนธูปที่ปักไว้สำหรับบูชา ควรชุบน้ำมันที่ไส้เทียนและปลายธูปสักเล็กน้อยก่อนเพื่อจุดง่าย และน้ำมันที่ชุบนั้น น้ำมันยางเป็นดีกว่าอย่างอื่น แต่อย่าให้มากเกินไป

สำหรับในเรื่องเครื่องบูชาหรือเครื่องสักการะนี้ไม่สู้แน่นอน ให้พิจารณาดูตามสมควร ข้อสำคัญมีอยู่ก็คือ ให้เป็นสิ่งที่เหมาะสมแก่ความที่จะตั้งพระพุทธรูปและที่บูชา ถ้าพิธีใหญ่ เชิญแขกมากจะจัดเครื่องบูชานิดหน่อยดูไม่งาม ในเรื่องพิธีพระ สำคัญอยู่ที่เครื่องบูชา ถ้าจัดไม่น่าดู ก็ไม่เป็นสิ่งที่ส่งเสริมเชิดชูเกียรติหรือสง่าราศี แม้จะจัดงานให้ใหญ่โตอย่างไร ก็ไม่น่าดู

เครื่องบูชา ควรตั้งไว้ด้านขวาของพระสงฆ์ แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวย ตั้งไว้ด้านซ้ายก็ได้ การตั้งต้องพิจารณาให้เหมาะสมแก่สถานที่ อย่าให้ใกล้ชิดกับทางที่จะต้องใช้เดินผ่านไปมา อย่าให้ขัดกับที่รับแขก

ควรจะตั้งผินพระพักตร์พระพุทธรูปไปทางไหน? ข้อนี้มีความนิยมต่างๆ กัน บางแห่งตั้งผินพระพักตร์ไปตามแนวพระสงฆ์นั่ง บางแห่งผินพระพักตร์ไปตามพระสงฆ์ เมื่อพิจารณาดูตามความเหมาะสมแล้ว ผินพระพักตร์ไปตามพระสงฆ์ดีกว่าสมมุติว่าเป็นประมุข คือเป็นหัวหน้า และการตั้งพระพุทธรูปบูชาก็เพื่อให้เจ้าของงานบูชา ผินพระพักตร์ไปทางเดียวกันกับพระสงฆ์สะดวกในการจุดเทียนธูปและกราบไหว้ ถ้าตั้งเครื่องบูชาสกัดหัวแถว ผินพระพักตร์พระพุทธรูปไปตามแถวพระสงฆ์ ไม่สะดวกแก่การจุดเทียนธูปและกราบไหว้ ถ้าสถานที่ไม่เหมาะ แม้จะตั้ง

เลื่อนห่างจากแถวพระสงฆ์ก็ได้ ถ้าห่างออกมาไม่เข้าลำดับแถว จักตั้งผันพระพักตร์ไปตามแถวพระสงฆ์ก็ได้ เพราะสะดวกในการจุดเทียนธูปและกราบไหว้เหมือนกัน มีข้อที่ควรกำหนดก็คือ เมื่อผู้บูชากราบพระพุทธรูป อย่าต้องให้หันหลังให้พระสงฆ์ เมื่อจัดตั้งโต๊ะเครื่องบูชาเสร็จแล้ว ควรมีพรมเล็กๆ หรือผ้าก็ได้ ปูไว้หน้าโต๊ะผืนหนึ่ง ไม่ใช่สี่เหลี่ยม ชนิดสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปูด้านยาวพุ่งตรงออกมาจากโต๊ะเครื่องบูชา ไม่ใช่ขวางหน้าโต๊ะ เป็นที่สำหรับกราบ (ถ้าเจ้าของงานเป็นชั้นเจ้า ต้องมีผ้าขาวสี่เหลี่ยมหรือสี่เหลี่ยมรีขนาดผ้าเช็ดหน้า ปูทับไว้อีกผืนหนึ่ง) ผ้าปูสำหรับกราบหน้าโต๊ะนี้ ถ้าชั้นสูงชั้นผู้ใหญ่ ไม่ควรให้ขาด

พระพุทธรูปที่นำมาประดิษฐานบนที่บูชา ในงานพิธีทั่วไปมักนิยมใช้พระพุทธรูปปางสมาธิหรือมารวิชัย ไม่สู้จะนิยมพระยืน ถ้าเป็นงานทำบุญวันเกิดหรือทำบุญอายุ มักนิยมใช้พระประจำวันเกิดของเจ้าของงาน

๗. ตั้งภาชนะน้ำมนต์ ภาชนะที่สำหรับใส่น้ำทำน้ำมนต์มักนิยมใช้ครอบสำริด ถ้าหาไม่ได้จะเป็นครอบทองเหลือง ทองแดงก็ได้ ถ้าไม่มีครอบ ใช้บาตรหรือขันก็ได้ ตามโบราณท่านนิยมใช้บาตรดิน แต่มาในบัดนี้บาตรดินหายาก แม้บาตรเหล็กก็ใช้กัน มีข้อจำกัดอยู่ว่าอย่าใช้เครื่องทองหรือเงินใส่น้ำสำหรับให้พระทำน้ำมนต์ เพราะเป็นของอนามาส พระจับต้องอาบัติ แต่ถ้านำมาใส่น้ำสำหรับผสมน้ำมนต์ไม่ห้าม เพราะไม่ได้เกี่ยวกับพระจะจับต้อง ถ้าต้องการน้ำมาก เช่น ในการตัดจุกหรือมงคลสมรส ควรใช้บาตรหรือหม้อน้ำมนต์ตั้งเพิ่มไว้อีก น้ำอย่าให้พร่องมากนัก

ให้เต็ม แต่ไม่ถึงล้น สิ่งต่างๆ ที่จะใส่ในหม้อน้ำมนต์ ตามในพระราชพิธีไม่นิยมใช้ จึงไม่กล่าวในที่นี้

๘. สิ่งต่างๆ ที่จะต้องเตรียมไว้ใช้ในพิธีมงคล นอกจากน้ำมนต์

ก. งานมงคล โกนผมไฟ ตัดจุก ควรเตรียมสังข์ โถปริก ใส่กระแจะ กรรไกร กรรบิด (มีดโกน) มงคล บางแห่งก็มีหญ้าแพรก ใบบัวหลวง หรือใบบอน สำหรับรองผมที่ตัดหรือโกนแล้วด้วย

ข. งานมงคลสมรส ควรเตรียมสังข์ มงคลคู่

ค. งานขึ้นบ้านใหม่ ควรเตรียมโถปริกใส่กระแจะ สำหรับเจิมประตูบ้าน ทรายใส่ภาชนะ เช่นบาตรไว้ เสร็จแล้วจักได้ใช้โรยรอบๆ บ้าน ซึ่งถือกันว่าเป็นมงคลและป้องกันภัยอันตราย

สิ่งเหล่านี้ ควรหาเตรียมไว้ และจัดโต๊ะไว้สำหรับตั้งโต๊ะหนึ่ง จะตั้งด้านขวาหรือด้านซ้ายของเครื่องบูชาตามแต่จะเหมาะ แล้วนำสิ่งที่เตรียมไว้นั้นใส่ภาชนะรวมตั้งบนโต๊ะนั้น ส่วนครอบสำหรับทำน้ำมนต์ เมื่อพระเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ที่ตรงหน้าพระที่ท่านจักเป็นผู้หยดเทียน

เทียนสำหรับทำน้ำมนต์ ควรใช้ขี้ผึ้งแท้ มักนิยมขนาดหนัก ๑ บาท หรือจะหย่อนบ้างเกินบ้างก็ไม่สู้จำกัดตายตัวนัก ติดประจำไว้ที่ภาชนะน้ำมนต์

เครื่องประน้ำมนต์ ควรใช้หญ้าคามัดเป็นกำ แล้วตัดปลายตัดราก กะยาวประมาณ ๑ ศอก เพราะถือกันว่าเป็นหญ้า

มงคล พระพุทธเจ้าเมื่อจะได้ตรัสรู้ก็ประทับนั่งบนมัดหญ้าคา ซึ่งเรียกกันว่า รัตนะบัลลังก์ ในศาสนาพราหมณ์ ก็ถือว่าเป็นหญ้ามงคล เพราะเป็นหญ้าที่รองหม้อน้ำอมฤต ไม่ควรใช้อย่างอื่น เช่น ใบมะยม เพราะใบมะยมมักถือกันว่าสำหรับประพรมไล่ผี ไม่ใช่มงคล

ถ้าเป็นงานมงคลทำบุญอายุ มักนิยมต่างๆ กัน มีพิธีโหรหรือพราหมณ์ด้วยบ้าง ไม่มีโหรหรือพราหมณ์ แต่มีเครื่องบูชาเกี่ยวอยู่บ้าง เฉพาะที่ไม่มีโหรหรือพราหมณ์ ต้องเตรียมดังนี้

ถ้ามีการอาบน้ำ ต้องเตรียมสังข์สำหรับหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ด้วย และเทียนมงคล ใช้ขี้ผึ้งแท้หนัก ๕ บาท ไส้ใช้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น ฟั่นมีความยาวรอบศีรษะเจ้าของ เทียนมงคลนี้ใช้แทนเทียนชัยฯ ถ้ามีเทียนชัยฯ ด้วย เทียนมงคลให้เปลี่ยนใช้ไส้ ๓๒ เส้น ส่วนเทียนชัยฯ ใช้ขี้ผึ้งแท้หนักเกินอายุของเจ้าของ ๑ บาท ไส้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น ให้มีความสูงเท่าตัวเจ้าของเทียนชัยฯ เวลาจุดแล้วต้องระวังอย่าให้ดับในระหว่าง ต้องจุดให้หมดเล่ม ถ้าดับในระหว่าง มักถือกันว่าเป็นลางไม่ดี จึงต้องระวังให้มาก โดยมากมักจะหาตู้เทียน แล้วจุดตั้งไว้ในตู้

เวลาจุด เมื่อพระเริ่มเจริญพระพุทธมนต์ถึงบทว่า **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิฯ** จึงลงมือจุดเทียนชัยฯ และเทียนมงคล ถ้าฤกษ์จุดเทียนชัยฯ มี พึงจุดเทียนชัยฯ ตามฤกษ์ ส่วนเทียนมงคลจุดดังกล่าวแล้ว

ถ้าทำตามปกติธรรมดา ก็จัดอย่างมงคลทั่วๆ ไป ที่นำมากล่าวไว้ ก็เพื่อให้ทราบเป็นเค้าเรื่องเท่านั้น

การทำบุญอายุ มีกำหนดวันดังนี้ คือ ถ้าเกิดในวันไหน ให้เจริญพระพุทธมนต์ในวันนั้น เช่น เกิดวันที่ ๕ พึงเจริญพระพุทธมนต์ในวันที่ ๕ เลี้ยงพระในวันที่ ๖ ถ้าทำงานวันเดียวก็เลี้ยงพระในวันที่ ๕ นั้น เพราะท่านถือวันเจริญพระพุทธมนต์เป็นวันสำคัญ

อนึ่ง ในพิธีทำบุญอายุตามที่นิยมมักมีพิธีทักขิณานุปทานหรือเปตพลีเสียก่อน คือทำก่อนจากเจริญพระพุทธมนต์ ในวันเดียวกัน ก่อนเวลากันก็ได้ หรือทำเสียก่อนวันหนึ่งก็ได้ เป็นพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศให้บุรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว มีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลแล้วกรวดน้ำอุทิศผล จะทำมากหรือน้อยก็แล้วแต่กำลัง

๕. **วงด้ายสายสิญจน์** สายสิญจน์ต้องใช้ด้ายดิบ จับเป็น ๓ หรือ ๙ เส้น ตามความนิยมมักเป็น ๙ เส้น ใช้ด้ายอย่างอื่น เช่น ด้ายกลุ่ม ด้ายฟอก เป็นต้น ไม่ควร ในงานมงคลทั่วไป นิยมใช้วงทั่วบ้าน ตั้งต้นแต่พระพุทธรูปที่เครื่องบูชา แล้วเวียนไปทางขวา เป็นทักขิณาวัตต์ แล้วกลับมาบรรจบที่พระพุทธรูป พันไว้ที่ฐานข้างบนของพระพุทธรูป อย่าพันกับองค์พระ จักแลดูเป็นมัดพระพุทธรูป จากพระพุทธรูปก็วงที่เครื่องต่างๆ ที่นำมาประกอบพิธีซึ่งตั้งไว้บนโต๊ะนั้น วงเวียนขวาเช่นเดียวกัน แต่จงกำหนดดูว่าจะให้สายสิญจน์ลงทางไหน จึงจะไม่กีดกับกิจการที่จะทำในลำดับต่อไป วงเสร็จแล้วหาภาชนะรองกลุ่มสายสิญจน์ไว้ ส่วนหม้อทำน้ำมนต์รอไว้ให้พระวงก็ได้

สายสิญจน์ เมื่อวงแล้วต้องระวังให้มาก ห้ามการข้ามกรายจะยกสิ่งของข้าม หรือเอื้อมมือข้ามไม่ได้ทั้งสิ้น ห้ามทั้งพระ

และคฤหัสถ์ ถ้ามีความจำเป็น เช่น จะหยิบยกสิ่งของ ก็พึงยกสายสิญจน์ขึ้นก่อน แล้วลอดไปข้างล่าง

ถ้าเป็นมงคลโกนผมไฟหรือตัดจุก นิยมวงที่เด็กด้วย ในเวลาฟังพระเจริญพระพุทธมนต์และเวลาตัดโกน ตามแบบเก่า ที่ทำกันตามชนบท มักวงไว้กับตัวเด็ก ถ้าเป็นเด็กหญิง เมื่อวงแล้วก็ไปพันไว้กับวัตถุอื่น แล้วจึงเอากลุ่มด้ายสายสิญจน์ถวายพระ วงอย่างนี้ไม่เหมาะ เพราะบางคราว ผู้ที่ไม่รู้ก็มักหยิบสิ่งของข้ามไปบ้าง เอื้อมมือข้ามไปบ้าง ไม่สมควร สู้วงไว้ให้สูงพอเดินไม่ถูกศีรษะไม่ได้ ไม่ต้องไประวัง แม้เด็กจะเป็นหญิง ก็ไม่มีทางขัดข้องอะไรกับพระ

กิจการต่างๆ ดังกล่าวแล้วนี้ ต้องเตรียมจัดไว้ให้เสร็จก่อนเวลาที่พระสงฆ์จะมาถึง

๑๐. **ต้อนรับพระสงฆ์** เมื่อใกล้จะถึงกำหนดเวลาที่พระจะมา ควรจัดหรือส่งผู้ใดผู้หนึ่งให้เตรียมคอยต้อนรับพระ และเตรียมน้ำไว้สำหรับล้างเท้าพระ เพราะพระเมื่อเวลาเข้าบ้านเดินไปด้วยเท้าเปล่า ไม่สวมรองเท้า เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามไว้ว่า “เรา (ภิกษุ) ไม่เป็นไข้ จักไม่สวมรองเท้าเข้าไปในบ้าน” ถ้าภิกษุรูปใดฝ่าฝืนปรับเป็นอาบัติทุกกฏ เมื่อเป็นเช่นนี้ เดินไปด้วยเท้า เท้าย่อมเปื้อน

เมื่อพระถึงแล้ว พึงออกไปนิมนต์ อย่าต้องให้พระไปเงอะงะเก้อเขิน เพราะไม่พบเจ้าของหรือผู้นิมนต์ แล้วล้างเท้าเช็ดเท้าที่เปียกให้ และพาไปยังที่พัก ถ้าไม่ได้จัดที่พักไว้ส่วนหนึ่งต่างหากพึงนิมนต์ให้เข้าไปนั่งตามที่ ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว พึงประเคน

สิ่งของที่ได้จัดเตรียมไว้ต้อนรับ ครั้นประเคนแล้วพึงประนมมือไหว้หรือกราบตามสมควร

การประเคน ในตอนนี้จะเป็นใครก็ได้ จะเป็นชายหรือหญิงไม่ห้าม แต่ต้องทำให้ถูกลักษณะของการประเคน

ลักษณะของการประเคน การประเคนนั้น ท่านวางหลักไว้ดังนี้

๑. ของนั้นไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป เป็นของยกคนเดียวได้

๒. ผู้ประเคนเข้าอยู่ในหัตถบาส (คือห่างจากผู้รับประมาณหนึ่งศอกในระหว่าง)

๓. น้อมให้ด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย

ผู้ประเคน ต้องเข้าไปอยู่ในที่ใกล้ในระยะดังกล่าวนั้น แล้วยกสิ่งของให้พ้นขึ้นจากพื้น แล้วน้อมถวายสิ่งของที่ต้องประเคน คือ สิ่งที่จะพึงบริโภค เช่น อาหาร น้ำร้อน หมากพลู เป็นต้น ถ้าไม่ได้ใช้บริโภค เช่นกระโถน ไม่ต้องประเคน เมื่อประเคนแล้วอย่าไปจับเลื่อนของท่านอีก ถ้าไปจับเลื่อนของท่าน ต้องประเคนใหม่ ผู้หญิงประเคน ถ้าได้หัตถบาสและถูกลักษณะแล้ว ผู้ชายไม่ต้องประเคนซ้ำก็ได้ ที่ต้องประเคนซ้ำ ก็เฉพาะสิ่งที่ยังไม่ถูกระเบียบ

๑๑. **เริ่มพิธี** เมื่อพระมาประชุมพร้อมแล้ว พึงเริ่มพิธีมีจุดเทียนเป็นต้นต่อไป

การจุดเทียนธูป เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดยตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุดแทน ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ให้คู่บ่าวสาวแบ่งกันจุด

ควรเตรียมเทียนเล็กๆ ปักเชิงไว้ ๑ เล่ม เรียกว่าเทียนชนวน สำหรับจุดขึ้นก่อน แล้วนำเทียนชนวนไปจุดที่เทียนเครื่องบูชา หรือเทียนน้ำมนต์

๑๒. คำบูชาพระ เบื้องต้นจุดเทียนชนวนแล้วก่อนที่จะจุดเทียนที่บูชา ควรกราบพระพุทธรูปเสียก่อน แล้วใช้เทียนชนวนจุดเทียนบนที่บูชา ให้จุดเล่มด้านขวาของพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดเล่มด้านซ้าย ต่อไปจุดธูป เทียนน้ำมนต์ยังไม่ต้องจุด เมื่อจุดเทียนธูปที่เครื่องบูชาเสร็จแล้ว พึงนั่งคุกเข่าประนมมือ ตั้งใจบูชา (นึกในใจ) ด้วยคำว่า

อิเมหิ สกฺกาเรหิ พุทฺธํ อภิปูชยามิ[๑]
อิเมหิ สกฺกาเรหิ ธมฺมํ อภิปูชยามิ[๑]
อิเมหิ สกฺกาเรหิ สงฺฆํ อภิปูชยามิ[๑]

แล้วกราบ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ นึกในใจว่า **พุทฺธํ วนฺทามิ** ครั้งที่ ๒ ว่า **ธมฺมํ วนฺทามิ** ครั้งที่ ๓ ว่า **สงฺฆํ วนฺทามิ** หรือครั้งที่ ๑ นึกในใจว่า **อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ.** ครั้งที่ ๒ ว่า **สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมํ นมสฺสามิ.** ครั้งที่ ๓ ว่า **สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สงฺฆํ นมามิ.** อย่างใดอย่างหนึ่งตามความพอใจ

---

๑. คำว่า อภิปูชยามิ ท่านใช้เป็น ปูเชมิ ก็มี ก็ใช้ได้ ข้างหน้าเหมือนกัน

ทุกๆ ครั้งที่กราบพระ ควรปฏิบัติดังที่กล่าวมานี้

เมื่อบูชาและกราบเสร็จแล้ว พึงถวายกลุ่มด้ายสายสิญจน์ หรือถวายเมื่อตอนจุดเทียนแล้วก็ได้ หรือให้ใครๆ ถวายก็ได้ เสร็จแล้วเริ่มอาราธนาศีลต่อไป

๑๓. **อาราธนาศีล** ศีลที่นิยมในพิธีต่างๆ คือศีล ๕ เจ้าของงานอาราธนาเอง หรือจะให้ใครอาราธนา จะเป็นชายหรือหญิงได้ทั้งสิ้น พึงนั่งคุกเข่ากราบ ๓ ครั้ง แล้วประนมมืออาราธนาด้วยเปล่งวาจาที่ดังพอได้ยินว่า

มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม ๓ หน หรือจะเติม **ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ** ด้วยก็ได้

อีกอย่างหนึ่งว่า **มยํ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม. ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ** ดังนี้ ก็ได้ แล้วพึงตั้งใจรับศีลต่อไป (แบบนี้ นิยมใช้กันอยู่โดยทั่วไป แม้ในพระราชพิธีก็ใช้อย่างนี้).

การรับศีล ไม่ควรทำแต่พอสักว่าเป็นพิธีเท่านั้น ควรตั้งใจรับ คิดงดเว้นตามข้อที่ห้ามทุกๆ สิกขาบทไป เช่นนี้ จึงจะเป็นบุญกุศล และเป็นมงคลแก่ตนเองด้วย ท่านที่ยังจำศีล ๕ ไม่ได้ หรือยังไม่เข้าใจว่า ท่านห้ามอะไรบ้าง ก็ควรศึกษาท่องจำให้ขึ้นใจ ทั้งให้เข้าใจในเนื้อความของท่านด้วย พระท่านว่านำผู้รับว่าตามเป็นบทๆ ไปดังนี้ :-

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๓ จบ

(ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้อรหันต์ ตรัสรู้

ชอบเองพระองค์นั้น)

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพเจ้า ถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพเจ้า ถึงพระธรรมเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพเจ้า ถึงพระสงฆเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ทุติยมฺปิ ฯ แม้ในวาระที่ ๒ ฯ

ตติยมฺปิ ฯ แม้ในวาระที่ ๓ ฯ

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากฆ่าสัตว์)

อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการแห่งขโมย)

กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากประพฤติล่วงประเวณีในทางกาม)

มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากพูดเท็จ)

สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท)

เมื่อพระให้ศีลและรับศีลจบแล้ว พึงกราบ ๓ ครั้ง

อนึ่ง พึงทราบว่า ในงานพิธีที่มีการสวดมนต์แล้วมีเทศน์ติดต่อกันไป ตอนสวดมนต์ไม่ต้องขอศีล รับศีล ไปขอและรับตอนเทศน์ในตอนสวดมนต์พึงอาราธนาพระปริตร ถ้าสวดมนต์แล้ว ไม่มีเทศน์ติดต่อกัน พึงขอศีลและรับศีลดังกล่าวแล้ว

๑๔. อาราธนาพระปริตร ในพิธีที่ไม่มีเทศน์ติดต่อ เมื่อรับศีลเสร็จแล้ว พึงนั่งคุกเข่าประนมมืออาราธนาพระปริตรด้วยคำว่า

วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพทุกฺขวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพภยวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพโรควินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.

อาราธนาจบแล้ว กราบ ๓ ครั้ง แล้วพึงนั่งราบตั้งใจฟังพระสวดมนต์ต่อไป

วิธีอาราธนาศีล และอาราธนาพระปริตรที่กล่าวมานี้ เป็นสถานที่ที่จัดให้พระและแขกนั่งกับพื้น ถ้าจัดให้พระนั่งบนอาสน์สงฆ์ แขกนั่งบนเก้าอี้ มีนิยมการยืนอาราธนา คือ ให้ผู้กล่าวอาราธนายืนค่อนทางท้ายแถวของพระสงฆ์ ผินหน้าไปทางหัวแถวพระสงฆ์ แล้วประนมมือกล่าวคำอาราธนา จบแล้วไม่ต้องกราบ ถอยหลังออกมาพอสมควรแล้ว เดินกลับมานั่งตามที่ แม้อาราธนาธรรมดังจะกล่าวในข้างหน้า ก็พึงปฏิบัติเช่นเดียวกัน

๑๕. **จุดเทียนน้ำมนต์** การจุดเทียนน้ำมนต์ตามที่นิยมกันส่วนมาก ตลอดจนในทางราชการ จุดในตอนที่พระสวดถึงมงคลคาถาตอนขึ้น **อเสวนา ฯ** พึงจุดเทียนชนวน แล้วไปจุดเทียนสำหรับหยดน้ำมนต์ที่ปักติดไว้กับภาชนะที่น้ำมนต์นั้น จุดเสร็จแล้วยกประเคนมอบถวายพระที่ท่านจะพึงหยดทำน้ำมนต์นั้น ประเคนแล้วไหว้หรือกราบครั้งหนึ่ง

การจุดเทียนน้ำมนต์ ในสมัยก่อนท่านนิยมจุดตอนพระสงฆ์สวดรัตนปริตต์ ขึ้นบทว่า **ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ ฯ** แม้ในทางราชการก็นิยมเช่นนี้ แต่บัดนี้ได้เปลี่ยนมาเป็นมงคลคาถาบทว่า **อเสวนา ฯ**

การจุดเทียนทำน้ำมนต์ เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดยตรงไม่ควรให้ผู้อื่นจุด เพราะฉะนั้น ท่านผู้เป็นเจ้าของงาน พึงนั่งตั้งใจฟังสวดมนต์ไปจนกว่าจะถึงเวลาจุดเทียนน้ำมนต์ ไม่ควรไปสาละวนอยู่กับเรื่องอื่น เมื่อจุดเทียนเสร็จแล้ว จำเป็นจะลุกไปจากที่นั้นบ้างก็ได้ทั้งนี้ เพื่อไม่ต้องเที่ยวตามในเวลาจุดเทียนทำน้ำมนต์

เมื่อพระสวดมนต์จวนจบ ถึงบทส่งเทวดา คือ **ทุกฺขปฺ-ปตฺตา ฯ** พึงให้จัดเตรียมน้ำร้อนหรือน้ำดื่มไว้ พอพระสวดจบนำเข้าไปถวายไม่ต้องให้พระนั่งคอย

เมื่อพระกลับ พึงไปส่งหรือให้ใครไปส่ง เพียงประตูบ้านก็พอเพื่อแสดงความคารวะ เทียบอย่างส่งแขกผู้มีเกียรติที่มาหา หรือมาในงาน

๑๖. **พิธีในวันเลี้ยงพระ** วันรุ่งขึ้น พึงตระเตรียมต้อนรับพระที่จะมาฉันอย่างตอนสวดมนต์นั้น พระพร้อมแล้ว เริ่มจุดเทียนและอาราธนาศีล รับศีลดังวันก่อน แต่ไม่ต้องอาราธนาพระปริตร

เมื่อพระสวดพิธีถวายพรพระจบบทสังฆคุณ คือ **สุปฏิปนฺโน ฯ** แล้ว ถ้ามีการตักบาตร ก็ให้ตักตอนนี้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ท่านนิยมให้คู่บ่าวสาวตักบาตรร่วมกัน เสร็จแล้วลงมือเตรียมจัดเลื่อนสำรับอาหารมาประจำไว้ตรงตามหน้าพระ บาตรหรือชามข้าวตั้งในสำรับคาวหวานตั้งเรียงคู่กันไว้นอกออกมา คาวอยู่เหนือ หวานอยู่ใต้ ถ้าสถานที่คับแคบ สำรับหวานยังไม่เรียงตั้งไว้ก็ได้ แต่นำมาเตรียมไว้ในที่ใกล้ๆ เพื่อสะดวกแก่การหยิบ เมื่อพระถวายพรพระจบแล้วพึงประเคน

๑๗. หน้าที่ประเคนพระ การประเคนพระ ในตอนนี้เจ้าของงานควรประเคนเอง หรือเห็นว่ามากนัก ตนประเคนสัก ๑ รูป หรือ ๒ รูป แล้วมอบให้ผู้อื่นประเคนก็ได้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ควรจัดให้คู่บ่าวสาวประเคนร่วมกัน การประเคนต้องให้ถูกลักษณะดังกล่าวแล้วในข้อ ๑๐ ให้เริ่มประเคนรูปที่นั่งต้นแถวก่อน แล้วต่อไปตามลำดับ พึงประเคนบาตร หรือชามข้าวก่อน แล้วจึงอาหาร เสร็จแล้วกราบครั้ง ๑ หรือ ๓ ครั้งตามควร ถ้าประเคนมากรูป รูปต้นๆ เพียงประนมมือไหว้ก็พอ ถึงสุดท้ายจึงกราบ

ที่กล่าวมานี้เป็นการเลี้ยงพระด้วยสำรับเฉพาะองค์ ถ้าจะเลี้ยงเป็นหมู่ที่เรียกว่า จัดเป็นโต๊ะ ถ้าจะให้พระลุกไปฉันในที่อีกแห่งหนึ่ง พึงจัดเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน เมื่อพระนั่งเข้าที่แล้วจึงประเคน ถ้าจัดให้ฉันเบื้องหน้าที่สวดมนต์นั้น พอพระสวดถวายพรพระตอนจบสังฆคุณแล้ว พึงเริ่มลงมือเตรียมเก็บที่น้ำร้อน น้ำดื่มอย่าทิ้งไว้ให้เกะกะแล้วปูผ้าลง ด้านในให้ชิดแถวพระ เพื่อสะดวก

แก่พระซึ่งไม่ต้องเลื่อนลุกทุกรูปไป และพระที่จะลุกไปนั่งในที่ใหม่นั้น ระวังอย่าให้ต้องไปนั่งร่วมอยู่อาสนะเดียวกันกับคฤหัสถ์ เพราะถ้าผู้หญิงขึ้นนั่งร่วมบนอาสนะนั้น พระก็จักต้องอาบัติ แม้มีแต่ชายด้วยกัน ก็เป็นการขาดคารวะ จึงควรจัดหาอาสนะไว้ให้พระนั่งเสียส่วนหนึ่ง

๑๘. **วิธีจัดโต๊ะเลี้ยงหมู่** เมื่อได้จัดปูผ้าเสร็จแล้วให้วางจานข้าวตรงหน้าที่พระนั่ง ช้อนวางขวา ส้อมวางซ้าย ชิดกับจานข้าวพอสมควร ถ้ามีมีดด้วยก็ให้วางมีดไว้ด้านขวา น้ำตั้งขวาของพระ จานแบ่ง ชามแบ่ง มีช้อนใส่ไว้ในชาม ๑ คัน ช้อนนี้เรียกกันว่าช้อนกลาง หรือช้อนสำหรับตักแบ่ง ซ้อนกันตั้งไว้ด้านซ้ายของพระ เวลานำของเข้าประเคน พึงเข้าทางซ้ายของพระ

เรื่องการจัดเลี้ยงพระแบบเลี้ยงโต๊ะ หรือฉันเป็นหมู่ สิ่งที่จำต้องให้มี ขาดไม่ได้ คือ ช้อนกลาง ชามแบ่ง จานแบ่ง ต้องมีให้ครบพระ หรือซ้อนรวมกันไว้หลายๆ คัน ใส่จานหรือชามตั้งไว้กลางวงก็ได้ ช้อนกลางควรใช้ช้อนกระเบื้องที่เรียกกันว่าช้อนถ้วย จัดอย่างนี้ทั้งคาวและหวาน ทั้งนี้ เพื่อให้ความสะดวกแก่พระ เพราะมีพระวินัยบัญญัติห้ามพระภิกษุฉันร่วมภาชนะเดียวกัน ถ้าฝ่าฝืนคงต้องอาบัติ ถ้ามีชามแบ่งช้อนกลางไว้ ท่านผู้ใดต้องการอย่างไหน ใช้ช้อนกลางตักมาใส่ชามของตนบริโภค เช่นนี้พ้นจากความเป็นผู้ฉันภาชนะเดียวกัน

เลี้ยงโต๊ะ ที่มีนิยมการใช้ชามแบ่งช้อนกลางนี้มีนิยมในที่ทั่วไปไม่ใช่เพียงฝ่ายพระ ท่านที่ผ่านการเลี้ยงโต๊ะมาแล้วย่อมทราบดี พึงเห็นเช่นโต๊ะจีน เขาก็มีถ้วยแบ่งช้อนกลาง ยิ่งเป็น

โต๊ะฝรั่งยิ่งถือมากเขาจัดไว้เสร็จ ผู้บริโภคไม่ต้องเรียกร้อง

ประเพณีการเลี้ยงพระแบบโบราณ นิยมจัดเฉพาะรูป นั่งเรียงแถวฉัน ดูงามดี ครั้นต่อมาในบัดนี้ การเลี้ยงแบบเลี้ยงโต๊ะ นิยมกันในฝ่ายคฤหัสถ์มากขึ้น ท่านผู้ที่เห็นว่าสะดวก เพราะไม่เปลืองถ้วยชามก็เลยจำมาจัดเลี้ยงพระบ้าง แต่เมื่อจำของเขามาใช้ ก็จำมาไม่หมด คงเอาแต่ที่ง่าย ที่สะดวก สำหรับพระที่ฉัน แม้รู้ว่าผิด แต่เกรงใจเจ้าของงาน ก็ต้องทนต้องอาบัติไป ผู้ที่ไม่สนใจ ก็ทำตามๆ กันไป ถ้าเป็นไปอย่างนี้ไม่กี่มากน้อย พระวินัยบัญญัติข้อไหน ไม่สะดวก ก็คงต้องถูกละเลยไปอีก ผลสุดท้ายพระพุทธศาสนาจะเป็นอย่างไร น่าคิด

อนึ่ง การจัดโต๊ะ ควรมีผ้าปู จะเป็นเฉพาะโต๊ะ หรือยาวไปก็ตาม แต่ไม่ควรให้ขาด อย่าเอาอาหารไปตั้งไว้กับพื้น แล้วให้พระนั่งล้อมวงฉัน ดูไม่งดงาม จักแสดงให้เห็นว่า พระไม่ใช่เป็นผู้มีเกียรติอะไร คงเหมือนๆ กับชาวบ้านคฤหัสถ์นั่นเอง แม้คฤหัสถ์ชาวบ้านเอง เขาเลี้ยงกันเขาก็ต้องมีผ้าปู ถ้าจะบอกว่าหาไม่ได้ ก็ไม่ถูก เพราะสิ่งอื่นยังหาได้

การเลี้ยงพระแบบจัดโต๊ะ เมื่อจัดให้ถูกเรื่องแล้วไม่ใช่เป็นของสะดวกนัก จะว่าไม่เปลืองถ้วยชามก็ดูกระไรอยู่ เห็นว่าสู้การเลี้ยงเป็นรูปๆ ไม่ได้ แลดูงามตา

๑๕. บูชาข้าวพระพุทธ ที่พระพุทธซึ่งเรียกว่าข้าวพระ (ถ้ามี) ให้จัดเตรียมมาตั้งไว้ที่หน้าเครื่องบูชาหรือเอกเทศส่วนหนึ่งในบริเวณนั้น ควรจะมีโต๊ะสำหรับตั้ง ถ้าไม่มีโต๊ะพึงใช้ผ้าขาวปูเสียก่อน แล้วจึงตั้งหรือวาง อย่าไปตั้งหรือวางไว้กับพื้น เพราะ

เป็นพุทธบูชา จักเป็นการไม่เคารพคารวะ เมื่อตั้งเสร็จแล้ว เจ้าของพึงทำการบูชาด้วยตั้งใจนึกดังนี้ **อิมํ สูปพฺยญฺชนสมฺปนฺนํ สาลีนํ โภชนํ อุทกญฺจ**[๑] **วรํ พุทฺธสฺส ปูเชมิ** บางแห่งก็มีคำว่า **อุกาส** นำหน้า คือ **อุกาส อิมํ ฯ** ต่อไปเหมือนกัน แปลว่า *ข้าพเจ้าขอบูชาเครื่องบริโภคแห่งข้าวสาลี อันถึงพร้อมด้วยแกงและกับและน้ำ อันประเสริฐนี้ แด่พระพุทธเจ้า*

เมื่อจำคำที่กล่าวนี้ไม่ได้ ก็พึงนึกบูชาตามสมควร จุดประสงค์ก็เพียงให้ตั้งใจระลึกนึกบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บูชาแล้วกราบ ๓ ครั้ง เมื่อเลิกพึงกล่าวคำอำลาว่า **เสสํ มงฺคลํ ยาจามิ** *ข้าพเจ้าขอส่วนที่เหลืออันเป็นมงคล*

ในเรื่องบูชาข้าวพระนี้ ยังมีผู้นิยมกันอยู่แม้ในพระราชพิธีก็ยังมีอยู่บ้าง นับว่าเป็นประเพณีเก่า จึงนำมากล่าวไว้ตามที่ได้พบเห็น ได้ยิน ได้ฟัง

ถ้าเป็นงานเกี่ยวด้วยศพ คือมีศพตั้งอยู่ มักจัดเครื่องเซ่นไปตั้งไว้ที่หน้าศพ หรือบริเวณที่ตั้งศพนั้นด้วย

เมื่อเวลาพระฉัน ควรจัดให้มีผู้ปฏิบัติพระประจำอยู่ในที่นั้นด้วย แต่อย่าให้ผู้ที่กำลังเมาสุราเข้าไปนั่งปฏิบัติ จักทำให้เป็นที่รำคาญแก่พระ

อนึ่ง เมื่อเวลายกอาหารหรือประเคนพระ อย่าคาบบุหรี่หรือทัดหู ถือกันว่าเสียจรรยาดูไม่งาม ทั้งป้องกันขี้บุหรี่ตกลงในอาหารหรือในภาชนะนั้นด้วย

---

๑. แบบเก่าเป็น อุทกํ วรํ.

๒๐. ถวายไทยธรรม ถ้ามีเครื่องไทยธรรมถวายพระ ควรจัดเตรียมไว้ก่อน จัดตั้งไว้บนโต๊ะหรือจัดตั้งรวมไว้ส่วนหนึ่งตามที่เห็นสมควร เมื่อพระฉันเสร็จกลับเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว พึงยกตั้งเรียงไว้ตรงหน้าพระทุกๆ รูป หรือจะจัดผู้อื่นให้คอยจัดส่งให้เป็นที่ๆ ในเวลาประเคนก็ได้ การประเคนเครื่องไทยธรรมโดยตรงเป็นหน้าที่ของเจ้าของงาน ถ้าเจ้าของประเคนรูปหนึ่งหรือสองรูปแล้ว จะมอบให้ผู้อื่นซึ่งเป็นผู้นับถือใกล้ชิดกันประเคนต่อไปก็ได้

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวประเคนร่วมกัน คือ ในวัตถุสิ่งของที่หนึ่ง ให้จับร่วมกันแล้วประเคน จะประเคนทั้งหมดหรืออย่างไร ก็แล้วแต่จะเห็นสมควร ถ้าว่าตามเรื่องของงานแล้วต้องประเคนทั้งหมด

๒๑. กรวดน้ำ การกรวดน้ำ เป็นการอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศลที่ตนได้บำเพ็ญ ส่งไปให้แก่บุรพชนตลอดจนสรรพสัตว์บ้าง เป็นการอธิษฐานใจในสิ่งประสงค์ให้สำเร็จตามความปรารถนาบ้าง เป็นต้น

การกรวดน้ำ ได้นิยมทำเมื่อถวายทานเสร็จแล้ว พระสงฆ์เริ่มอนุโมทนา เครื่องสำหรับกรวดน้ำต้องจัดหาเตรียมไว้ก่อนตามที่นิยมใช้กัน เช่น เต้า ขวด จอก ถ้วยแก้ว หรือถ้วยมีที่สำหรับรองรับน้ำกรวด หาน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์บรรจุไว้ ตั้งเตรียมไว้ที่ตรงหน้าของตน เมื่อพระเริ่มกล่าวอนุโมทนาขึ้นว่า **ยถาฯ** พึงหยิบที่น้ำที่เตรียมไว้นั้นเทลงในที่รอง พร้อมด้วยตั้งใจนึก

คาถาสำหรับกรวดน้ำที่ท่านยกไว้เป็นบาลี มีต่างๆ กัน จักนำมาเรียงไว้ในที่นี้สัก ๒ ประการ ตามแต่ผู้ต้องการจะเลือกใช้ดังต่อไปนี้

ปตฺติทานคาถา

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม
เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา
เย ปิยา คุณวนฺตา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย
ทิฏฺฐา เม จาปฺยทิฏฺฐา วา อญฺเญมชฺฌตฺตเวริโน
สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมึ เตภุมฺมา จตุโยนิกา
ปญฺเจกจตุโวการา สํสรนฺตา ภวาภเว
ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม อนุโมทนฺตุ เต สยํ
เย จิมํ นปฺปชานนฺติ เทวา เตสํ นิเวทยุํ
มยา ทินฺนานปุญฺญานํ อนุโมทนเหตุนา
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา.

คำแปล

สัตว์ทั้งหลายไม่มีที่สุดไม่มีประมาณ จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญที่เราทำแล้ว ณ กาลบัดนี้ก็ดี แห่งบุญทั้งหลายอื่นที่เราทำแล้วก็ดี สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดเป็นที่รักก็ดี เป็นผู้มีคุณคือมารดาบิดาของเราเป็นต้นก็ดี สัตว์ทั้งหลายที่เราเห็นแล้วก็ดี ที่เราไม่เห็นก็ดี สัตว์เหล่าอื่นที่เป็นผู้มัธยัสถ์ปานกลางและเป็นผู้มีเวรของเรา

ก็ดี สัตว์ทั้งหลายนั้น จงมีส่วนบุญที่เราอุทิศให้เถิด สัตว์ทั้งหลายตั้งดำรงอยู่ในโลก ผู้เป็นไปในภูมิ ๓ เป็นไปในกำเนิด ๔ และมีขันธ์ ๕ ขันธ์ ๑ ขันธ์ ๔ ก็ดี ซึ่งท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยใหญ่ ส่วนบุญที่เราอุทิศให้ สัตว์เหล่าใดได้รู้แล้ว สัตว์เหล่านั้นจงอนุโมทนาเองเทอญ ก็สัตว์เหล่าใดไม่รู้ส่วนบุญที่เราอุทิศให้นี้ ขอเทพยเจ้าบอกให้สัตว์เหล่านั้นรู้แล้วอนุโมทนา เพราะเหตุคือ อนุโมทนาบุญที่เราให้แล้ว ขอสัตว์ทุกหมู่เหล่า จงไม่มีเวรดำรงชีพอยู่โดยสุขทุกเมื่อเทอญ อนึ่ง ขอสัตว์เหล่านั้น จงได้บรรลุถึงบทอันเกษมคือ นิพพานเถิด ขอความปรารถนาที่ดีงามของสัตว์ทั้งปวงนั้นจงสำเร็จดังใจหวังเทอญ.

อีกบทหนึ่ง

ยงฺกิญฺจิ กุสลํ กมฺมํ กตฺตพฺพํ กิริยํ มม
กาเยน วาจามนสา ติทเส สุคตํ กตํ
เย สตฺตา สญฺญิโน อตฺถิ เย จ สตฺตา อสญฺญิโน
กตํ ปุญฺญผลํ มยฺหํ สพฺเพ ภาคี ภวนฺตุ เต
เย ตํ กตํ สุวิทิตํ ทินฺนํ ปุญฺญผลํ มยา
สพฺเพ โลกมฺหิ เย สตฺตา ชีวนฺตาหารเหตุกา
มนุญฺญํ โภชนํ สพฺเพ ลภนฺตุ มม เจตสา.

คำแปล

ความว่า กิริยา คือ กุศลกรรมอันใดอันหนึ่ง อันข้าพเจ้าพึงทำด้วยกาย วาจา ใจ , กิริยา คือ กุศลกรรมนั้น ซึ่งเป็นเหตุอำนวยให้ถึงสุคติ ในดาวดึงสเทวโลก อันข้าพเจ้าได้ทำแล้ว ขอเหล่าสัตว์ที่มีสัญญาและหาสัญญามิได้ทั้งหมด จงเป็นผู้มีส่วนเสวยผล

แห่งบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้ว ขอเหล่าสัตว์ที่ทราบดีแล้วว่า ข้าพเจ้าทำบุญ จงเสวยผลแห่งบุญซึ่งข้าพเจ้าให้แล้ว บรรดาสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดที่ยังไม่ทราบบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้วนั้น ขอเทพยเจ้าทั้งหลายช่วยไปแจ้งแก่สัตว์เหล่านั้น (ว่าบุคคลชื่อโน้นทำบุญอย่างนี้ได้ให้ส่วนบุญแก่ท่านทั้งหลาย) เพราะความคิด (คือบุญฤทธิ์) ของข้าพเจ้า ขอเหล่าสัตว์ในโลกนี้ที่อาศัยอาหารเป็นอยู่ทั้งหมด จงได้อาหารที่ยังใจให้เบิกบาน เทอญ.

ผู้ที่ว่าเป็นภาษาบาลีไม่ได้ พึงตั้งใจอธิษฐานอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศล และตั้งความปรารถนาตามสมควร

การเทน้ำเมื่อเวลากรวดน้ำ ห้ามเอามือรอน้ำ เพราะไม่ต้องการให้มีอะไรมาเป็นเครื่องกีดขวาง ให้เทลงไปตรงๆ เมื่อพระนำว่า **ยถาฯ** จบ พระสงฆ์รับ **สพฺพี ฯ** พึงเทน้ำให้หมด อย่าเหลือไว้ในภาชนะที่กรวด แล้วพึงวางขวด นั่งประนมมือรับพรที่พระสวดจนกว่าจะจบ เมื่อจบแล้วพึงกราบลง ส่วนน้ำที่กรวดแล้วนั้นให้นำไปเทในที่แจ้ง อย่าเทลงในที่ไม่สมควร เช่น กระโถน หรือใต้ถุนบ้าน เพราะถือว่าเป็นน้ำอุทิศผลและบริสุทธิ์ เป็นของสูง

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวร่วมกันจับภาชนะเดียวกันเทน้ำกรวด เพราะทำบุญร่วมกัน ปรารถนาความสุขความเจริญร่วมกัน กรวดน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าของ คนอื่นกรวดแทนไม่ได้ เพราะเจ้าของเป็นเจ้าของบุญกุศลโดยตรง เมื่อจะให้แก่ใคร เจ้าของก็ต้องให้เอง

๒๒. ประน้ำมนต์ เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้ว พึงนำที่น้ำมนต์พร้อมด้วยเครื่องประพรมที่เตรียมไว้นั้น ถวายพระ

รูปที่เป็นหัวหน้าให้ท่านประน้ำมนต์ให้ เพื่อความสิริมงคล เจ้าของควรเข้า รับก่อน ถ้ามงคลสมรส ให้คู่บ่าวสาวรับก่อน แล้วจึงผู้อื่นรวมกัน เป็นหมู่ๆ ไป เสร็จแล้วนำให้ท่านประพรมตามบ้านเรือน

ถ้าเป็นการขึ้นบ้านใหม่ ก็นำเครื่องเจิมที่เตรียมไว้ถวายให้ท่าน เจิมตามประตูบ้าน ทราย ถวายรูปที่ ๒ ให้โปรยวงรอบบ้าน เสร็จพิธีแล้ว ส่งพระกลับดังกล่าวแล้วในตอนต้น

ตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เป็นการทำงาน ๒ วัน คือสวดมนต์วันหนึ่ง เลี้ยงพระวันหนึ่ง ในบัดนี้ถ้าเป็นงานขนาดกลางหรือเล็กน้อย มักนิยมทำวันเดียว จะเลี้ยงเช้าหรือเพล ก็เป็นไปตามความต้องการของเจ้าของงาน งานวันเดียว บางแห่งสวดมนต์แล้วฉัน บางแห่งฉันแล้วสวดมนต์ ไม่สู้แน่ แต่ทางที่สะดวกควรเป็นสวดมนต์ก่อนฉันดีกว่า ไม่ขัดกับเวลาที่จะเลี้ยงแขกที่มาในงาน ถ้าฉันแล้วสวดมนต์ เจ้าของมักไม่สู้จะได้ฟังสวดมนต์นัก เพราะพระฉันแล้วไหนจะต้องเริ่มพิธีสวดมนต์ ไหนจะต้องกังวลในเรื่องเลี้ยงแขก ถ้าช้าเวลาก็จะสายจะบ่าย ไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง

ถ้าเป็นการทำงานวันเดียว ก็พึงจัดอนุโลมตามที่กล่าวไว้แล้วนั้นเถิด

๒๓. พิธีเกี่ยวด้วยงานศพ พิธีต่างๆ ดังกล่าวแล้วนั้นโดยมากเกี่ยวด้วยพิธีการมงคล แม้จะกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวแก่การศพไว้บ้างก็เป็นส่วนน้อย ในที่นี้จักได้ประมวลการปฏิบัติที่เกี่ยวด้วยงานศพโดยเฉพาะ เพื่อให้ทราบบ้างตามสมควร

การทำศพตามประเพณีไทย มีหลายอย่าง ตั้งต้นแต่ทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน, เผา, ทำบุญอัฐิ, บรรจุอัฐิ

พิธีบำเพ็ญกุศล ก็จัดทำเป็นไปตามฐานะของเจ้าของ เมื่อเสียชีวิตแล้วนำศพไปวัด ไม่พักบำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี ตั้งไว้บำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี

กล่าวเฉพาะที่ตั้งบำเพ็ญกุศลที่บ้าน เบื้องต้นพึงกำหนดจัดสถานที่ตั้งศพ จัดเครื่องสักการะศพตามสมควร จัดตั้งที่สักการบูชาพระอีกแห่งหนึ่ง จัดที่สำหรับพระสวดอภิธรรม

๒๔. สิ่งที่ต้องเตรียมในงานศพ เครื่องสำหรับใช้ในการนี้นอกจากเครื่องสักการบูชาศพ หรือเครื่องบูชาพระแล้ว ต้องเตรียม

๑) ผ้าภูษาโยง ถ้าศพเป็นชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ต้องเตรียมผ้าขาวกว้างประมาณ ๑๐ หรือ ๑๒ นิ้ว ยาวพอกับแถวพระสงฆ์อีก ๑ ผืน

๒) เครื่องทองน้อย ๑ – ๒ ที่

๓) ตู้พระอภิธรรม

๔) เครื่องกะบะมุก

ผ้าภูษาโยง เป็นผ้าสำหรับลาดให้พระจับในเวลาสดับปกรณ์ หรือบังสุกุล ต้นผ้าผูกไว้กับศพ ตามที่นิยมกัน ใช้ด้ายสายสิญจน์ผูกจากศพออกมาถึงปากหีบศพข้างนอก แล้วผูกผ้าภูษาโยงไว้ ถ้าผ้าภูษาโยงสั้น ใช้แถบหรืออีกอย่างหนึ่งเรียกว่าริบบิ้น ชนิดเงินหรือทองก็ได้ ผูกกับด้ายสายสิญจน์เสียก่อน แล้วให้แถบห้อยลงมาตรงหน้าศพ แล้วพับหรือม้วนวางไว้บนที่รองรับ ส่วนผ้าภูษาโยงให้พับวางไว้ทางเหนือแถวพระสงฆ์นั่ง ผ้าขาวม้วนวางไว้ในที่ใกล้กับผ้าภูษาโยง

เครื่องทองน้อยมี ๕ ชิ้น เชิงปักธูป ๑ ปักเทียน ๑ กรวยสำหรับใส่ดอกไม้ ๓ รวมตั้งไว้ในกะบะหรือพาน ตั้งให้ธูปเทียนอยู่คู่กัน ธูปอยู่ด้านซ้าย เทียนอยู่ด้านขวาของผู้บูชา แล้วนำไปตั้งไว้ที่หน้าศพสำหรับจุดบูชาศพ มีข้อที่พึงสังเกตไว้ คือเมื่อเราบูชาศพ ให้ตั้งหันธูปเทียนมาทางด้านตัวของเรา ถ้าให้ศพบูชาเช่นเมื่อเวลาพระเทศน์พึงตั้งหันธูปเทียนเข้าทางศพ ระวังอย่าให้สับสน

เครื่องทองน้อย บางท่านมักจะเรียกว่าเครื่อง ๕ เพราะเห็นว่ามี ๕ ชิ้น แต่เครื่อง ๕ ที่แท้จริง ดูจะมีอีกอย่างหนึ่งต่างหากจากเครื่องทองน้อย มี ๘ ชิ้น คือกรวยดอกไม้ ๕ เชิงเทียน ๒ กระถางธูป ๑ ใส่พานรวมกันเช่นเดียวกับเครื่องทองน้อย นี่เรียกว่าเครื่อง ๕ ที่เคยเห็นเป็นเครื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีทรงใช้เมื่อเวลาทรงธรรม เรียกว่าเครื่องทรงธรรม นอกจากนี้ จะใช้ในคราวไหนบ้างไม่ทราบ และผู้อื่นก็ไม่ได้ใช้ ใช้เครื่องทองน้อยเป็นพื้น

ตู้พระอภิธรรม ถ้าจะจัดที่พระสวด ณ ที่ใด พึงตั้ง ณ ที่นั้นเบื้องหน้าของพระสวด

เครื่องกะบะ หรือที่เรียกกันว่า เครื่องกะบะมุก มี ๙ ชิ้นบ้าง ๑๐ ชิ้นบ้าง บางท่านอธิบายว่า ๙ ชิ้น ใช้เกี่ยวด้วยงานศพ คือมีกรวยสำหรับดอกไม้ ๔ กรวย เชิงปักเทียน ๔ เชิงปักธูป ๑ ถ้า ๑๐ ชิ้น ใช้สำหรับเกี่ยวด้วยงานมงคล คือ เพิ่มกรวยดอกไม้อีก ๑ จึงรวมเป็น ๑๐ แต่ที่ใช้กันอยู่ ดูไม่สู้จะได้คำนึงกันนัก ตั้งในกะบะเรียงเป็น ๒ แถว ดอกไม้อยู่แถว ๑ ธูปเทียนอยู่แถว ๑ ใช้เทียน ๔

ธูป ๑ ธูปตั้งไว้กลางแถว จัดเสร็จแล้วตั้งไว้ด้านหน้าตู้พระอภิธรรม หันแถว ธูปเทียนมาทางด้านนอก เพื่อจุดบูชาในเวลาพระสวดอภิธรรม

เครื่องทองน้อยและเครื่องกะบะ นิยมใช้กันอยู่โดยมากในชั้นสูงชั้นสามัญโดยทั่วไป ใครมีหรือหาได้ก็ใช้ ถ้าไม่มีก็มักใช้ธูปเทียนบูชากันตามธรรมดา

๒๕.ศพลงหีบ ตามที่นิยมกัน เมื่อนำศพบรรจุหีบเสร็จยกขึ้น ตั้งเสร็จแล้ว ต้องมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลตามแต่จะมากหรือน้อย ไม่นิยมพระว่า ต้องจำนวนเท่าไร ควรนิมนต์พระเตรียมไว้ เมื่อพระเข้าที่พร้อมแล้ว จุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยแล้ว กราบศพลาดผ้าภูษาโยง แล้วนำแถบต่อกับผ้าภูษาโยง ถ้าเป็นศพตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป พึงลาดผ้าขาวรองก่อน แล้วจึงลาดผ้าภูษาโยงไว้บน ครั้นแล้วจึงนำผ้าที่จะสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทอด คือวางไว้บนผ้าภูษาโยงตรงตามหน้าพระ พระกระทำกิจเสร็จ เตรียมกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศล

อนึ่ง พึงทราบในเรื่องผ้าภูษาโยง เมื่อทอดออกแล้ว ห้ามข้ามกราย หรือแม้ที่ห้อยลงจากหีบ ก็ห้ามข้ามกรายเป็นอันขาด ถือกันว่าเสียมารยาทอย่างยิ่ง ควรระวังให้มาก แม้ใช้สิ่งของเช่นพานดอกไม้เป็นต้น ทับไว้ก็ไม่ควร

๒๖. วิธีทอดผ้า ให้นำผ้าไปทอดวางขวางลงบนผ้าภูษาโยง ไม่ต้องประเคน ทอดผ้าลงแล้ว พึงกราบทางพระครั้งหนึ่ง แล้วพึงหันหน้าไปทางศพ กราบศพอีกครั้งหนึ่ง หรือทอดหลายรูปรูปต้นๆ เป็นเพียงยกมือประนมไหว้ เสร็จแล้วจึงกราบพระและ

กราบศพ พึงทำดังนี้ทุกๆ ครั้งที่ทอดผ้า

การสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทุกๆ ครั้ง ถ้าไม่เกินกำลัง ควรจัดให้มีผ้าสำหรับทอดตามสมควร

พิธีที่กล่าวนี้ เรียกกันว่าชักผ้าปากหีบ แต่ไม่ได้นำไปทอดที่ปากหีบ คงทอดผ้าสดับปกรณ์ หรือบังสุกุลอย่างธรรมดานั่นเอง ไม่มีอาราธนาศีล รับศีล และไม่มีมาติกา แต่บางแห่ง เจ้าของต้องการให้มาติกาด้วยก็มี แต่พิธีของหลวงไม่มีมาติกา

ตอนกลางคืน เมื่อพระที่จะสวดอภิธรรมมาและเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของงาน พึงจุดเทียนธูปที่เครื่องกะบะก่อนแล้วกราบพระ และจุดที่เครื่องทองน้อยเสร็จแล้วกราบศพ ส่วนที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปนั้นไม่ต้องจุดก็ได้ เมื่อจุดเสร็จแล้ว ให้อาราธนาศีล รับศีล ครั้นแล้วพระเริ่มสวดต่อไป

เมื่อพระสวดจบแล้ว (หมายถึงตอนเลิก) พึงจัดการสดับปกรณ์หรือบังสุกุล และพระอนุโมทนาก็กรวดน้ำ ตามนัยดังกล่าวแล้วในพิธีปากหีบ

๒๗.ทำบุญ ๗ วัน เรียกสัตตมวาร การทำบุญ ๗ วัน มีนิยมทำกันอยู่ทั่วไป ก็แลการนับวันนั้น มีนิยมกำหนดดังนี้ ถ้าตายวันไหนให้ถือเอาวันนั้นเป็นวันสำคัญ คือเป็นวันอุทิศผล เช่นตายวันอาทิตย์ถ้าจะทำงานเป็น ๒ วัน พึงสวดมนต์ในวันเสาร์ เลี้ยงพระวันอาทิตย์ เพราะการบริจาคทานเสร็จสิ้นในวันอาทิตย์ แล้วจึงอุทิศผลให้ ถ้าทำเป็นวันเดียว คือสวดมนต์วันนั้นฉันวันนั้น ต้องทำในวันอาทิตย์ ถ้าจะทำในวันเสาร์ไม่ควร เพราะการอุทิศผลนั้น นิยมกันว่า ล่วงไปแล้ว ๗ วันจากวันที่ตาย จึงได้

ถือเอาวันที่ ๘ เป็นวันอุทิศผล

พิธีทำ ก็ต้องแล้วแต่ฐานะของเจ้าของ จะทำมากหรือน้อยสุดแต่กำลัง จักนำมากล่าวไว้ในที่นี้ให้เต็มตามที่นิยมทำกัน คือวันต้น มีสวดมนต์ เทศน์ พร้อมด้วยพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป และมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ กลางคืนพระสวดอภิธรรม รุ่งขึ้นเลี้ยงพระ เสร็จแล้ว มีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ

พิธีที่เกี่ยวด้วยเรื่องพระ พึงจัดโดยนัยดังกล่าวแล้วในตอนต้นต่างแต่เพียงไม่ต้องใช้ด้ายสายสิญจน์และตั้งที่น้ำมนต์ ส่วนจำนวนพระมักนิยมเป็นคี่ เช่น ๕, ๗, ๙ ถ้าเป็นคู่ ก็เป็น ๑๐ ที่เป็น ๙ มีน้อยถ้าเลย ๗ แล้วมักจะเป็น ๑๐ เกินกว่า ๑๐ ก็ยังนึกไม่ได้ว่าจะมีที่ไหนบ้าง นอกจากของหลวง

เมื่อพระมาพร้อม และเข้าประจำที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนธูปที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดที่เครื่องสักการะศพคือที่เครื่องทองน้อยสำหรับบูชาศพเสร็จแล้ว พึงอาราธนาพระปริตต์ (ถ้าไม่มีเทศน์ต่อท้ายสวดมนต์ พึงอาราธนาศีลก่อน) เมื่อพระสวดมนต์จบ ถวายน้ำดื่มพอสมควรแล้ว พึงให้คลี่ผ้าภูษาโยง ทำพิธีให้พระสงฆ์ที่สวดมนต์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตอนนี้ไม่ต้องกรวดน้ำ เพราะไม่มีอนุโมทนา เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ

อนึ่ง ในสมัยก่อน ทั้งในงานมงคล ทั้งในงานศพ ก่อนพระสวดมนต์จะกลับ ท่านนิยมถวายหมากพลูซอง หรือธูปเทียน หรือทั้งหมากพลูธูปเทียนก่อน เรียกหมากพลูท้ายสวดมนต์ หรือธูปเทียนท้ายสวดมนต์ หรือเรียกรวมว่า เครื่องท้ายสวดมนต์ ซึ่งเป็น

เครื่องกำหนดหมายว่า เสร็จแล้วกลับได้ เช่นเมื่อสวดมนต์จบแล้ว จะทำอะไรหรือสนทนาอะไร ก็ทำหรือสนทนาไป พอถวายเครื่องท้ายสวดมนต์ตลอดแถวแล้ว เลิกสนทนา พระลากลับ เครื่องดังกล่าวนี้ ได้มาเลิกเมื่อสมัยงดการรับประทานหมาก และจวบกับสมัยธูปเทียนแพงมากจึงเลิกไป แต่ในบางแห่งก็ยังมี

เมื่อพระสวดมนต์กลับแล้ว พึงเตรียมจัดตั้งธรรมาสน์ไว้ในที่อันสมควร และมีเทียนดูหนังสือปักเชิงเทียนไว้ ๑ เล่ม ควรเป็นเทียนขนาดค่อนข้างใหญ่ จัดวางไว้บนโต๊ะ ทางด้านซ้ายหรือขวาของธรรมาสน์ พึงพิจารณาดูตามควร คือไม่ให้กีดขวางต่อกิจการที่จะพึงทำ และอย่าตั้งให้ใกล้พระเทศน์นัก จะร้อน จัดที่สำหรับพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป ไว้ในลำดับแห่งอาสนะของพระเทศน์ คือแถวเดียวกันกับอาสนะของพระเทศน์นั่ง ในเมื่อยังไม่ได้ขึ้นธรรมาสน์ ตั้งโต๊ะเครื่องกะบะไว้เบื้องหน้า ตู้พระอภิธรรมไม่ต้องมีก็ได้ เว้นไว้แต่จะจัดที่พระสวดรับเทศน์กับพระสวดอภิธรรมอยู่แห่งเดียวกัน

๒๘. อาราธนาธรรม เมื่อพระมาและนั่งเข้าที่นั่งตามที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนดูหนังสือเทศน์ก่อน เมื่อพระขึ้นธรรมาสน์แล้วพึงอาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว พึงอาราธนาธรรมด้วยคำว่า

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ
กตฺอญฺชลี อนฺธิวรํ อยาจถ
สนฺตีธสตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา
เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ.

เมื่ออาราธนาธรรมเสร็จแล้ว พึงจุดเทียนธูปเครื่องทองน้อยหน้าศพ เพื่อให้ศพฟังธรรม บางทีก็จุดเมื่อตอนจะรับศีล คือหลังจากจุดเทียนดูหนังสือ

ตามที่นิยมกันในชั้นสูง ท่านเจ้าของงานมักมีเครื่องทองน้อยอีกที่หนึ่ง สำหรับจุดเมื่อเวลาฟังธรรม สามัญเรียกว่าเครื่องฟังเทศน์ ถ้ามีผู้ใหญ่ชั้นสูงอยู่ในที่นั้นด้วย ควรจัดให้อีกที่หนึ่ง โดยสามัญทั่วๆ ไปมักไม่สู้จะได้มีกัน ใช้ธูปเทียนธรรมดา

พอเวลาเทศน์จบ พึงจุดธูปเทียนเครื่องกะบะซึ่งตั้งไว้ที่เบื้องหน้าพระสวดรับเทศน์ จุดเสร็จแล้วพึงบูชาและกราบ เมื่อพระสวดจบแล้วถวายน้ำร้อนหรือเครื่องดื่มตามสมควร ส่วนพระเทศน์ ควรจัดถวายน้ำเมื่อลงจากธรรมาสน์ เสร็จแล้วลาดผ้าภูษาโยง ทอดผ้าให้พระเทศน์และพระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วเก็บผ้าภูษาโยงแล้วจัดถวายเครื่องไทยธรรม แต่บางครั้งก็จัดถวายไทยธรรมก่อนแล้วจึงจัดสดับปกรณ์หรือบังสุกุลตามแต่สะดวก

เมื่อเสร็จแล้ว เตรียมที่กรวดน้ำไว้ เมื่อพระกล่าวคำว่า **ยถาฯ** พึงเทน้ำกรวด ปฏิบัติโดยนัยดังกล่าวแล้ว ในเรื่องการกรวดน้ำข้างต้น

เมื่อพระเทศน์และพระสวดรับเทศน์กลับแล้ว พึงจัดสถานที่สำหรับพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุล พระมาพร้อมแล้วพึงนิมนต์เข้านั่งประจำตามที่ พระสงฆ์เริ่มสวดมาติกา พอสวดไปถึงบทปัฏฐานมาติกาคือ **เหตุปจฺจโยฯ** พึงให้คลี่ผ้าภูษาโยงลาดมาตลอดแถวพระสงฆ์ พอพระสงฆ์สวดจบ จึงทอดผ้าให้พระสดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วเตรียมกรวดน้ำ ในเมื่อพระสงฆ์

กล่าวคำว่า **ยถาฯ** มีนัยดังกล่าวแล้ว เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ ครั้นแล้วจึงจัดให้พระสวดอภิธรรมต่อไปจนกว่าจะจบ ปฏิบัติตามดังที่ได้กล่าวแล้วในเรื่องสวดอภิธรรมเสร็จพิธีในวันต้น

รุ่งขึ้นวันเลี้ยงพระ กิจต่างๆ ที่เนื่องในพิธีเช่นธูปเทียนเครื่องบูชาเป็นต้น ต้องเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน เมื่อพระมาและเข้าที่พร้อมแล้ว พึงจุดเทียนธูปเครื่องบูชาพระ แล้วจุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อยที่บูชาศพ เสร็จแล้วอาราธนาศีล, พระถวายพรพระจบแล้วเลี้ยงพระถวายไทยธรรมพระสงฆ์ (สำหรับพระสงฆ์สวดมนต์ ไม่ต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลอีก) เสร็จแล้วกรวดน้ำ เมื่อพระฉันกลับแล้วถ้ามีการสดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อท้ายอีก ก็จัดดังกล่าวแล้วในวันก่อนนับว่าเสร็จพิธี

พึงทราบว่า ที่ได้มีพิธีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมากครั้งเช่นนี้ ก็เฉพาะท่านที่ต้องการพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมาก เพื่อจะแบ่งไม่ให้คับคั่งในเวลาเดียว หรือจะตัดเสียเลยก็ได้ หรือแม้เทศน์ สวดรับเทศน์จะไม่มีก็ได้ ถ้ามีกำลังพอก็ควรจะมี ถ้าจะทำเป็นงานวันเดียว ก็จัดอนุโลมตามนี้ การสดับปกรณ์หรือบังสุกุลควรจัดทำเมื่อเวลาพระฉันเสร็จแล้ว ก่อนจะอนุโมทนา

๒๙. ทำบุญ ๕๐ วันและ ๑๐๐ วัน ทำบุญ ๕๐ วัน เรียกว่า **ปัญญาสมวาร** ๑๐๐ วัน เรียกว่า **สตมวาร** มีพิธีจัดทำอย่างเดียวกันกับทำบุญ ๗ วัน

๓๐. **เผา** บำเพ็ญกุศลในการเผา มักทำเป็น ๒ ตอน คือที่บ้านตอนหนึ่ง กับที่วัดตอนหนึ่ง

บำเพ็ญกุศลที่บ้าน มีพิธีดังกล่าวแล้วในเรื่องทำบุญ ๗ วัน

ก่อนจะเชิญศพไปวัด ควรมีพระสงฆ์สักกี่รูปก็ได้ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อนแล้วจึงเคลื่อนศพ

การนำศพไปวัด มีกระบวนตามศพ ให้มีพระนำศพ ๑ รูป อ่านพระอภิธรรมนำไปข้างหน้า พระที่จะนำศพ ควรเป็นพระที่เกี่ยวข้องเคารพนับถือใกล้ชิดของผู้ตาย นำไปถึงวัดแล้ว นำเวียนเชิงตะกอน ๓ รอบ เวียนซ้าย ครบแล้วเชิญศพขึ้นสู่เชิงตะกอน แล้วบำเพ็ญกุศลอีกตามสมควร ถ้าประสงค์จะไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัด ก็นำไปยังสถานที่ตั้ง ยังไม่ต้องนำไปสู่เชิงตะกอน

ถ้าเชิญศพไปดังที่เรียกกันว่าลักศพ คือไปโดยไม่มีกระบวน ไม่ต้องมีพระนำศพด้วยก็ได้

การบำเพ็ญกุศล ตามที่นิยมกัน มีเทศน์ พระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ มีวิธีปฏิบัติงานดังกล่าวแล้ว นี่กล่าวเฉพาะที่ได้จัดการบำเพ็ญกุศลที่บ้านมาเสร็จแล้ว

ถ้าจะไปจัดการบำเพ็ญกุศลที่วัดทั้งหมด ก่อนแต่จะเคลื่อนศพไปวัด ก็ควรมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อน

พิธีจัดบำเพ็ญกุศล พึงปฏิบัติโดยลักษณะเทียบเคียงตามนัยที่กล่าวแล้ว ในเรื่องการบำเพ็ญกุศลที่บ้าน คือมีสวดมนต์ เทศน์ เลี้ยงพระ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เป็นต้น

เมื่อจัดการบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว ใกล้ถึงเวลาเผา พึงเชิญศพไปสู่เชิงตะกอนมีพระนำ ๑ องค์ก็ได้ ไม่ควรมากองค์ ตามแบบของหลวงมี ๑ องค์เท่านั้น บางท่านว่า ศพถึงวัดแล้ว ไม่ต้องมีพระนำก็ได้ เมื่อนำศพไป บรรดาญาติมิตรผู้น้อย พึงเดินตามหลังศพให้มีระเบียบ ผู้ใหญ่กว่าศพไม่ควรตามศพ แม้เดินหน้าศพ

ก็ไม่นิยม นอกจากพระหรือผู้นำกระบวนเท่านั้น เวลานำศพเดินไป ผู้ที่นั่งอยู่บนเก้าอี้พึงลุกยืน ผู้นั่งกับพื้นไม่ต้องลุกขึ้นยืน เพียงนั่งตัวตรง แสดงคารวะก็พอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อศพนั้น

พึงเตรียมผ้าไว้สำหรับทอดปากหีบ จะเป็นไตรจีวรหรือสบงก็ได้ก่อนที่จะประชุมเพลิง เจ้าของหรือผู้ใกล้ชิด หรือผู้มีเกียรติพึงนำผ้าไปทอดไว้ปากหีบ แล้วนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลคราวละรูป อย่าให้หลายรูปนัก จักเปลืองเวลา ทำให้เสียเวลาของแขกที่มาในงาน

ตามที่นิยม เบื้องต้นให้เจ้าของและลูกหลานหรือญาติทอด และเหลือไว้ท้าย ๑ ที่

ใครที่เป็นผู้ใหญ่ในงาน ควรเชิญผู้นั้นเป็นผู้จุดเพลิงเผา ก่อนที่จะจุดเพลิง พึงมอบผ้าที่เหลือไว้นั้นให้ทอดก่อน ส่วนพระสงฆ์ที่จะชักผ้าต้องเตรียมนิมนต์มาไว้ในที่ใกล้ๆ เพื่อให้ทันกัน พระสงฆ์ชักผ้าเสร็จแล้วจึงจุดเพลิง แล้วผู้อื่นก็ขึ้นต่อๆ กันไป ให้เป็นระเบียบ อย่าแย่งชิงกันขึ้น เรียงขึ้นเป็นฝ่ายๆ และงามดี เช่น ฝ่ายชายก็พวกหนึ่งฝ่ายหญิงก็พวกหนึ่ง ฝ่ายไหนจะขึ้นก่อนหรือหลัง แล้วแต่หัวหน้า คือผู้จุดเพลิงคนแรก หรือจัดให้ขึ้นลงคนละข้างได้ก็เรียบร้อยดี ไม่เปลืองเวลามาก

ในเวลาประชุมเพลิง ควรจัดให้มีพระสวดอภิธรรม ๔ รูป ที่เรียกว่าสวดหน้าไฟ

๓๑. เก็บอัฐิ มีนิยมทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือทำ ๓ หาบ ๑ ทำอย่างสามัญ ๑

เครื่อง ๓ หาบ ต้องเตรียมคาน ๑ สาแหรกคู่ ๑ สำรับหรือปิ่นโตคาวหวาน ๑ อั้งโล่หรือเชิงกราน ๑ หม้อใส่ข้าวสารและเครื่องครัวแห้ง ๑ คานและสาแหรกพันผ้าขาว เชิงกรานและหม้อทาขาว และผ้าไตร เตรียมอย่างละ ๓ ชุด จัดนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ๓ รูป และเตรียมเครื่องใส่อัฐิและอังคารด้วย

วันเก็บอัฐิ เวลาเช้าพึงนำเครื่องที่เตรียมไว้ไปสู่ที่เชิงตะกอน และนำเครื่องที่เตรียมไว้นั้นไปจัดเป็นแถว ๓ ชุด คือ ๑. ไตร ๒. สำรับวางในสาแหรกสำหรับหาบ ส่วนหม้อ เชิงกรานถือตามไป ถ้าใช้ปิ่นโตแทนสำรับ ให้จัดเชิงกรานและหม้อวางในสาแหรก จัดบุตรหลานให้หาบและถือ เดินเรียงเป็นกระบวนตามลำดับ เวียนเชิงตะกอน ๓ รอบ เวลาเดินให้ร้องกู่ "วู้ๆ" ครบแล้ววาง ให้เจ้าหน้าที่ทำการแปรรูปเสร็จแล้วจุดเทียนธูปบูชา แล้วนำผ้าขึ้นทอดครั้งละ ๑ ที่ ให้พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล จนครบ ๓ รูปแล้ว เลือกเก็บอัฐิตามต้องการ ส่วนที่เหลือรวมบรรจุในภาชนะเก็บไว้ จัดที่ถวายอาหารพระสงฆ์ จะให้ฉันในที่นั้นหรือให้กลับไปฉันที่กุฏิตามแต่สะดวก และมอบเครื่องหาบถวายไป แต่ไม่ต้องประเคน (หมายถึงอาหารแห้ง) เสร็จแล้วพระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล เสร็จการ

ถ้าทำการเก็บอัฐิอย่างสามัญ ก็เพียงให้เจ้าหน้าที่แปรรูปแล้วทอดผ้า สดับปกรณ์หรือบังสุกุลเท่านั้น

๓๒. **ทำบุญอัฐิ** พึงประกอบพิธีอนุโลมตามทำบุญ ๗ วันนั้น แต่มีข้อควรทราบ คือ ให้จัดที่บูชาอัฐิแห่งหนึ่งต่างหาก จากที่บูชาพระพุทธรูป อย่าตั้งในที่บูชาเดียวกันกับพระพุทธรูป ทั้งไม่ต้อง

ตั้งน้ำมนต์วงด้ายสายสิญจน์ เพราะถือว่าอัฐินั้นเป็นมงคลอยู่แล้ว

๓๓. บรรจุอัฐิ อัฐิและอังคาร ซึ่งเป็นส่วนที่เหลือ นิยมบรรจุไว้ในที่สมควร เช่น เจดีย์หรือถาวรวัตถุอื่นๆ เป็นต้น ก่อนแต่บรรจุนิยมบำเพ็ญกุศลก่อน โดยมากมักถวายอาหารบิณฑบาตพระสงฆ์ตามสมควรแล้วสดับปกรณ์หรือบังสุกุล หรือจะมีเทศน์ด้วยก็ได้ แต่อย่างน้อยต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วนำบรรจุเป็นเสร็จการ

พิธีต่างๆ ดังกล่าวมานี้ เมื่อมีความประสงค์จะทำได้อย่างไรก็จงเลือกตัดทอนทำตามความต้องการ และปฏิบัติจัดงานไปตามหลักนี้เพื่อจะได้เป็นระเบียบเรียบร้อย การงานไม่สับสน

๓๔. ถวายสังฆทาน ถ้ามีความประสงค์จะนิมนต์พระรับสังฆทานพึงไปขอสงฆ์จากพระภัตตุทเทสก์ ซึ่งทางวัดได้จัดตั้งไว้โดยไม่เจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง ตามแต่ท่านจะจัดให้ เช่นนี้จึงจะจัดว่าเป็นการสงฆ์โดยถูกต้อง ถ้าไปเลือกนิมนต์เฉพาะรูปตามที่ตนต้องการ ชื่อว่าไม่ถูกลักษณะแห่งสังฆทาน เป็นปาฏิปุคคลิกทาน

การถวายสังฆทาน มีทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือ เพื่อความเป็นสิริมงคลอย่างหนึ่ง เพื่ออุทิศผลให้ผู้ล่วงลับไปแล้วอย่างหนึ่ง

เบื้องต้นพึงเตรียมนิมนต์พระ และจัดตั้งที่บูชาพระพุทธรูปที่รับพระสงฆ์ ตามเยี่ยงพิธีบำเพ็ญกุศลดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้นและจัดเตรียมอาหารและเครื่องต่างๆ ที่จะถวายนั้นไว้ให้พร้อมเสร็จ พอถึงเวลาพระมานั่งพร้อมแล้ว พึงจุดเทียนธูปบูชาพระพุทธรูปกราบพระพุทธรูปเสร็จแล้ว พึงหันหน้าไปทางด้านพระสงฆ์กราบ ๓ ครั้งแล้วอาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว ให้ยกเครื่องที่จะ

ถวายสังฆทานนั้นวางเรียงไว้ตรงหน้าพระสงฆ์ หรือนำมาตั้งเรียงไว้ก่อนแล้วจึงอาราธนาศีล รับศีลก็ได้ แล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งยกมือประนม เปล่งวาจานำกล่าวคำถวาย ดังต่อไปนี้

๓๕. ถวายเพื่อความสุขความเจริญ : ตั้งนโม ๓ จบแล้วว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญ.

๓๖. ถวายเพื่ออุทิศ ตั้งนโม ๓ จบแล้วว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากญฺเจว มาตาปิตุ อาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล *ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ที่ละโลกนี้ไปแล้วด้วย ตลอดกาลนานเทอญ.*

จบแล้วกราบ แต่นั้นพึงนำสิ่งของประเคนพระ เฉพาะสิ่งที่ควรประเคน ถ้าเป็นอาหารชนิดที่อยู่ได้นาน ยังไม่สุกหรือ

สุกแล้ว เช่นข้าวสาร ขนมแห้ง ปลา เนื้อเป็นต้น ไม่ควรประเคน ครั้นมอบให้เสร็จแล้ว พึงเตรียมกรวดน้ำ มีประการดังกล่าวแล้ว ในเรื่องกรวดน้ำตอนต้น พระอนุโมทนาเสร็จแล้วกราบ เสร็จพิธี.

สรุปข้อที่ควรจำและควรรู้

๑. พระบูชาประจำวันเกิด

๑) วันอาทิตย์ พระถวายเนตร

๒) วันจันทร์ พระห้ามสมุทร

๓) วันอังคาร พระไสยาหรือพระคันธารราฐ

๔) วันพุธ พระอุ้มบาตร

๕) วันพฤหัสบดี พระสมาธิ

๖) วันศุกร์ พระรำพึง

๗) วันเสาร์ พระนาคปรก

๒. จุดเทียนธูปบูชาพระเสร็จแล้ว ควรกราบ ๓ ครั้ง ประเคนเสร็จแล้วก็ดี พระสวดจบแล้วก็ดี กราบ ๑ ครั้ง หรือ ๓ ครั้งตามสมควร

๓. ทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุลแล้ว ต้องกราบพระครั้ง ๑ กราบศพหรืออัฐิอีกครั้ง ๑

๔. การกราบตามที่นิยม กราบพระคุกเข่ากราบให้ประกอบด้วยองค์ ๕ ซึ่งเรียกว่าเบญจางคประดิษฐ์ คือต้องให้หน้าผาก ๑ ฝ่ามือทั้ง ๒ เข่าทั้ง ๒ จดพื้น : พึงนั่งคุกเข่าหมอบลง ทอดฝ่ามือแบที่พื้น แหวกช่องให้ห่างสักหน่อย พึงก้มศีรษะลงตรงนั้น ให้หน้าผากจดพื้น

ถ้ากราบคฤหัสถ์ นิยมนั่งพับเพียบ ขาบนยืดนิดหน่อย น้อมตัวหมอบลง วางกระพุ่มมือไว้กับพื้น ไม่ต้องแบมือ ข้อศอกข้างหนึ่งวางลงระหว่างแห่งเข่าทั้ง ๒ ข้าง ข้างหนึ่งวางลงด้านนอกเข่า หน้าผากจดบนกระพุ่มมือ ครั้งเดียว นิยมใช้ทั้งชายและหญิง นั่งพับเพียบกราบแบบนี้ มักใช้นั่งขาขวาทับบนเท้าซ้ายนิดหน่อย

๕. สายสิญจน์ ผ้าภูษาโยง เมื่อขึงหรือลาดแล้ว จงอย่าข้ามเป็นอันขาด

๖. ไม่ควรใช้เชือกหรือป่าน ตลอดจนด้ายกลุ่ม ด้ายหลอดแทนสายสิญจน์หรือผ้าภูษาโยง ถ้าผ้าภูษาโยงไม่มี แม้ใช้ด้ายสายสิญจน์ก็ควร

จับด้ายสายสิญจน์ ตามที่ทราบ จับเที่ยวแรก ๓ เส้น ท่านให้บริกรรมว่า อิ. สฺวา. สุ. จนกว่าจะจับพอ เที่ยวที่สอง ๕ เส้นให้บริกรรมว่า อ. สํ. วิ. สุ. โล. ปุ. ส. พุ. ภ.

จับมงคล ท่านให้บริกรรมด้วยมงคลจักรวาลน้อย คือ สพฺพพุทฺธา ฯ

๗. ไม่ควรนำสุรามาเลี้ยงในที่เฉพาะหน้าพระ ชื่อว่าขาดคารวะ เสียจรรยา ไม่เป็นจรรยาที่ดี

๘. ไม่ว่าในเวลาไหนๆ ไม่ควรนำสุรามาเลี้ยงกันในวัด เพราะวัดเป็นสถานที่สำหรับบำเพ็ญกุศลบำเพ็ญความดี ไม่ใช่สถานที่ทำความชั่ว ผู้ละเมิดชื่อว่าเสียจรรยาที่ดี เป็นผู้หน้าด้านไม่มีความอายไร้ศีลธรรม

พิธีถวายผ้าวัสสิกสาฎิกา
(ผ้าอาบน้ำฝน)

การถวายผ้าอาบน้ำฝน หรือที่เรียกว่า วัสสิกสาฎก เป็นประเพณีที่นิยมกัน เพราะเป็นทานอย่างหนึ่งที่มีมาในพระวินัย เป็นพระพุทธานุญาตพิเศษ เป็นกาลทาน คือ ถวายตามสมัยฤดูกาล มีเฉพาะในคราวฤดูฝน การให้คือถวายตามกาลเช่นนี้จึงชื่อว่า เป็นการอุดหนุนพระวินัย เพื่อให้ดำรงอยู่ส่วนหนึ่ง

มีเรื่องเล่าถึงมูลเหตุไว้ในขันธกะว่า ในสมัยที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเสด็จประทับอยู่ที่เชตวนาราม เมืองสาวัตถี ครั้งนั้นเป็นฤดูฝน ในขณะนั้นนางวิสาขาได้ไปเฝ้าแล้วกราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคเจ้ากับด้วยพระภิกษุสงฆ์ เพื่อรับภัตตาหารที่บ้านของตน ในเวลารุ่งเช้าพระพุทธเจ้าก็ทรงรับด้วยความนิ่งอยู่เป็นสำคัญ เมื่อนางวิสาขารู้ว่าทรงรับแล้ว จึงกลับมาเรือนจัดแจงภัตตาหารที่สำหรับจะถวายในวันรุ่ง แต่พอเวลาใกล้รุ่งฝนตกใหญ่พระผู้มีพระภาคจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายอาบน้ำฝน ในเวลานั้น ยังหาได้มีพระพุทธานุญาตให้ภิกษุมีท่อนผ้าพิเศษสำหรับนุ่งอาบน้ำไม่ คงมีแต่ผ้าไตร ๓ ผืน ประจำตัวอยู่เท่านั้นเมื่อภิกษุเหล่านั้นได้รับพระพุทธานุญาตให้อาบน้ำฝนได้ เช่นนั้นต่างก็เปลื้องสบงจีวรเก็บไว้ มิได้มีอะไรปิดกาย ออกอาบน้ำฝนอยู่ในที่แจ้ง ครั้นถึงเวลาภัตตาหาร นางวิสาขาจึงใช้นางทาสีไป

ทูลเชิญ ฝ่ายนางทาสี เมื่อไปถึงพระอาราม เห็นแล้วจึงกลับมาแจ้งนางวิสาขาว่า พระสงฆ์ไม่มี เห็นมีแต่อาชีวกอยู่เต็มอาราม นางวิสาขาก็กำหนดรู้ได้ว่า พระภิกษุทั้งหลายมิได้นุ่งห่มปกปิดกายอาบน้ำฝน ครั้นฝนหายขาดแล้ว พระภิกษุทั้งหลายเลิกจากอาบน้ำฝน นุ่งห่มปกปิดกายตามปกติ เมื่อนางทาสีกลับไปอีกแล้วจึงได้ทูลเชิญพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ เมื่อได้เสด็จไปยังเรือนนางวิสาขาแล้ว นางได้ถวายภัตตาหาร ครั้นทรงทำภัตกิจเสร็จแล้ว นางวิสาขาจึงทูลขอพร ๘ ประการ แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า คือ

๑. ขอถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระสงฆ์ทั้งปวงในฤดูฝน

๒. ขอถวายอาคันตุกภัตต์ ภัตเพื่อภิกษุผู้จรมา

๓. ขอถวายคมิยภัตต์ ภัตเพื่อภิกษุผู้เตรียมจะเดินทางไป

๔. ขอถวายคิลานภัตต์ ภัตเพื่อภิกษุไข้

๕. ขอถวายคิลานุปัฏฐากภัตต์ ภัตเพื่อภิกษุผู้อุปัฏฐากภิกษุไข้

๖. ขอถวายคิลานเภสัช ยาสำหรับภิกษุไข้

๗. ขอถวายธุวยาคู ยาคูเป็นนิจ

๘. ขอถวายอุทกสาฏิกา ผ้าอาบน้ำแก่นางภิกษุณีสงฆ์

เมื่อนางกราบทูลขอพรเช่นนั้นแล้ว พระพุทธองค์จึงตรัสถามว่า ท่านเห็นอำนาจแห่งประโยชน์อย่างไร ? นางจึงกราบทูลว่า

๑. เมื่อตอนเช้าได้ให้นางทาสีไปที่อาราม เพื่อแจ้งภัตแก่พระสงฆ์ (ไปรับพระสงฆ์) นางทาสีมาบอกแก่ข้าพระองค์ว่าเห็นมีแต่อาชีวกอาบน้ำฝนอยู่ ข้าพระองค์จึงรู้ว่า พระผู้เป็นเจ้า

อาบน้ำฝนโดยมิได้ปกปิดกาย ชื่อว่า กายเปล่า มิได้มีเครื่องปกปิดนั้นไม่งาม ปฏิกูลน่าเกลียดยิ่งนัก จึงปรารถนาขอถวายผ้าอาบน้ำฝน คือผ้าวัสสิกสาฎกแก่พระสงฆ์ตลอดชีวิต.

๒. พระภิกษุอาคันตุกะ ผู้มาแต่ไกลยังไม่ฉลาดในทางที่จะเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต ทั้งกำลังได้รับความลำบากเหน็ดเหนื่อยอันเนื่องจากการเดินทางนั้น ก็จะเป็นการยากลำบากแก่การเที่ยวบิณฑบาต ทั้งจะได้ไม่พอฉัน ข้าพระองค์จึงขอถวายอาคันตุกภัตต์แก่พระสงฆ์ตราบเท่าสิ้นชีวิต.

๓. ภิกษุผู้มีอันจะต้องเดินทาง ต้องอาศัยหมู่คนหรือหมู่เกวียนเดินทางไป ถ้าต้องเที่ยวแสวงหาภัตรในเช้าวันนั้น ก็จักเป็นการล่าช้า จักคลาดเวลาจากหมู่คน หมู่เกวียนนั้น และจะไปถึงที่ประสงค์นั้น ก็จะล่วงกาลเวลายิ่งนัก ถ้าได้ฉันคมิยภัตรของข้าพระองค์แล้วก็จักไม่ลำบาก ไม่ล่าช้า ทันกาลเวลา ข้าพระองค์จึงปรารถนาถวายคมิยภัตรแก่พระสงฆ์ จนตราบเท่าสิ้นชีวิต.

๔. พระภิกษุผู้เป็นไข้ มิได้ฉันอาหารอันเป็นที่สบายแก่โรค อาพาธนั้นก็จักเจริญแรงกล้า อาจถึงกาลกิริยาลงโดยฉับพลัน ครั้นได้ฉันคิลานภัตร อันเป็นที่สบายแก่โรค อาพาธนั้นก็จักมิได้เจริญแรงกล้า และจะหายเร็วยิ่งขึ้น ก็จักไม่เป็นเหตุให้ถึงกาลกิริยา ข้าพระองค์จึงปรารถนาขอถวายคิลานภัตรแก่พระสงฆ์ จนตราบเท่าสิ้นชีวิต.

๕. พระภิกษุผู้พยาบาลภิกษุไข้ ครั้งต้องไปเที่ยวแสวงหาบิณฑบาตเพื่อตนอยู่ ก็จักเป็นเหตุให้นำอาหารเข้าไปเพื่อภิกษุไข้ในกาลอันสายเกินไป ครั้นได้ฉันภัตรของข้าพระองค์แล้ว ก็จัก

ไม่ต้องกังวลด้วยการเที่ยวแสวงหาบิณฑบาต จักได้นำอาหารเข้าไปเพื่อภิกษุไข้ทันกาลเวลา ด้วยเหตุนี้ ข้าพระองค์จึงปรารถนาขอถวายคิลานุปัฏฐากภัตรแก่พระสงฆ์ ตราบเท่าสิ้นชีวิต.

๖. พระภิกษุไข้ ถ้าได้ฉันยาอันไม่ถูกแก่โรค อาพาธนั้นก็จะไม่สงบ ไม่หาย มีแต่จะเจริญแรงกล้ายิ่งขึ้น อาจถึงกาลกิริยาโดยพลัน ถ้าได้ฉันยาที่ถูกกับโรค อาพาธนั้นก็จะหายไปโดยเร็ว ข้าพระองค์จึงปรารถนาถวายเภสัช คือยาสำหรับแก้ไข้แก่พระสงฆ์จบตราบเท่าสิ้นชีวิต.

๗. ยาคู เมื่อได้ดื่มแล้ว จะพึงกำจัดเวทนาเสียได้บางประการ ข้าพระองค์จึงปรารถนาถวายแก่พระสงฆ์ จนตราบเท่าสิ้นชีวิต.

๘. นางภิกษุณีทั้งหลาย มิได้นุ่งห่มปกปิดกายลงไปอาบน้ำในแม่น้ำอจิรวดี เป็นท่าเดียวกันกับหญิงแพศยา ถูกหญิงแพศยากล่าวเย้ยหยันนานาประการ เป็นต้นว่า แม่เจ้ายังสาวอยู่จะพึงเร่งสั่งสมการบวชเรียนไปทำไม สึกออกมาบริโภคกามคุณเสียก่อน จะมิดีหรือ? ต่อเมื่อชราแก่เฒ่าแล้วจึงบวชเรียน ก็จะได้รับประโยชน์เป็น ๒ ประการ นางภิกษุณีทั้งหลาย ได้รับความอับอายก็ได้แต่นั่งก้มหน้าอยู่ ชื่อว่าหญิงมีกายมิได้ปกปิดนั้น ไม่งามปฏิกูลน่าเกลียดยิ่งนัก ข้าพระองค์จึงปรารถนาถวายผ้าสำหรับอาบน้ำ ที่เรียกว่า อุทกสาฎิกา แก่ภิกษุณีสงฆ์จนตราบเท่าสิ้นชีวิต.

อนึ่ง เมื่อข้าพระองค์ได้ถวายแล้ว ในกาลภายหน้า ถ้าได้ระลึกถึงกุศลนี้แล้ว ก็จักยังจิตให้เกิดความเลื่อมใส กายและจิตของข้าพระองค์ก็จะสงบระงับ ได้รับความสุขอันยิ่ง

เมื่อพระผู้มีพระภาค ได้ทรงฟังนางวิสาขากราบทูลดังนั้น ก็ทรงอนุญาต ครั้นเสด็จกลับยังเชตวันแล้ว จึงให้ประชุมสงฆ์ แล้วทรงอนุญาตพร ๘ ประการ มีผ้าวัสสิกสาฎก คือผ้าอาบน้ำฝน เป็นต้น แก่ภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ นี่เป็นปฐมเหตุแห่งพระพุทธา-นุญาตผ้าอาบน้ำฝน

ในตอนแรกที่ได้ทรงอนุญาต ยังหาได้มีกำหนดกาลเวลาที่จะให้แสวงหาและทำนุ่งห่มไม่ เมื่อพระสงฆ์ได้ทราบพระพุทธา-นุญาตแล้ว ต่างก็ได้พากันเที่ยวแสวงหา เมื่อได้มาแล้วบริโภคใช้สอย ถึงความเก่าคร่ำคร่าขาดไปยังหาทันถึงกาลฝนไม่ ครั้นเมื่อถึงกาลฝน ผ้าอาบน้ำฝนก็ไม่มี พระผู้มีพระภาคทรงทราบแล้ว จึงทรงบัญญัติสิกขาบทกำหนดกาลไว้ว่า เมื่อฤดูร้อนยังเหลืออยู่อีกเดือนหนึ่ง คือตั้งแต่แรมค่ำ ๑ เดือน ๗ ถึงเพ็ญเดือน ๘ จึงแสวงหาผ้าอาบน้ำฝนได้ เมื่อฤดูร้อนยังเหลืออยู่อีกกึ่งเดือน คือตั้งแต่ขึ้นค่ำ ๑ เดือน ๘ ถึงเพ็ญเดือน ๘ จึงทำนุ่งห่มได้ ถ้าแสวงหาหรือทำนุ่งให้ล้ำกำหนดนั้นเข้ามา ปรับเป็นอาบัติ แม้เช่นนั้นบรรดาภิกษุไปเที่ยวแสวงหาได้มาแล้วทำนุ่งห่ม โดยมิได้มีกำหนดประมาณเล็กใหญ่ขนาดไหน จึงได้ทรงบัญญัติสิกขาบทกำหนดประมาณไว้ว่า ภิกษุทำผ้าอาบน้ำฝน พึงทำให้ได้ประมาณ ประมาณนั้นยาว ๖ คืบพระสุคต กว้าง ๒ คืบครึ่ง ถ้าทำให้เกินกำหนดนี้ ปรับเป็นอาบัติ ต้องตัดให้ได้ประมาณเสียก่อน จึงแสดงอาบัติให้หมดจดบริสุทธิ์ได้

เทียบมาตราเซนติเมตร ยาว ๖ คืบ พระสุคต ได้ประมาณ ๒ เมตร กว้าง ๑ คืบครึ่ง ได้ประมาณ ๘๒ เซนติเมตรเศษ

ทรงบัญญัติประมาณส่วนกว้างส่วนยาวไว้ไม่ให้ทำเกิน แต่ส่วนเล็กแคบยาวเพียงไร หาได้กำหนดไว้ไม่ เพียงทำให้กว้างยาวพอนุ่งอาบน้ำได้ก็สมควร แต่ที่พอเหมาะสมโดยคิดเฉลี่ยเผื่อผู้สูงผู้ต่ำแล้วขนาดยาว ๒ เมตร หรือหย่อนบ้าง ไม่น้อยกว่า ๑.๘๕ เซนติเมตร กว้าง ๗๕ – ๘๐ เซนติเมตร ก็ใช้ได้ แต่กว้าง ๗๕ เซนติเมตร นั้นสำหรับผู้สูง ก็รู้สึกว่าแคบไปสักเล็กน้อย

ผ้าอาบน้ำฝนเป็นพระพุทธานุญาตพิเศษ มีกาลจำกัด ทรงอนุญาตให้พระภิกษุอธิษฐานไว้ใช้ได้เฉพาะกาลฝน เมื่อหมดฤดูฝนแล้ว ให้เลิกจากความเป็นผ้าอาบน้ำฝน ให้ใช้เป็นอติเรกจีวร ถ้าไม่ทำดังนี้ปรับเป็นอาบัติ

เมื่อประชาชน ผู้ต้องการแสวงบุญกุศล ได้ทราบพระพุทธานุญาตนี้แล้ว หวังว่าจักบำเพ็ญทานให้ต้องตามพระวินยานุญาต เพื่อเป็นการส่งเสริมอุดหนุนพระวินัย และอนุเคราะห์พระสงฆ์ จึงได้พากันถวายตามฤดูกาล เป็นส่วนกาลทาน ในปีหนึ่งฤดูฝนก็มีฤดูเดียว และการถวายนั้นก็นิยมเป็นการสงฆ์ เพราะถวายแก่พระสงฆ์ มีอานิสงส์เลิศกว่าถวายเป็นส่วนบุคคล คือเลือกถวายเฉพาะตามที่ตนต้องการ

การถวายนั้น ไม่มีกำหนดแน่ลงไปว่าในวันไหน เพียงแต่ให้อยู่ในกาลกำหนดดังกล่าวแล้วในพระพุทธานุญาต เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องแล้วแต่ทางทายกจะพึงกำหนดประชุมถวายกัน ตามที่ปรากฏในวัดต่างๆ จึงไม่เหมือนกัน แต่คงอยู่ในระหว่างเขตของเดือน ๗ ข้างแรม เดือน ๘ ข้างขึ้น แต่บางวัดถวายในวันอธิษฐานพรรษาก็มี โดยมากมักถวายกันในวันธัมมัสวนะ หรือวันอุโบสถ

เพราะเป็นวันที่ได้ประชุมพร้อมเพรียงกันดี

เมื่อถึงวันกำหนดแล้ว พึงประชุมพร้อมกันตามสถานที่ที่ได้กำหนดกันไว้ จะเป็นที่พระอุโบสถหรือศาลาการเปรียญก็ตาม พึงนำผ้าอาบน้ำฝนมารวมไว้ในที่เฉพาะหน้า ในที่บางวัด ทายกทายิกาได้จัดหาร่ม เพิ่มเป็นบริวารถวายด้วย เพื่อให้พระสงฆ์ได้ใช้ป้องกันฝน ถ้ามีบริวารเพิ่มขึ้นเช่นนั้น ก็พึงนำมารวมไว้ด้วยเพื่อจักได้ประเคน

เมื่อพระสงฆ์ลงประชุมเรียบร้อยแล้ว ผู้เป็นหัวหน้าพึงบูชาพระรัตนตรัย เสร็จแล้ว พึงกล่าวนำคำถวายผ้าอาบน้ำฝนดังต่อไปนี้

นำ กล่าว นโม ฯ ๓ จบ แล้วนำกล่าวถวายให้ผู้อื่นว่าตาม

อิมานิ มยํ ภนฺเต วสฺสิกสาฏิกจีวรานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ วสฺสิกสาฏิกจีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าอาบน้ำฝนทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ซึ่งผ้าอาบน้ำฝนทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ.

เมื่อกล่าวคำถวายเสร็จแล้ว พึงช่วยกันประเคน หรือจะมอบให้ผู้ใดผู้หนึ่งประเคนก็ได้ตามแต่สะดวก หรือของใครๆ ประเคนก็เหมาะสมดี

เสร็จจากการประเคนแล้ว พระสงฆ์อนุโมทนา พึงกรวดน้ำตามนัยแห่งพิธีต่างๆ ดังกล่าวแล้วฯ

เรียนรู้เรื่องศาสนา จากปัญหาข้องใจ

โดย พระธรรมกิตติวงศ์

(ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต)

ช่วยกันอุ้มนาคเข้าโบสถ์

๑. การบวชนาคในชนบท ตอนจะเข้าโบสถ์ บางแห่งถอยหลังเข้า โดยมีญาติพี่น้องช่วยกันอุ้มเข้าไป บางรายก็เดินเข้าไป บางรายก็ช่วยกันหามเข้าไป โดยให้นาคเอามือแตะธรณีประตู ไม่ทราบว่าระเบียบปฏิบัติที่นาคเข้าโบสถ์นั้น ที่ถูกต้องเป็นอย่างไร?

เรื่องการนำนาคเข้าโบสถ์นี้เป็นเรื่องที่หลักทุเลจนกลายเป็นเรื่องตลกและน่าอเน็จอนาถใจยิ่งนัก ทั้งนี้เพราะไม่ทราบธรรมเนียมที่แท้จริง เอาธรรมเนียมที่ทำสืบๆ กันมาโดยไม่ทราบว่า "ทำอย่างนั้นทำไม?" นั่นเอง

การนำนาคเข้าโบสถ์นี้ ทางศาสนาพุทธมิได้วางเกณฑ์ไว้ เพราะว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่ใช่เรื่องที่ใหญ่ที่สำคัญถึงกับวางเป็นแบบตายตัวลงไป

คือการขอบวชในพระพุทธศาสนาสมัยพระพุทธเจ้านั้น กำหนดง่ายๆ เพียงว่าผู้มีศรัทธาที่จะบวช ต้องหาเครื่องใช้ต่างๆ ของพระให้ครบ (อัฏฐบริขาร) และท่องคำขออุปสมบทให้ได้

ผู้จะบวชก็ปลงผม โกนหนวด ตัดเล็บมือเล็บเท้าให้เรียบร้อย ถืออัฏฐบริขารเข้าไปวัด โดยไม่มีการแห่ห้อมล้อมหน้าล้อมหลัง ไม่มีญาติพี่น้องติดตาม ไม่มีการเลี้ยงดูใดๆ ทั้งสิ้น

เข้าวัดแล้วก็เข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ ซึ่งอยู่ท่ามกลางพระสงฆ์ภายในเขตที่กำหนดให้ เป็นที่ทำสังฆกรรม

ผู้ที่จะบวชนั้น ในตอนนี้เรียกเป็นภาษาพระว่า **อุปสัมปทาเปกขะ** เมื่อเข้ามาหาอุปัชฌาย์แล้ว ท่านก็จะรับบริขารมาดู เห็นว่าครบแล้วท่านก็จะขออนุญาตสงฆ์ เพื่อให้ผู้นั้นเข้ามาอยู่ในหมู่สงฆ์ได้ โดยจะมีผู้สวดประกาศเป็นภาษาบาลี (คู่สวด) พระสงฆ์ (พระอันดับ) เป็นผู้ยอมรับ คล้ายเป็นพยาน อุปัชฌาย์เป็นผู้รับรองจะดูแล เมื่อรับรองกันแล้วก็เป็นพระได้โดยสมบูรณ์ อยู่ร่วมหลับนอนร่วมฉันกับภิกษุทั่วไปได้ (สมานสังวาส)

นี่คือการบวชพระในสมัยพุทธกาล

การบวชนาคที่มากไปด้วยพิธี

ต่อมาธรรมเนียมการบวช ได้ถูกดัดแปลงและเพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะพิธีกรรมก่อนบวช เช่น มีการทำขวัญนาค มีการแห่นาค (แตร กลองยาว กระตั้ว ตีกันแบบสนั่นหวั่นไหว) มีการแต่งตัวนาค มีการโปรยทาน มีการอุ้มนาคเข้าโบสถ์แบบชุลมุนวุ่นวาย

ส่วนพิธีกรรมของพระจริงๆ ที่เรียกว่าสังฆกรรมนั้น มิได้ถูกดัดแปลงและเพิ่มเติมอะไร ของเก่ามีอย่างไร เท่าไร ก็ยังรักษา

กันไว้ได้ครบ เพราะฉะนั้นจึงบอกว่า การนำนาคเข้าโบสถ์นี้ เป็นเรื่องเล็กไม่ต้องถึงกับจารึกไว้เป็นแบบแผน เพราะจะเข้าแบบไหนก็ได้ทั้งนั้น ขอให้นาคเข้าไปถึงมืออุปัชฌาย์ได้ก็แล้วกัน

แต่เรามาทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่กัน เรื่องมันจึงยุ่งยากมาจนทุกวันนี้ และจะยุ่งยากต่อไปอีกนานเท่าไรก็ไม่รู้ได้

ต้องโทษพระ เพราะไม่ชี้แจงให้ถูกต้อง

เรื่องอย่างนี้จะไปโทษชาวบ้านก็ไม่ถูกนัก ต้องโทษพระเรานี่แหละ เพราะไม่แนะนำข้อควรปฏิบัติในทางที่ถูกต้องที่เขาพากันทำอย่างนั้น เพราะถือแบบอย่างที่เคยทำๆ กันมาโดยไม่รู้เหตุผลว่า ทำอย่างนั้นทำเพื่ออะไร

ถ้าพระเราขยันบอกขยันสอน ชี้เหตุผลให้เขาทราบที่มาที่ไปให้เขาได้เข้าใจ การปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความชุลมุนวุ่นวายก็จะไม่มี หรือการแห่แบบมีแตร กระตั้ว กลองยาว อันเป็นการสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุแล้ว ยังจะทำให้พิธีกรรมการบวชเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม กระทำด้วยความเคารพต่อสถานที่ด้วย

หากพระเราเป็นผู้นำทางให้เขาได้อย่างนี้ มีหรือจะแก้ไขธรรมเนียมผิดๆ อย่างนี้ไม่ได้ โดยเฉพาะผู้ที่เป็นสมภารเจ้าวัดยิ่งทำได้ง่ายกว่าใครทั้งหมด เว้นไว้แต่จะไม่ทำ หรือไม่รู้ว่าจะแนะนำเขาอย่างไรเท่านั้นเอง

เรื่องแค่นำนาคเข้าโบสถ์ยังแก้ไขไม่ได้ ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าเรื่องอื่นๆ จะแก้ไขได้อย่างไร

ส่วนมากพระเราเป็นผู้ตามชาวบ้าน แทนที่จะเป็นผู้นำเขา เป็นหลักให้เขา แต่เขาเอาไงก็เอาด้วย เขาทำไงก็เฉยเสีย ด้วยเกรงใจ ไม่กล้าพูด ด้วยกลัวจะขัดใจกันบ้าง ด้วยไม่รู้ว่าที่ถูกเขาทำอย่างไรกันบ้าง ด้วยเป็นคนมักง่าย ขี้เกียจบ้าง

เมื่อพระเราเป็นเสียอย่างนี้ ก็เลยแก้ไขกันไม่ได้สักที ทั้งๆ ที่รู้ว่าผิด ทั้งๆ ที่ทราบว่ามันไม่งามไม่เหมาะสม แต่ก็ไม่แก้ไข แล้วยังมีหน้ามาบ่นกะปอดกะแปดสู่กันฟังว่า *"วัดผมไม่ไหว บวชนาคทีไร ในโบสถ์พูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะสนั่นหวั่นไหวไปด้วยเสียงแตรเสียงกลองยาว" "วัดผมสิ บวชนาคทีไร โดนให้ส้นตีนทุกที"*

ก็ไม่รู้จะบ่นกันไปทำไมเหมือนกัน

เหตุผลที่มาแห่งความชุลมุน

พูดมาตั้งนาน ท่านผู้อ่านยังไม่รู้เลยว่า การนำนาคเข้าโบสถ์ที่เห็นๆ กันอยู่ หรืออย่างที่ถามกันมานั้น มันผิดถูกหรือทุลักทุเลยังไง เอาละ จะเฉลยต่อให้หายข้องใจเสียที

ใครๆ เขาก็หันหน้าเข้าวัด หันหน้าเข้าโบสถ์กัน แต่ไหงนาคคนนี้กลับหันหลังให้หลวงพ่อเสียก็ไม่ทราบ คล้ายๆ กับไม่เต็มใจบวช หรือไม่อีกทีก็คล้ายๆ กับจะหนีไม่ยอมบวช ญาติพี่น้องต้องช่วยกันอุ้มดันให้เข้าโบสถ์จนได้อย่างนั้นแหละ

นึกดูแล้วก็ขำดี ไม่รู้ไปเอาธรรมเนียมนั้นมาแต่ไหน ลองนึกในแง่ดีในแง่ถูกก็แล้ว นึกเท่าไรๆ ก็ไม่เห็นดีไม่เห็นถูกสักที หรือใครมีเหตุผลที่ดีที่ถูกในเรื่องนี้บ้าง ช่วยบอกด้วย นึกว่าเอาบุญ

ความชุลมุนการบวชนาค
ตอนเข้าโบสถ์

อีกแบบหนึ่งที่เห็นกันทั่วไป คือแบบหามเข้า โดยมีญาติพี่น้องช่วยกันยกนาคให้สูงพ้นธรณีประตู แถมบอกด้วยว่าให้เอามือตบที่กรอบประตูด้านบนให้ถึง ถ้าไม่ถึงก็ยกขึ้นอีกจนตบถึง นั่นแหละจึงจะหย่อนลง แล้วอุ้มเข้าโบสถ์ คล้ายๆ กับอุ้มนางเข้าห้องไม่มีผิด

แบบนี้แหละที่มีมาก และทุลักทุเลที่สุด ชุลมุนที่สุด และ (ขออภัย) น่าทุเรศที่สุด

กรอบประตูโบสถ์ ไม่รู้จะตบไปทำไม

จะว่าเป็นการให้สัญญาณแก่พระว่า "นาคมาแล้วนะ" ก็เห็นจะไม่ใช่ เพราะพระท่านก็นั่งดูอยู่ และถ้ามันจำเป็นต้องตบกันทุกครั้งที่บวชจริงๆ ถ้าไปบวชวัดใหญ่ๆ ที่มีประตูสูงๆ เห็นท่าจะต้องหามบันไดไปกับขบวนแห่นาคด้วย เพื่อให้นาคปีนขึ้นไปตบกรอบประตู

คงดูพิลึกล่ะ

ข้ามธรณีประตูก็เหมือนกัน ทำไมจะต้องหามข้ามกันก็ไม่รู้ ถ้าอธิบายว่า จะเหยียบหัวแม่ธรณีก็ดูจะลมๆ แล้งๆ ไปหน่อย

ก็ทีเหยียบละทำเป็นเกรงใจไม่กล้า ทีข้ามไปข้ามมากันบ่อยๆ ไม่เห็นเกรงใจกันบ้าง แม่ธรณีก็มีหัวใจเหมือนกันนี่นา

หรือถ้าจะอธิบายว่า กลัวนาคจะสะดุดธรณีประตูล้มคะมำเข้าไป ก็บอกกันก็ได้ ไม่เห็นจะต้องถึงกับอุ้มเข้า เห็นนาค

เป็นเด็กอ่อนหรือเป็น “นาง” ไปได้ ถ้าคิดว่านาคพูดไม่รู้เรื่อง ในตอนนั้นก็คงถูกห้ามมิให้บวชแล้ว เพราะตอนจะให้เป็นพระ คู่สวดจะต้องถามตอนหนึ่งว่า

“ปริปุณฺณวีสติวสฺโสสิ” แปลว่า มีอายุครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์แล้วหรือยัง?

แปลอีกทีก็ว่า **“รู้เดียงสา พูดกันรู้เรื่องไหม”** นั่นเอง เพราะคนโตอายุ ๒๐ ปี แต่ไม่รู้เดียงสา แถมพูดกันไม่รู้เรื่องก็มี จึงต้องถามกันเอาไว้ก่อน

การให้ส้นตีนพระสงฆ์

สองอย่างที่กล่าวมาก็ชุลมุนอยู่แล้ว แต่ที่ไม่น่าดูเลยก็ตอนอุ้มนาคเข้าโบสถ์นี่แหละ คือเวลาอุ้มนาคนี่เหมือนอุ้มนางเข้าห้องไม่มีผิด เวลาอุ้ม ถ้านาคตัวใหญ่ คนอุ้มก็ต้องพอๆ กันจึงจะอุ้มไหว ถ้าคนอุ้มตัวเล็กกว่านาค จับไม่ค่อยถนัด บางทีจับได้ขาเดียว อีกขาหนึ่งห้อยร่องแร่ง ผ้าผ่อนชะเวิกชะวาก และเวลาเข้า **แทนที่จะเอาศีรษะเข้า กลับเอาเท้าเข้าก่อน เป็นการให้ส้นตีนแก่พระสงฆ์ที่นั่งอยู่ทั้งหมด และแก่พระพุทธรูปซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าด้วย**

ลองนึกภาพดูก็แล้วกันท่านทั้งหลาย ว่าจะเหมาะสมไหม

คนอุ้ม คนถูกอุ้ม และญาติพี่น้องที่ช่วยกันอุ้ม ชุลมุนกันอยู่ที่หน้าประตูโบสถ์ ไม่รู้ไม่เห็นหรอก แต่พระสงฆ์ท่านเห็นและเทวดาก็เห็นด้วย

ระวังเทวดาท่านให้โทษไว้บ้างก็ดี

แบบที่เห็นว่าถูกต้อง และน่าจะได้ถือว่าเป็นแบบปฏิบัติกันก็คือ แบบเดินเข้าโบสถ์แบบธรรมดาๆ เหมือนคนธรรมดาในวันธรรมดา โดยให้นาคประนมมือเดินเข้าไปโดยอาการสำรวม มีพ่อแม่เป็นผู้จับแขนนาคข้างละคน เท่ากับนำลูกชายเข้าไปหาพระสงฆ์ เพื่อมอบตัวให้แก่พระสงฆ์ ญาติพี่น้องทั้งหลายยืนเรียงแถวสองข้าง เว้นช่องกลางไว้ให้นาคเดิน เหมือนยืนส่งนาคผู้ที่จะเข้าไปสู่ประตูสวรรค์นิพพาน

ทำง่ายๆ อย่างนี้แหละ

และก็ลองนึกวาดภาพดูเอาเถิดว่า ภาพอย่างนี้จะงดงามเป็นระเบียบเรียบร้อย และสงบน่าประทับใจแค่ไหน เมื่อเปรียบเทียบกับภาพชุลมุนวุ่นวายที่เคยเห็นกันมาจนเป็นเรื่องเคยชิน

ตอนแรกๆ ผู้คนทั้งหลายอาจคิดว่าเป็นเรื่องผิดปกติไม่ถูกต้องก็ได้ แต่นานๆ เข้าก็จะเห็นดีเห็นงาม และเห็นเป็นเรื่องปกติไปเอง เพราะอะไรๆ ก็ตาม เมื่อเห็นจนชินเสียแล้ว ก็จะกลายเป็นเรื่องปกติ แม้แต่สิ่งผิดปกติก็ตาม เมื่อทำกันบ่อยๆ เข้าก็จะกลายเป็นปกติวิสัยไป ดังเช่นเรื่องนำนาคเข้าโบสถ์เป็นต้น

เพราะฉะนั้น เรื่องนี้ขอฝากไว้แก่ท่านผู้เป็นสมภารเจ้าวัดทั้งหลายไว้พิจารณา และขอฝากไว้กับสาธุชนผู้จะบวชลูกหลานต่อไป ไว้คิดเป็นการบ้านด้วย

เดี๋ยวนี้พิธีรีตองส่วนเกินในพิธีทางศาสนามีมาก ช่วยกันกะเทาะออกไปบ้างเถิด อย่าติดเพียงแค่พิธีเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งหาสาเหตุและเหตุผลไม่ได้อย่างนั้นกันเลย เรื่องนี้ต้องช่วยกัน และเดี๋ยวนี้คนเราฉลาดขึ้นมากแล้ว คนฉลาดเขามักไม่ค่อยติดพิธีกัน

มากนัก ดังนั้นเมื่อจะบวชแต่ละที ควรเลือกวัดที่ไม่ค่อยมีพิธีส่วนเกิน ควรเลือกเอาวัดที่เป็นวัด เป็นที่พึ่งทางใจ และเป็นสถานที่จะอบรมบ่มนิสัยให้เขาได้จริงๆ แม้วัดนั้นจะอยู่ไกลบ้าน ก็ควรที่จะเข้าไปหา

พุทธศาสนิกชนละเลยคำสอนทางศาสนา

๒. ศาสนาพุทธของเรามีจุดด่างพร้อยตรงไหนบ้าง? ที่ประเทศอินเดียจึงต้องพบจุดจบอย่างน่าเวทนา?

ศาสนาพุทธไม่มีจุดด่างพร้อยตรงไหนหรอก คำสอนทางศาสนาพุทธนั้น บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง สมบูรณ์ด้วยความหมายและพยัญชนะ เพราะ

เป็น สวากขาตธรรม พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว

เป็น สันทิฏฐิกธรรม ผู้ปฏิบัติพึงรู้เห็นตามด้วยตนเองได้

เป็น เอหิปัสสิกธรรม เรียกมาดู เชิญมาพิสูจน์ ได้ทุกเมื่อ

เป็น โอปนยิกธรรม ควรที่จะน้อมนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติได้ และ

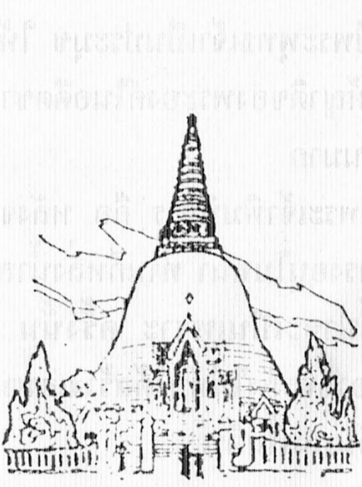
เป็น ปัจจัตตเวทิตัพพธรรม อันผู้รู้ทั้งหลายพึงทราบได้ด้วยตนเอง เมื่อมาศึกษาและทดลองปฏิบัติ

นอกจากนั้น คำสอนในพระพุทธศาสนายังทันสมัยอยู่เสมอ ไม่ล้าหลัง บรรจุศาสตร์ต่างๆ ไว้ครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นหลักสังคมศาสตร์ จิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรือด้านปรัชญา ตรรกศาสตร์ มีทั้งหมดอย่างน่าอัศจรรย์ ซึ่งหาได้ยากในศาสนาอื่น เราจะ

ศึกษาพุทธศาสนาในแง่ใดก็ได้ จะได้พบกับสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงไว้อย่างครบถ้วน จึงกล่าวได้ว่า คำสอนของพระพุทธศาสนาบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง

แต่พระพุทธศาสนาในบางประเทศ โดยที่สุดแม้ในชมพูทวีปอันเป็นถิ่นเกิดของพระพุทธศาสนาเอง ต้องมาพบกับจุดจบ คือมาสิ้นสุดลงอย่างน่าเวทนาอย่างที่คุณว่านั้น มิใช่ว่าพระพุทธศาสนาจะไม่ดีเพราะมีจุดด่างก็หาไม่ แต่ความจริงแล้วพุทธศาสนิกชนในดินแดนนั้นมีจุดด่างต่างหากเล่า คนในดินแดนนั้นไม่ประพฤติธรรม เหินห่างคำสอนทางศาสนา และไม่นำพาในเรื่องศาสนามิใช่หรือ ขาดคุณธรรมต่างๆ ในที่สุดก็ถึงจุดจบ

และสิ่งที่พบจุดจบอย่างน่าเวทนานั้น หาใช่พระพุทธศาสนาไม่ กลับเป็นพุทธศาสนิกชนที่ละเลยคำสอนทางศาสนาต่างหาก

การกรวดน้ำ

โดย พระโสภณคณาภรณ์*

(ระแบบ ฐิตญาโณ)

ความเป็นมาของการกรวดน้ำ

ความเป็นมาของการกรวดน้ำ น่าจะมีมาก่อนพุทธกาล เพราะตามตำนานที่เป็นชาดก คือ เรื่องราวก่อนสมัยพระพุทธเจ้า ก็ได้มีการพูดถึงการกรวดน้ำอยู่มากเหมือนกัน แต่ถ้าจะกล่าวเฉพาะหลักฐานทางพระพุทธศาสนา คือ นับแต่พระพุทธเจ้าตรัสรู้มาแล้ว การกรวดน้ำได้เริ่มขึ้นครั้งแรกในปีที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้นเอง โดยพระองค์ทรงแนะนำให้พระเจ้าพิมพิสาร ผู้ถวายทานแก่พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ให้พระองค์กรวดน้ำเพื่ออุทิศกุศลส่งให้ญาติของพระองค์ในอดีตชาติ ซึ่งไปเกิดเป็นเปรตอยู่เป็นจำนวนมาก

วิธีการของพระเจ้าพิมพิสาร คือ หลังจากถวายทานแล้ว เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุโมทนา ท่านก็หลั่งน้ำลงบนพื้นดิน

ที่ทำเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะ ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าคงประทับอยู่ป่าไผ่ อาจจะยังไม่ทันได้สร้างเสนาสนะ การประชุมทำบุญก็คงจะทำกันบนพื้นดิน

---

* ปัจจุบันเป็น “พระธรรมเมธาภรณ์” ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร

แต่ปรากฏในการกรวดน้ำของท่านผู้อื่นในครั้งนั้น บางท่านก็ไม่มีการหลั่งน้ำลงบนพื้นดิน เพียงแต่กล่าวคำที่ตนต้องการจะกล่าวหรือที่ตนปรารถนาหลังจากที่ได้ถวายทานไปแล้ว

ส่วนคาถาที่พระนำมาอนุโมทนานั้น ปรากฏว่า เดิมเป็นคาถาอนุโมทนาของพระปัจเจกพุทธเจ้า สมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ บางคราวปรากฏว่าเป็นเพียงการกล่าวคาถาภาษิต เป็นการแสดงธรรม เพื่อให้ผู้ถวายทานได้รับประโยชน์จากการฟังธรรมอีกต่อหนึ่ง

ส่วนที่เป็นการว่า "ยถา วาริวหา" อย่างปัจจุบันนี้นั้นน่าจะมีมาตอนหลัง และได้ใช้กันแพร่หลายจนเป็นธรรมเนียมไป โดยเฉพาะพระสงฆ์ในประเทศไทย

จุดมุ่งหมายของการกรวดน้ำ

การกรวดน้ำ มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การบำเพ็ญปัตติทานมัย คือบุญที่สำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญแก่บุรพชนของตนและแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ใครชอบใจจะทำวิธีไหนก็น่าจะทำได้ ในเมื่อมีจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน แต่อาจจะพูดในแง่ที่ควรจะเป็น คือหมายความว่า การกรวดน้ำควรจะทำดังนี้คือ

เมื่อพระภิกษุองค์ที่เป็นหัวหน้าเริ่มว่า ยถา... เป็นต้นไป ควรเริ่มเทน้ำที่เตรียมไว้ลงในภาชนะที่รองรับ พร้อมกับการแผ่ส่วนบุญที่ตนได้กระทำ ไปถึงบุคคลที่ตนต้องการจะให้ได้รับส่วนบุญ เพราะว่าเนื้อความของคำบาลีที่พระท่านว่านั้น แปลเป็นใจความว่า

"ห้วงน้ำอันเต็ม ย่อมยังสมุทรสาครให้เต็มได้ฉันใด ทานที่ท่านบริจาคแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ย่อมสำเร็จแก่ท่านเหล่านั้นฉันนั้น

ขอความปรารถนา ความต้องการของท่าน จงสำเร็จโดยพลัน

ขอความดำริทั้งปวง จงเต็มเหมือนพระจันทร์วันเพ็ญ เหมือนแก้วมณีอันสว่างไสวควรยินดี"

อันเป็นการแสดงว่า พระท่านได้ช่วยอุทิศกุศลของเจ้าภาพไปให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว พร้อมกับขอให้ความปรารถนา ความต้องการ ความดำริของเจ้าภาพสำเร็จด้วย

พอพระองค์ที่สองรับ สพฺพีติโย... พระสงฆ์ทั้งหมดสวดพร้อมกัน ควรเทน้ำให้หมดเพราะตอนนั้นเป็นคำอวยพรแก่เจ้าภาพ ซึ่งเมื่อพระให้พรก็ควรประนมมือรับพร อย่าไปกรวดน้ำอีก เพราะเป็นการทำงานที่ผิดเวลาไป และดูเหมือนจะไม่เป็นการจำเป็นอะไรที่จะต้องเอานิ้วมือไปรับน้ำที่หลั่งลงมา เพราะน้ำนั้นท่านให้ใช้แทนเป็นสื่อในการอุทิศกุศลไปให้ญาติพี่น้อง ฉะนั้น น้ำนั้นก็ควรเป็นน้ำบริสุทธิ์ เพราะเป็นการแสดงว่าท่านผู้ให้ได้ให้ด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ การเอานิ้วมือไปรับน้ำที่หลั่งลงมา จะทำให้น้ำไม่สะอาดไป ดูจะเป็นการขัดๆ กันอยู่

น้ำที่ได้หลั่งลงในภาชนะ เมื่อกรวดแล้วท่านนิยมให้เอาไปเทลงบนพื้นดิน ทั้งนี้น่าจะเป็นสัญลักษณ์ว่า น้ำเมื่อลงถึงพื้นดินแล้ว ก็ไหลซึมเข้าไปในพื้นดิน เช่นเดียวกับทานที่ได้บริจาคหรือความดีที่ได้กระทำ ขอให้ไหลไปสู่ท่านผู้ที่เป็นญาติมิตรและสัตว์ทั้งหลาย เช่นเดียวกับน้ำที่ไหลซึมไปในแผ่นดินฉะนั้น

ควรกรวดน้ำด้วยบทไหน

ข้อที่ว่า "ควรจะกรวดน้ำด้วยบทไหนดี" นั้น ข้อนี้ก็น่าคิดอยู่เหมือนกัน เพราะว่าบางท่านกรวดน้ำด้วยบท อิมินา... ก็มี บางท่านก็กรวดด้วยบท ยงฺกิญฺจิ... ก็มี ซึ่งก็เป็นที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป แต่ถ้าพิจารณาถึงหลักที่ควรจะเป็นแล้ว ก็น่าจะทำความเข้าใจอยู่มาก เพราะ....ว่าที่จริงแล้ว การกรวดน้ำถ้าจะเปรียบในปัจจุบัน ก็ทำนองเดียวกับญาติเขียนจดหมายถึงญาติบอกการกระทำความดีของตน เพื่อให้ญาติได้แสดงความยินดีด้วย เมื่อญาติของตนเป็นชนชาติไหน ก็น่าจะเขียนด้วยภาษาของชาตินั้นจึงจะรู้เรื่องกัน ถ้าเขียนเป็นภาษาอื่นที่ญาติไม่เข้าใจ ก็เป็นอันไม่รู้เรื่องกันเลย

การกรวดน้ำก็ทำนองเดียวกันนั้นเอง เมื่อญาติเป็นคนไทยตายไป ก็น่าจะพูดเป็นคำไทยมากกว่า เพราะญาติที่ตายไปจะได้รู้เรื่อง และได้อนุโมทนาส่วนบุญที่เราอุทิศไปให้ เพราะการกรวดน้ำถึงกันนั้น ผู้ที่เรากรวดน้ำไปให้นั้น จะต้องรับรู้และอนุโมทนาด้วย จึงจะเกิดประโยชน์ดังที่หวังกัน ซึ่งท่านเรียกว่า **"ปัตตานุโมทนามัย บุญที่เกิดขึ้นเพราะอนุโมทนาส่วนบุญ"** สำหรับเวลาที่เป็นพิธีแล้ว จึงน่าจะว่ากันเป็นคำไทยๆ มากกว่า เพราะเหตุว่า...

ก. แน่ใจว่าญาติที่ตายไปแล้วคงจะรู้เรื่องและอนุโมทนาถูกหากพูดเป็นภาษาบาลี ถ้าญาติที่ตายไปไม่เคยเรียนบาลี ก็คงจะไม่รู้ความหมายเหมือนกัน

ข. กรวดน้ำด้วยบท **อิมินา...** หรือบท **ยงฺกิญฺจิ...** ยาวเกินไปที่จะใช้เวลาเช่นนั้น เพราะพระอาจจะอนุโมทนาเสร็จแล้ว แต่โยมยังกรวดน้ำกันอยู่ไม่เสร็จ ดูเป็นการลักลั่น การกรวดน้ำด้วยบทเหล่านั้น ถ้าหากว่ามีศรัทธาจะใช้อยู่ ก็อาจทำได้ในโอกาสอื่น เช่น เวลาไหว้พระสวดมนต์เสร็จแล้วเป็นต้น ซึ่งมีเวลามากพอที่จะว่าได้

ค. การกรวดน้ำด้วยบท **อิมินา...** นั้น ถ้าแปลดูแล้วอาจจะรู้สึกกระดากใจอยู่เหมือนกัน เพราะกรวดน้ำให้หมดทั้งพระอาทิตย์พระจันทร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ในเมื่อดาวทั้งสองนั้นไม่ใช่สิ่งมีชีวิตที่จะรับรู้และอนุโมทนาได้

ง. บางท่านเพื่อต้องการจะรักษาทั้งภาษาบาลี และเพื่อตัดปัญหากลัวญาติพี่น้องจะฟังไม่รู้เรื่อง จึงแปลความหมายออกมาด้วย ซึ่งเป็นคำที่กะทัดรัดและกินความหมายได้กว้างขวางที่สุดว่า

สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวร อยู่เป็นสุขทุกเมื่อเถิด

กตํ ปุญฺญผลํ มยฺหํ สพฺเพ ภาคี ภวนฺตุ เต ขอปวงสัตว์ทั้งสิ้นนั้น จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้วเถิด

อิทํ เม ญาตีนํ โหตุ สุขิตา โหนฺตุ ญาตโย ขอผลบุญนี้จงมีแก่ญาติของข้าพเจ้า ขอให้ญาติทั้งหลายจงมีความสุข

จึงเห็นว่ากะทัดรัดมาก และครอบคลุมไปได้ทั้งคนตายและคนที่มีชีวิตอยู่ เมื่อไม่ทราบว่าจะกรวดน้ำด้วยบทไหน ก็น่าจะลองใช้ดู

การกรวดน้ำที่ไม่ถูกต้อง

การกรวดน้ำและวิธีกรวดน้ำนั้น เป็นการพูดในแง่ที่ควรจะเป็นเท่านั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องเหมือนหรือตรงกับการกระทำของใคร

อย่าลืมว่า ภาษาที่ใช้ในการกรวดน้ำที่แท้จริงนั้น คือเจตนาหรือภาษาใจ

อนึ่ง ยังมีพุทธศาสนิกชนอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่เคยศึกษาจุดประสงค์ของการกรวดน้ำ เป็นแต่เพียงเห็นเขาทำกันมาอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น เราจึงมักจะได้เห็นพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชน

เวลากรวดน้ำ มักจะถือเคร่งครัด ถ้าไม่เอานิ้วไปรอน้ำ "ไม่ได้ เดี๋ยวไม่ได้บุญ หรือบุญไม่ถึงผู้ตาย" อะไรทำนองนี้

ดังนั้น เราจึงมักจะเห็นภาพที่น่าขันที่สุดเวลากรวดน้ำหลายๆ คน เพราะต่างคนต่างก็จะแย่งกันสอดนิ้วเข้าไปให้ถูกน้ำ ส่วนรายที่เข้าไม่ถึง ก็จะจับเสื่อ จับตัวคนที่นั่งอยู่ข้างหน้า ประหนึ่งว่าบุญจะได้ไหลไปตามเสื่อตามตัวกระนั้นแหละ

การกระทำอย่างนั้น ผิดหลักของการอุทิศส่วนกุศล เพราะการอุทิศส่วนกุศลที่ถูกต้องนั้น หลักสำคัญอยู่ที่เจตนาตั้งใจอุทิศ ดังนั้น หากใครไม่มีน้ำกรวด ก็อธิษฐานใจเอา และก็ควรอธิษฐานเป็นภาษาไทย ด้วยข้อความอย่างไรก็ได้ แต่ให้มีเนื้อหาสาระ ต้องการให้ญาติมิตรของตนได้รับทราบในการทำความดีของตน ทราบแล้วอนุโมทนาในความดีเหล่านั้น และขอให้เขามีความสุขความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป ตามสมควรแก่คติภพที่ได้

อุบัติแล้ว

เคยพบคำกรวดน้ำที่ท่านแต่งเป็นคำกลอนไว้ แต่ไม่ทราบว่าใครแต่ง มีข้อความกระชับดี ถ้าท่องได้ก็ง่ายดีเหมือนกัน

ท่านแต่งไว้ ดังนี้

ขอเดชะ ตั้งจิต อุทิศผล
บุญกุศล นี้ไป ให้ไพศาล
ถึงบิดา มารดา และอาจารย์
ทั้งลูกหลาน ญาติมิตร สนิทกัน
คนที่เคย ร่วมรัก สมัครใคร่
จงมีส่วนได้ ในกุศล ผลของฉัน
ทั้งเจ้ากรรม นายเวร และเทวัญ
ขอให้ท่าน ได้กุศล ผลนี้เทอญฯ

วัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน

แนวปฏิบัติวัฒนธรรม เพื่อการมีวิถีชีวิตไทยที่ดี

โดย กนก จันทร์ขจร
ประธานสภาวัฒนธรรมเขตบางกอกใหญ่

๑. เรื่อง การเข้าแถวตามลำดับ

๑. การซื้อตั๋วเข้าชมมหรสพ หรือการโดยสารรถ เรือประจำทาง พึงเข้าแถวเรียงลำดับผู้มาก่อนหลัง ไม่พึงใช้กำลังเบียดเสียดชิงลำดับผู้มาก่อน

๒. การหลั่งน้ำอวยพรในงานมงคลสมรสหรือประชุมเพลิงในงานฌาปนกิจ เป็นต้น พึงรู้จักลำดับอันสมควรแก่ตน ไม่เบียดแทรกแซงผู้อื่น ในเมื่อยังไม่ถึงลำดับของตน

๓. เมื่อมีการพลั้งพลาดเกิดขึ้นในการเข้าแถวตามลำดับ ผู้พลั้งพลาดควรกล่าวขอโทษ หรือแสดงคารวะแทนการขอโทษ และอีกฝ่ายหนึ่งก็ควรให้อภัย

๔. พึงระลึกเสมอว่า ความเป็นระเบียบทำให้เกิดความเรียบร้อย ส่วนความไม่เป็นระเบียบก่อให้เกิดความวุ่นวายเดือดร้อน

---

* ถ่ายสำเนาจากหนังสือ "คู่มือวัฒนธรรม - วิถีไทย" ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๔ นายกนก จันทร์ขจร บรรณาธิการ เลือกมาเป็นบางเรื่อง พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในหนังสือ "ความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต" (๒๕๓๖; ๒๘๑ - ๓๐๔)

๒. เรื่อง การไปงานศพ

๑. พึงระลึกว่างานศพเป็นงานทุกข์โศกและการไปงานศพ คือการไปแสดงความเคารพและความอาลัยต่อผู้ตาย

๒. การแต่งกายไปในงานศพ ควรมุ่งเพียงให้สุภาพเรียบร้อยเท่านั้น ไม่ควรประกวดประขันในด้านความสวยงามหรูหรา

๓. ควรวางตนให้เหมาะสมกับงาน อยู่ในความสำรวมทั้งกาย วาจา ใจ

๔. ขณะที่มีพิธีทางศาสนา ควรสำรวมกาย วาจา ใจ เป็นพิเศษ

๕. สุภาพชนไม่ควรสรวลเสเฮฮา กล่าววาจาตลกคะนอง หรือเสพสุรายาเมาในงานศพ เพราะเป็นความประพฤติที่ไม่ถูกด้วยกาลเทศะ ทั้งเป็นการขาดคารวะต่อผู้ตายอีกด้วย

๖. เมื่อเข้าไปถึงสถานที่ที่ตั้งศพ ควรแสดงความเคารพศพ ตามสมควรแก่วัยวุฒิ ถ้าที่ตั้งศพมีพระพุทธรูปตั้งอยู่ ควรกราบพระพุทธรูปก่อน แล้วเคารพศพ

๗. วัฒนธรรมในการวางพวงดอกไม้ (Wreath) พวงหรีด คือพวงดอกไม้และใบไม้สีเขียว จัดเป็นวงกลม เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึง แสดงความอาลัยและเคารพศพ ในปัจจุบันนอกจากใช้ดอกไม้สด อาจจัดทำด้วยผ้า ดอกไม้แห้งหรือวัสดุอื่น เพื่อสดุดีให้เกียรติ ระลึกถึงและเคารพ การวางพวกดอกไม้จึงต้องถือการแสดงความเคารพศพเป็นสำคัญ *มีการกระทำที่ไม่เหมาะสม*

ไม่ถูกวัฒนธรรมที่เขียนชื่อเจ้าของพวกดอกไม้ไม่ถูกวัฒนธรรม ชื่อบนพวงดอกไม้ จะมียศ ตำแหน่งได้ไม่ควรมีการยกย่องเชิดชูเกียรติยศ ยกตัวเอง ตัวอย่างที่ถูกต้อง "สมัคร สุนทรเวช รองนายกรัฐมนตรี" ตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม "*ฯพณฯ สำราญ บานบุรี หัวหน้าพรรคสหมิตร*" "*ท่านผู้อำนวยการสำนัก...*" ไม่ควรมีคำยกย่องตนเอง นอกจากไม่เหมาะสม ยังแสดงถึงความไม่รู้วัฒนธรรม วัฒนธรมไทยไม่มีใครกล่าวยกย่องตัวเองว่า "ท่าน" "ฯพณฯ" ยกเว้น ฐานันดร คือยศและบรรดาศักดิ์ เช่น พันเอก, คุณหญิง ฯลฯ และพระราชวงศ์ เช่น หม่อมราชวงศ์ ฯลฯ ***บางท่านอ้างว่า จัดทำพวงหรีดแทนผู้ใหญ่ ต้องใส่คำยกย่องเชิดชูเกียรติ นับว่าเป็นการกระทำที่ประจานความไม่รู้วัฒนธรรมของผู้ใหญ่ผู้นั้น***

๓. มารยาทในการรับประทานอาหาร

ท่านผู้หญิงพัว อนุรักษ์ราชมณเฑียร จากหนังสือ "วัฒนธรรมและประเพณีไทย" ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์ หน้า ๒๔ - ๓๑

๑. **เมื่อได้รับเชิญไปรับประทานอาหารในงานพิธีใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นการรับประทานแบบไทย หรือแบบฝรั่งย่อมใช้มารยาทสุภาพเช่นเดียวกัน** ถ้าเป็นการรับประทานแบบนั่งเก้าอี้ต้องนั่งตัวตรง เรียบร้อยและใช้เครื่องใช้ในการรับประทาน

อาหารที่เป็นส่วนของตน เช่น จาน ชาม ช้อน ส้อม มีด จานแบ่ง ผ้าเช็ดมือ ถ้วยน้ำ และถ้วยเหล้า ถ้าเป็นอาหารไทยต้องใช้ช้อนกลางตักอาหารที่เป็นของกลาง ไม่ใช้เครื่องมือของตนเองตักอาหารซึ่งเป็นของกลาง

๒. **เวลารับประทานอาหาร** ต้องรับประทานโดยระมัดระวัง ไม่ทำให้เลอะเทอะมูมมาม ควรหุบปากเวลาเคี้ยวอาหารเพื่อระวังมิให้มีเสียงดัง

๓. **ไม่ใช้มือของตนเองแตะต้อง** หรือหยิบอาหารที่ผู้อื่นจะบริโภคหรืออาหารที่เป็นของกลาง

๔. **ในการรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น** ต้องรอให้ผู้มีอาวุโสกว่านั่งก่อน จึงนั่ง และผู้มีอาวุโสเริ่มรับประทานก่อนจึงรับประทาน

๕. **ถ้านั่งเก้าอี้ควรนั่งตัวตรง** ไม่ท้าวศอกบนโต๊ะอาหาร ถ้านั่งกับพื้นควรนั่งพับเพียบเรียบร้อยและตั้งตัวตรงไม่ท้าวแขน

๖. **การใช้ผ้าเช็ดมือ** เมื่อเข้านั่งโต๊ะอาหารก่อนจะรับประทานควรหยิบผ้าเช็ดมือปูที่ตัก ก่อนดื่มควรใช้ผ้าเช็ดมือเช็ดปากก่อนทุกครั้ง เพื่อกันมิให้แก้วเป็นคราบ ดื่มเสร็จแล้วเช็ดอีกครั้ง วิธีเช็ดคือซับพลิกผ้าเช็ดมือทางด้านในซับที่ริมฝีปาก ไม่ยกขึ้นทั้งผืน เมื่อเช็ดแล้วคราบรอยริมฝีปากจะอยู่ทางด้านในไม่เป็นที่น่ารังเกียจ ไม่ต้องใช้ผ้าเช็ดมือ เช็ดช้อน ส้อม จาม ชาม ใช้เสร็จแล้วไม่ต้องพับ ควรวางไว้บนโต๊ะซ้ายมือของตน ระหว่างรับประทานอาหาร ถ้ามีความจำเป็นต้องลุกไปจากโต๊ะ ควรวางผ้าเช็ดมือไว้ที่เก้าอี้ กล่าวคำขอโทษก่อนจะลุกไป

๗. **ถือช้อนด้วยมือขวาและส้อมด้วยมือซ้าย** ในเวลารับประทานอาหารแบบไทย ถ้ารับประทานอาหารแบบฝรั่งที่ต้องใช้มีดกับส้อมถือมีดด้วยมือขวาถือส้อมด้วยมือซ้ายส่วนขนมปังอยู่ทางซ้ายมือ มิใช่รับประทานด้วยมือ เวลาใช้มีดทาเนยลงบนขนมปัง ใช้มือช่วยกดชิ้นขนมปังไว้ในจานแล้วทาเนยให้เรียบร้อย

๘. **การซดน้ำซุปหรือน้ำแกง** ย่อมซดจากข้างช้อน และซดอย่างเงียบ อย่าให้มีเสียงดัง วิธีตักจะใช้ตักจากริมนอกเข้าไปหาด้านใน หรือจากข้างในออกมาข้างนอกก็ได้

๙. **การใช้มีด** มีไว้สำหรับตัดอาหาร จะนำไปจิ้มอาหารเข้าปากไม่ได้ ไม่ว่ากรณีใดๆ ผู้ใดใช้มีดส่งอาหารเข้าปาก ผู้นั้นเสียมารยาทอย่างมาก

๑๐. **ในการรับประทานน้ำชาหรือกาแฟ** ช้อนกาแฟ หรือช้อนชามีไว้สำหรับใช้คนเท่านั้น เมื่อคนเสร็จแล้วต้องวางไว้ในจานรองถ้วย อย่าคาช้อนไว้ในถ้วยและอย่าซดจากช้อนเป็นอันขาด

๑๑. **แก้วน้ำดื่ม** เครื่องดื่มของเราอยู่ทางขวามือเสมอ อย่าไปหยิบทางซ้าย การดื่มควรดื่มช้าๆ ระวังไม่ดื่มให้มีเสียง ควรมีการเว้นระยะบ้าง ไม่ควรดื่มรวดเดียวหมด ไม่ดื่มขณะที่ยังมีอาหารอยู่ในปาก และไม่ทิ้งรอยลิปสติกที่ทาปากไว้ที่ถ้วย

๑๒. **ผู้มีมารยาท** ไม่พูดถึงสิ่งที่น่าเกลียดหรือน่าหวาดเสียวให้เป็นที่รังเกียจขณะรับประทานอาหาร

๑๓. **การรับประทานอาหารชนิดช่วยตัวเอง หรือบุฟเฟ่ต์** โดยมากจัดสำหรับเมื่อมีแขกมากๆ คือเจ้าของบ้านจะวางอาหารพร้อมทั้งคาวหวานแยกกันไว้เป็นหมู่ จัดอย่างสวยงามทั้งคาว

และหวาน แล้วเชิญแขกที่รับเชิญไปแบ่งรับประทานเองตามใจชอบ

๑๔. ผู้รับเชิญจะเดินไปหยิบเครื่องมือสำหรับรับประทานอาหารก่อนโดยเดินเรียงไปตามลำดับอย่าแซงหน้าผู้อื่น เดินไปหยิบจาน ชาม หรือ ส้อม ช้อน มีด และอื่นๆ กรณีไม่มีวางไว้บนโต๊ะ แล้วตักอาหารเลือกตามใจชอบ แต่พอที่จะรับประทานได้หมดสิ้น ไม่ควรตักจนล้นชาม เราควรจะรู้จักกระเพาะอาหารของเราให้ดีว่า จะบรรจุอาหารสักเท่าใด แล้วแบ่งให้พอดีกับความต้องการของตน อย่าโลภตักแบ่งไปจนรับประทานไม่หมด และอย่าแบ่งโดยคุ้ยเขี่ยทำลายความสวยงามที่เขาตบแต่งอาหารไว้

๑๕. เมื่อรับประทานเสร็จแล้ว ก็วางจานไว้ที่ใดที่หนึ่งที่เหมาะแก่จานชามที่ใช้แล้ว หรือส่งให้คนรับใช้ที่เดินเก็บจานชามที่แขกรับประทานเสร็จแล้วก็ได้

๑๖. ไม่ควรลุกจากโต๊ะอาหารกลับบ้านในทันทีที่รับประทานอาหารเสร็จ จะลุกจากโต๊ะได้ควรดูผู้เป็นประธาน ผู้อาวุโสลุกแล้ว จึงลุกตามไป...

๔. มารยาทในการอยู่ร่วมกันในสังคม

๑. คนเราต้องมีการพบปะสมาคม พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

คนเราไม่ว่าจะเป็นชาติใดภาษาใด คนจนคนมีก็ตาม ต่างต้องมีการสังคมพึ่งพาอาศัยกันทั้งสิ้น ไม่มีใครที่จะอยู่ตัวคนเดียวในโลกได้ และคนเราจะมีชื่อเสียงดีเด่น คนรู้จักรักใคร่นิยม

นับถือก็อยู่ที่การสังคม หรือจะถูกครหานินทาก็อยู่ที่การสังคมเช่นเดียวกัน เพราะสังคมเป็นแหล่งนำมาซึ่งการสรรเสริญและนินทา

การสังคมนี้มีทั้งทางดีและทางชั่ว สุดแต่ว่าเป็นสังคมชนิดใด คือถ้าเรารู้จักเลือกคบคนและเลือกการสมาคมแล้ว การสมาคมนั้นจะเป็นสมาคมที่ดี และมีประโยชน์ดังสุภาษิตโบราณของเรามีว่า "คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล"

๒. หลักสำคัญในการพบปะสมาคม

มารยาทในสังคมมีอยู่มากมาย ยากที่จะหยิบยกมากล่าวและชี้แจงอย่างละเอียดได้ แต่หลักสำคัญโดยกว้างๆ นั้น มีดังนี้

(๑) การรู้จักวางตน ต้องเป็นคนมีความอดทน มีความสงบเสงี่ยมที่เรียกว่า "ธรรมอันทำให้งาม ๒" และมี "ธรรมมีอุปการะมาก ๒" คือมีสติ ความระลึกได้ มีสัมปชัญญะ ความรู้ตัว การวางตนต้องมีท่าทางธรรมดาอย่าฝืน ไม่อวดรู้ อวดฉลาด อวดมั่งอวดมี และไม่ควรตีตัวเสมอผู้ใหญ่ แม้ว่าจะสนิทสนมหรือคุ้นเคยกันสักปานใดก็ตาม

(๒) การรู้จักประมาณตน มีธรรมของคนดี ๗ ได้แก่ รู้จักเหตุผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคล โดยไม่ทำตัวเองให้เด่น เรียกร้องให้คนอื่นสนใจ หรือสร้างจุดสนใจในตัวเรามากเกินไป คำเตือนของหลวงวิจิตรวาทการ น่าจะเป็นข้อเตือนใจเรื่องนี้ได้ ท่านกล่าวไว้ว่า "จงทำดีแต่อย่าเด่นจะเป็นภัย ไม่มีใครเขาอยากเห็นเราเด่นเกิน"

(๓) การรู้จักการพูดจา ต้องไม่ทักทายปราศรัยกับคนด้วยคำพูดที่จะทำให้คนเขาเกิดความอับอายในสังคม และไม่คุย

เสียงดังหรือยักคิ้วหลิ่วตา ทำท่าทางประกอบจนทำให้เสียบุคลิกภาพ

(๔) ***การรู้จักควบคุมอารมณ์*** คือรู้จักข่มจิตของตน ไม่ใช้อารมณ์รุนแรง เพื่อไม่ให้ล่วงสิ่งที่ไม่ควรล่วง ได้แก่ การข่มราคะ โทสะ โมหะ ไม่ให้กำเริบเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือรู้จักข่มอารมณ์ต่างๆ ไม่ทำลายข้าวของไม่พูด และแสดงกิริยาประชดประชัน หรือส่อเสียด

(๕) ***การสำรวมกิริยาในเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่*** ขณะที่เดินผ่านผู้ใหญ่ให้ก้มตัวพองาม หรือหากผู้ใหญ่กำลังเดินไม่ควรวิ่งตัดหน้า ควรหยุดให้ผู้ใหญ่เดินไปก่อน หรือไม่ควรเดินผ่านกลางขณะที่ผู้ใหญ่กำลังพูดกัน

(๖) ***การรู้จักควบคุมอิริยาบถ*** ถือเป็นคุณสมบัติที่ดี เช่น เมื่อเราได้ยินเสียงเพลง ก็ไม่ควรเขย่าตัว กระดิกเท้าหรือเคาะจังหวะ โดยไม่เลือกสถานที่ ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นอาการของคนที่ไม่ควบคุมอิริยาบถ และเหมาะสมกับกาลเทศะ

(๗) ***ความมีน้ำใจไมตรีอันดีต่อกัน*** การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขด้วยความรักและเข้าใจกัน ควรมีความเอื้ออาทร มีน้ำใจไมตรีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความเห็นอกเห็นใจ เอาใจใส่ทุกข์สุขของผู้เกี่ยวข้องมุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน ที่สำคัญคือมีน้ำใจในการช่วยเหลือ หรือช่วยทำประโยชน์ให้แก่สังคม

(๘) ***การช่วยเหลือผู้อื่น*** การช่วยเหลือผู้อื่นเป็นคุณธรรมชั้นสูงของการอยู่ร่วมกันในสังคม ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด

ผู้บำเพ็ญประโยชน์มีอุดมการณ์สำคัญ คือ "การช่วยเหลือผู้อื่น" พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเป็นปัจฉิมโอวาท ความว่า "จงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นด้วยความไม่ประมาทเถิด" การยังประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็คือ การช่วยเหลือผู้อื่นหรือการปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เพื่อประโยชน์ส่วนรวม สังคมจะมีสันติสุข คือมีความสงบสุข ถ้าบุคคลในสังคมรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม...

๕. มารยาทในการใช้ส้วม

๑. **การใช้ส้วม ผู้ที่ใช้ส้วมได้ถูกวิธี** คือบุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมมาจากครอบครัวที่ดี โบราณกล่าวไว้ว่า จะดูวัวดูที่หาง จะดูนางดูที่แม่ ในที่นี้ควรเพิ่มเติมว่า จะดูความสะอาดและพื้นฐานการอบรมต้องดูที่การใช้ส้วม

"**ส้วม**" ถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งของครอบครัวและสังคม การกิน การนั่ง การนอน การเดิน จนกระทั่งการ "**ถ่าย**" ไม่มีสัตว์ใดในโลกนี้ ทำได้อย่างมนุษย์ เพราะเรามีความละอาย ต้องถ่ายเป็นที่ ที่จัดไว้เรียกว่า "**ส้วม**"

ขอยกตัวอย่าง คำสอนของหลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม จังหวัดนครปฐม ท่านเขียนติดไว้ในห้องส้วมของวัด

ถ่ายแล้วกระโดด เป็นกบ
ถ่ายแล้วกลบ เป็นแมว
ถ่ายแล้วแจว เป็นหมา
ถ่ายแล้วรักษา เป็นคน

ขอย้ำคำว่า "ถ่ายแล้วรักษาเป็นคน" ทุกวันนี้นักเรียนหรือคนบางคน ขาดการฝึกอบรมการใช้ส้วมที่ถูกต้อง บางคนถ่ายแล้วล้างเฉพาะก้นของตนเอง แล้วเปิดประตูส้วมออกไป ปล่อยให้อุจจาระคาอยู่ในคอห่าน เคยมีอยู่บ่อยๆ นักเรียนดีหรือคนดี ต้องมีความสำนึก มีความคิด นึกถึงคนที่มาใช้ต่อจากเรา โรงเรียนได้ตระเตรียมขันตักน้ำและน้ำไว้ให้บางคนเพียงสักแต่ว่าราดน้ำแล้วมิได้ตรวจตราสนใจว่าสะอาดหรือเรียบร้อยดีหรือไม่ บางครั้งยังมีอุจจาระลอยอยู่ก็เปิดประตูออกไป การกระทำดังกล่าวถือว่าขาดการฝึกและอบรมที่ดี เป็นการสร้างปัญหาให้กับสังคม เมื่อใครมาใช้ส้วมต่อจากเราเขาจะรังเกียจ มิหนำซ้ำยังถูกแช่งชักหักกระดูกหรือด่าว่าถึงพ่อแม่อีกด้วย

๒. ข้อปฏิบัติในการใช้ส้วม

(๑) ก่อนถ่ายควรราดน้ำลงในคอห่าน อย่าให้น้ำกระเด็นกระจัดกระจายไป ถ้าบริเวณส้วมมีคนทำสกปรกเลอะเทอะไว้ควรใช้น้ำราดให้ทั่วก่อนขึ้นนั่ง

(๒) ไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ถ่มน้ำลาย เสมหะ ให้เลอะเทอะบริเวณส้วม

(๓) เมื่อถ่ายแล้วเทน้ำราดให้สะอาด มิให้อุจจาระ ปัสสาวะคั่งค้างอยู่

(๔) ไม่ทิ้งสิ่งอื่นๆ ลงในคอห่าน เช่น กระดาษแข็ง ผ้าอนามัย จะทำให้ท่ออุดตัน

(๕) สำหรับของแข็งอื่นๆ เช่น กระดาษ ผ้าอนามัย ควรทิ้งในภาชนะที่จัดไว้ให้

(๖) ก่อนออกจากส้วม ต้องมองตรวจสอบดูความเรียบร้อย ถ้าไม่เรียบร้อยต้องจัดการให้เรียบร้อยก่อน จึงออกจากส้วม

สำหรับการใช้และรักษาส้วมที่บ้านโดยทั่วไปนั้น ต้องปฏิบัติเพิ่มเติมอีก ได้แก่ หมั่นชำระล้างขัดถู บริเวณส้วมหรือคอห่านให้สะอาดไม่ให้มีกลิ่น ถ้าจะใส่ยาดับกลิ่น หรือฆ่าเชื้อต้องระวังอย่าให้ยานั้นลงไปในคอห่านของคอส้วม เพราะจะลงไปอยู่ในถังส้วม เป็นการฆ่าตัวแบคทีเรียที่ช่วยย่อยสลาย ส้วมจะเต็มเร็วและมีกลิ่นเหม็น อย่าให้ภายในบริเวณส้วมชื้นแฉะหรือมีสัตว์อื่นเข้าไป เช่น หนู แมว สุนัข แมลงวัน แมลงสาบ ควรเปิดประตูหน้าต่างหรือมีช่องลม ให้แสงแดดส่องเข้าไปถึงภายในส้วมเป็นการฆ่าเชื้อโรคโดยแสงแดด ช่วยให้เกิดความสะอาดได้อย่างดีอีกทางหนึ่ง

****

การบวช

คำว่า **บวช** มาจากคำว่า ป+วช แปลว่า เว้นทั่ว คือเว้นจากกาม ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงบวชเป็นสามเณรและบวชเป็นพระภิกษุเท่านั้น จุดมุ่งหมายในการบวชก็คือ การปฏิบัติตนเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ และทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน คือความดับทุกข์ อย่างไรก็ตาม การบวชได้แม้เพียงชั่วคราวก็นับว่าดี เพราะนอกจากเป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนาแล้ว อย่างน้อยก็ยังเป็นเหตุให้รู้จักฝึกหัดความอดทน และความเสียสละอย่างมาก อาจทำให้เข้าถึงพุทธธรรมได้โดยใกล้ชิด

การบวชเป็นสามเณร

สามเณร แปลว่า ผู้เป็นเชื้อสายแห่งสมณะ เมื่อเป็นสามเณรแล้ว ต้องถือศีล ๑๐ คือ

๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์ทั้งมนุษย์และเดรัจฉาน
๒. เว้นจากการลักทรัพย์
๓. เว้นจากการเสพเมถุนธรรม
๔. เว้นจากการพูดเท็จ
๕. เว้นจากการดื่มสุราและเมรัย
๖. เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล

๗. เว้นจากการฟ้อนรำขับร้องและการบรรเลง ตลอดถึงการดู การฟังสิ่งเหล่านั้น

๘. เว้นจากการทัดทรงดอกไม้การใช้ของหอมเครื่องประเทืองผิว

๙. เว้นจากการนอนที่สูงใหญ่ที่ยัดนุ่นสำลีอันมีลายวิจิตร

๑๐. เว้นจากการรับเงินทอง

นอกจากนี้ ยังต้องมี **ปัจจเวกขณะ** คือ การพิจารณา จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช ตลอดถึงวัตรที่ควรศึกษา อันเกี่ยวด้วยมารยาท คือ **เสขิยวัตร** อีก ๗๕ ข้อ ด้วย

สถานที่ทำพิธี เป็นกุฏิของพระอุปัชฌาย์ผู้ให้บวชก็ได้ เป็นโรงอุโบสถก็ได้ มีพระอันดับตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปก็ได้ ไม่มีก็ได้

ของใช้ในพิธีคือ

๑. ไตรแบ่ง (สบง ๑ ประคดเอว ๑ อังสะ ๑ จีวร ๑ ผ้ารัดอก ๑ ผ้ากราบ ๑)

๒. จีวร สบง อังสะ (อาศัยหรือสำรอง) ผ้าอาบน้ำฝน ๒ ผืน

๓. ย่าม ผ้าเช็ดหน้า นาฬิกา

๔. บาตร (มีเชิงรองและฝาพร้อม)

๕. รองเท้า ร่ม

๖. ที่นอน เสื่อ หมอน ผ้าห่ม มุ้ง

๗. จานข้าว ช้อนส้อม แก้วน้ำ ผ้าเช็ดมือ ปิ่นโต กระโถน

๘. ขันน้ำ สบู่ กล่องสบู่ แปรง ยาสีฟัน ผ้าเช็ดตัว

๙. ธูป เทียน ดอกไม้ สำหรับบูชาพระรัตนตรัย

๑๐. ธูป เทียน ดอกไม้ (หรือจะใช้เทียนแพมีกรวยดอกไม้ก็ใช้ได้) สำหรับถวายพระอุปัชฌาย์ผู้ให้บวช และจะมีเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมสำหรับถวายพระอุปัชฌาย์และพระในพิธีนั้นอีกองค์ละชุดก็ได้ แล้วแต่กำลังศรัทธา

ผู้บวชต้องปลงผม โกนคิ้ว โกนหนวด ตัดเล็บมือเล็บเท้าให้สะอาดหมดจด ส่วนพิธีการวันบวช มีกล่าวไว้ส่วนหนึ่งแล้ว และข้อสำคัญต้องว่าไตรสรณคมน์ ให้ชัดถ้อยชัดคำ เพราะความเป็นสามเณรจะสำเร็จได้ก็ด้วยไตรสรณคมน์เท่านั้น นอกจากนั้นก็มี

หัวข้อที่ผู้จะบวชจะต้องจดจำคือ

๑. ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครอง พาไปหาเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌาย์ (ถ้าเจ้าอาวาสเป็นพระอุปัชฌาย์ด้วยก็ไม่ต้องไป ๒ แห่ง)

๒. ท่องคำขอบวช สรณคมน์ และศีล ๑๐ ให้ได้ด้วยตนเอง

๓. หมั่นฝึกซ้อมพิธี เช่นการกราบ เป็นต้น

ขั้นตอนพิธีการบวชเป็นสามเณร

ให้ผู้จะบวชรับผ้าไตรอุ้ม ประนมมือแล้วเดินเข้าไปในที่ประชุมสงฆ์ในพิธี (สังฆนิบาต) แล้ววางผ้าไตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายพระอุปัชฌาย์ กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง แล้วอุ้มผ้าไตรประนมมือยืนขึ้นเปล่งวาจาขอบรรพชาว่า

อุกาสะ วันทามิ ภันเต สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมทิตัพพัง สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ

อุกาสะ การุญญัง กัต์วา ปัพพัชชัง เทถะ เม ภันเต

(นั่งคุกเข่าลง แล้วประนมมือว่า)

อะหัง ภันเต ปัพพัชชัง ยาจามิ

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต ปัพพัชชัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต ปัพพัชชัง ยาจามิ

(กล่าว ๓ ครั้งว่า)

สัพพะทุกขะ นิสสะระณะนิพพานะ สัจฉิกะระณัตถายะ อิมัง กาสาวัง คะเหต์วา ปัพพาเชถะ มัง ภันเต อะนุกัมปัง อุปาทายะ (เสร็จแล้วพระอุปัชฌาย์จะมารับผ้าไตร แล้วว่าต่อไป)

(กล่าว ๓ ครั้งว่า)

สัพพะทุกขะ นิสสะระณะนิพพานะ สัจฉิกะระณัตถายะ เอตัง กาสาวัง ทัต์วา ปัพพาเชถะ มัง ภันเต อะนุกัมปัง อุปาทายะ

พระอุปัชฌาย์ให้โอวาทและบอก **ตะจะปัญจะกะกัมมัฏฐาน** แล้วให้ว่าตามไปทีละบท โดยอนุโลม (ไปข้างหน้า) และปฏิโลม (ทวนกลับ) ดังนี้

เกสา โลมา นะขา ทันตา ตะโจ (อนุโลม)

ตะโจ ทันตา นะขา โลมา เกสา (ปฏิโลม)

พระอุปัชฌาย์ชักอังสะออกจากไตรมาสวมให้ผู้บวช แล้วสั่งให้ออกไปครองผ้าครบตามระเบียบ ครั้นเสร็จแล้วรับเครื่องไทยทานเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ ถวายท่านแล้ว กราบ ๓ ครั้ง ยืนประนมมือเปล่งวาจาขอสรณะและศีลดังนี้

อุกาสะ วันทามิ ภันเต สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมทิตัพพัง สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ

อุกาสะ การุญญัง กัต์วา ติสะระเณนะ สะหะ สีลานิ เทถะ เม ภันเต

(นั่งคุกเข่าขอสรณะและศีลดังต่อไปนี้)

อะหัง ภันเต สะระณะสีลัง ยาจามิ

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต สะระณะสีลัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต สะระณะสีลัง ยาจามิ

(พระอุปัชฌาย์กล่าวคำนมัสการให้ผู้บรรพชาว่าตามดังนี้)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

(๓ จบ)

พระอุปัชฌาย์จะกล่าวว่า เอวัง วะเทหิ หรือ ยะมะหัง วะทามิ ตัง วะเทหิ ให้รับว่า อามะ ภันเต แล้วท่านจะว่านำสรณคมน์ก็ให้ว่าตามดังนี้

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

พอจบแล้ว พระอุปัชฌาย์จะบอกว่า ติสะระณะคะมะนัง นิฏฐิตัง ก็ให้รับว่า อามะ ภันเต ต่อจากนั้น ก็สมาทานศีล ๑๐ ประการโดยว่าตามท่านไปเรื่อยๆ ดังนี้

ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อะพ๎รัห๎มะจะริยา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

วิกาละโภชะนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

นัจจะคีตะวาทิตะวิสูกะทัสสะนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

มาลาคันธะวิเลปะนะธาระณะมัณฑะนะวิภูสะนัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อุจจาสะยะนะมะหาสะยะนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

ชาตะรูปะระชะตะปะฏิคคะหะณา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

(พระจะกล่าว ๑ ครั้ง แล้วให้ผู้บวชว่าตาม ๓ ครั้งว่า)

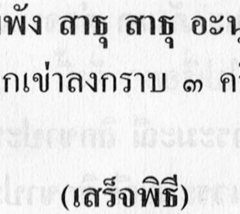
อิมานิ ทะสะ สิกขาปะทานิ สะมาทิยามิ

(เสร็จแล้วพึงกราบลง ๑ หน แล้วยืนขึ้นว่าดังนี้)

วันทามิ ภันเต สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมทิตัพพัง สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ

(คุกเข่าลงกราบ ๓ ครั้ง)

(เสร็จพิธี)

การอุปสมบทเป็นพระภิกษุ

ความเป็นมา

พระอริยสงฆ์สาวกในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรกในโลก พระอริยสงฆ์สาวกองค์แรกคือ **พระอัญญาโกณฑัญญะ** ซึ่งเมื่อฟังพระธรรมเทศนา ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร แล้วบังเกิดดวงตาเห็นธรรมทูลขอบวช ซึ่งพระพุทธองค์ประทานอนุญาตให้อุปสมบทเป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนาด้วยวิธี เอหิภิกขุอุปสัมปทา

ความสำคัญของการอุปสมบท

๑. ทดแทนบุญคุณบิดา มารดา หรือผู้มีพระคุณ
๒. ฝึกจิตใจให้สงบ
๓. ละกิเลสทั้งปวง

"เวลา...เป็นสิ่งเดียวในโลก ที่ทุกคนได้รับเสมอกัน
ไม่มีใครได้เปรียบ หรือเสียเปรียบกันเลยแม้แต่คนเดียว
แต่ ใครจะใช้เวลาในแต่ละวินาที อย่างมีค่า และคุ้มค่ากว่ากัน
นี่แหละ เป็นเรื่องน่าคิด"

พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อจรัญ ฐิตธมฺโม)
เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

พิธีบวช

การเตรียมตัวบวช

ผู้จะบวชเรียกว่า **อุปสัมปทาเปกข์** หรือ **นาค** ผู้ที่จะบวชให้ไปติดต่อวัดที่ต้องการบวช จะได้รับใบสมัครขอบรรพชา พระท่านจะตั้งชื่อทางธรรม และมอบบทขานนาคให้กลับไปฝึกซ้อมท่อง ซึ่งต้องท่องให้คล่องเพื่อใช้ในพิธี โดยต้องฝึกซ้อมกับพระอาจารย์ให้คล่องก่อนทำพิธีบวช เพื่อจะได้ไม่เคอะเขิน นอกจากนี้มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ต้องคิด ต้องเตรียมตัว และทำเมื่อคิดจะบวช

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ว่าจะต้องทำทั้งหมด เพราะว่าทั้งนี้ให้คำนึงถึงความเหมาะสม และกำลังทรัพย์ด้วย ขั้นตอนบางอย่างไม่จำเป็นต้องมีก็ได้ เครื่องอัฏฐบริขารและเครื่องใช้อื่นๆ ที่ควรมีหรือจำเป็นต้องใช้ได้แก่

๑. ไตรครอง ได้แก่ สบง ๑ ประคตเอว ๑ อังสะ ๑ จีวร ๑ สังฆาฏิ ๑ ผ้ารัดอก ๑ ผ้ากราบ ๑

๒. บาตร แบบมีเชิงรองพร้อมด้วยฝา ถลกบาตร สายโยก ถุงตะเคียว

๓. มีดโกน พร้อมทั้งหินลับมีดโกน

๔. เข็มเย็บผ้า พร้อมทั้งกล่องเข็มและด้าย

๕. เครื่องกรองน้ำ (ธมกรก)

๖. เสื่อ หมอน ผ้าห่ม มุ้ง

๗. จีวร สบง อังสะ ผ้าอาบน้ำฝน ๒ ผืน (อาศัย)

๘. ตาลปัตร ย่าม ผ้าเช็ดหน้า ร่ม รองเท้า

๙. โคมไฟฟ้า หรือตะเกียง ไฟฉาย นาฬิกาปลุก

๑๐. สำรับปิ่นโต คาว หวาน จานข้าว ช้อนส้อม ผ้าเช็ดมือ

๑๑. ที่ต้มน้ำ กาต้มน้ำ กาชงน้ำร้อน ถ้วยน้ำร้อน เหยือกน้ำและแก้วน้ำเย็น กระติกน้ำแข็ง กระติกน้ำร้อน

๑๒. กระโถนบ้วน กระโถนถ่าย

๑๓. ขันอาบน้ำ สบู่และกล่องสบู่ แปรงและยาสีฟัน ผ้าขนหนู กระดาษชำระ

๑๔. สันถัต (อาสนะ)

ข้อที่ ๑-๕ เรียกว่าอัฏฐบริขารซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดเสียมิได้ มีความหมายว่า บริขาร ๘ แบ่งเป็นผ้า ๕ อย่างคือ สบง ๑ ประคตเอว ๑ จีวร ๑ สังฆาฏิ ๑ ผ้ากรองน้ำ ๑ และเหล็ก ๓ อย่างคือ บาตร ๑ มีดโกน ๑ เข็มเย็บผ้า ๑ นอกจากนั้นก็แล้วแต่ความจำเป็นในแต่ละแห่ง เช่น เตรียมเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมสำหรับถวายพระอุปัชฌาย์และพระในพิธีนั้นอีกรูปละหนึ่งชุดก็ได้ ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์และศรัทธา

คำขอขมาบิดา มารดา
และญาติผู้ใหญ่เพื่อลาบวช

"กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ที่ข้าพเจ้าได้เคยประมาทล่วงเกินท่าน ต่อหน้าก็ดี ลับหลังก็ดี ทั้งตั้งใจก็ดี มิได้ตั้งใจก็ดี ขอให้ท่านจงอโหสิกรรมแก่ข้าพเจ้า นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนตราบเท่านิพพาน เทอญ"

การบวชนาคและแห่นาค การจัดกระบวนแห่ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ คือ

๑. หัวโต หรือหัวสิงโต (มีหรือไม่ก็ได้)

๒. แตร หรือ เถิดเทิง (มีหรือไม่ก็ได้)

๓. ของถวายพระอุปัชฌาย์ คู่สวด

๔. ไตรครอง ซึ่งมักจะอุ้มโดยมารดาหรือบุพการีของผู้บวช (มีสัปทนกั้น)

๕. ดอกบัว ๓ ดอก ธูป ๓ ดอก เทียน ๒ เล่ม ให้ผู้บวชพนมมือถือไว้ (มีสัปทนกั้น)

๖. บาตร และตาลปัตร จะถือและสะพายโดยบิดาของผู้บวช

๗. ของถวายพระอันดับ

๘. บริขารและเครื่องใช้อย่างอื่นของผู้บวช

เมื่อจัดขบวนเรียบร้อยแล้วก็เคลื่อนขบวนเข้าสู่พระอุโบสถ เวียนขวารอบนอกขันธสีมา จนครบ ๓ รอบ ก่อนจะเข้าโบสถ์ก็ต้องวันทาเสมาหน้าพระอุโบสถเสียก่อนว่า

"วันทามิ อาราเม พัทธะเสมายัง โพธิรุกขัง เจติยัง สัพพัง เม โทสัง ขะมะถะ เม ภันเต"

เมื่อเสร็จแล้วก็โปรยทานก่อนเข้าสู่พระอุโบสถ โดยให้บิดามารดาจูงติดกันไป เดินข้ามประตูไปเลย เสร็จแล้วผู้บวชก็ไปกราบพระประธานด้านข้างพระหัตถ์ขวาขององค์พระ รับไตรครองจากมารดาบิดา จากนั้นจึงเริ่มพิธีการบวช

"ขอฝากไว้ ยมบาลไม่ได้จดว่า
เราทำบุญหรือทำบาป แต่จิตเราเป็นคนจดทุกวัน
ทำชั่วก็จด ทำดีก็จด คือ จิตมันจดไว้โดยธรรมชาติ
แล้วถึงเวลามันก็ไปตามบาปตามกรรมของมันเอง
ไม่มีใครทำให้เรา ตัวเองทำตัวเอง"

พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อจรัญ ฐิตธมฺโม)
วัดอัมพวัน จ.สิงห์บุรี
จากหนังสือ ใบไม้ในกำมือ หน้า ๘๕ นายชินวัฒก์ รัตนเสถียร รวบรวม และเรียบเรียง

พิธีบรรพชาอุปสมบทแบบอุกาสะ

ผู้อุปสมบทรับผ้าไตรอุ้ม ประนมมือแล้วเดินเข้าไปในที่ประชุมสงฆ์ในพิธี (สังฆนิบาต) แล้ววางผ้าไตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายพระอุปัชฌาย์ กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง แล้วอุ้มผ้าไตรประนมมือยืนขึ้นเปล่งวาจาขอบรรพชาว่า

อุกาสะ วันทามิ ภันเต สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมทิตัพพัง สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ

อุกาสะ การุญญัง กัต๎วา ปัพพัชชัง เทถะ เม ภันเต

(นั่งคุกเข่าลง แล้วประนมมือว่า)

อะหัง ภันเต ปัพพัชชัง ยาจามิ

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต ปัพพัชชัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต ปัพพัชชัง ยาจามิ

(กล่าว ๓ ครั้งว่า)

สัพพะทุกขะ นิสสะระณะนิพพานะ สัจฉิกะระณัตถายะ อิมัง กาสาวัง คะเหต๎วา ปัพพาเชถะ มัง ภันเต อะนุกัมปัง อุปาทายะ (เสร็จแล้วพระอุปัชฌาย์จะมารับผ้าไตร แล้วว่าต่อไป)

(กล่าว ๓ ครั้งว่า)

สัพพะทุกขะ นิสสะระณะนิพพานะ สัจฉิกะระณัตถายะ เอตัง กาสาวัง ทัต๎วา ปัพพาเชถะ มัง ภันเต อะนุกัมปัง อุปาทายะ

พระอุปัชฌาย์ให้โอวาทและบอก **ตะจะปัญจะกะกัมมัฏฐาน** แล้วให้ว่าตามไปทีละบท โดยอนุโลม (ไปข้างหน้า) และปฏิโลม (ทวนกลับ) ดังนี้

เกสา โลมา นะขา ทันตา ตะโจ (อนุโลม)

ตะโจ ทันตา นะขา โลมา เกสา (ปฏิโลม)

พระอุปัชฌาย์ชักอังสะออกจากไตรมาสวมให้ผู้บวช แล้วสั่งให้ออกไปครองผ้าครบไตรจีวรตามระเบียบ ครั้นเสร็จแล้วรับเครื่องไทยทานเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ ถวายท่านแล้วกราบ ๓ ครั้ง ยืนประนมมือเปล่งวาจาขอสรณะและศีลดังนี้

อุกาสะ วันทามิ ภันเต สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมทิตัพพัง สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ

อุกาสะ การุญญัง กัต์วา ติสะระเณนะ สะหะ สีลานิ เทถะ เม ภันเต

(นั่งคุกเข่าขอสรณะและศีลดังต่อไปนี้)

อะหัง ภันเต สะระณะสีลัง ยาจามิ

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต สะระณะสีลัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต สะระณะสีลัง ยาจามิ

(พระอุปัชฌาย์กล่าวคำนมัสการให้ผู้บรรพชาว่าตามดังนี้)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

(ว่า ๓ จบ)

พระอุปัชฌาย์จะกล่าวว่า **เอวัง วะเทหิ** หรือ **ยะมะหัง วะทามิ ตัง วะเทหิ** ให้รับว่า **อามะ ภันเต** แล้วท่านจะว่านำสรณคมน์ก็ให้ว่าตามดังนี้

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

จบแล้วพระอุปัชฌาย์จะบอกว่า **ติสะระณะคะมะนัง นิฏฐิตัง** ก็ให้รับว่า **อามะ ภันเต** ต่อจากนั้นก็สมาทานสิกขาบท ๑๐ ประการ โดยว่าตามท่านไปเรื่อยๆ ดังนี้

ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อะพ๎รัห๎มะจะริยา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

วิกาละโภชะนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

นัจจะคีตะวาทิตะวิสูกะทัสสะนา เวระมะณี สิกขาปะทัง

สะมาทิยามิ

มาลาคันธะวิเลปะนะธาระณะมัณฑะนะวิภูสะนัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อุจจาสะยะนะมะหาสะยะนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

ชาตะรูปะระชะตะปะฏิคคะหะณา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

(พระจะกล่าว ๑ ครั้ง และผู้บวชว่าตาม ๓ ครั้งว่า)

อิมานิ ทะสะ สิกขาปะทานิ สะมาทิยามิ

(เสร็จแล้วพึงกราบลง ๑ หน แล้วยืนขึ้นว่าดังนี้)

วันทามิ ภันเต สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมทิตัพพัง สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ

(คุกเข่าลงกราบ ๓ ครั้ง)

ต่อจากนั้นให้รับบาตรอุ้มเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ในสังฆสันนิบาต วางไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องไทยทานถวายท่าน แล้วกราบ ๓ ครั้ง เสร็จแล้วยืนขึ้นประนมมือกล่าวดังนี้

อุกาสะ วันทามิ ภันเต สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมทิตัพพัง สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ

อุกาสะ การุญญัง กัต์วา นิสสะยัง เทถะ เม ภันเต

(นั่งคุกเข่า)

อะหัง ภันเต นิสสะยัง ยาจามิ

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต นิสสะยัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต นิสสะยัง ยาจามิ

(กล่าว ๓ ครั้งว่า)

อุปัชฌาโย เม ภันเต โหหิ

พระอุปัชฌาย์จะกล่าวรับว่า โอปายิกัง ผู้บวชพึงรับว่า **(อุกาสะ สัมปะฏิจฉามิ) ปะฏิรูปัง** ผู้บวชรับว่า **(อุกาสะ สัมปะฏิจฉามิ) ปาสาทิเกนะ สัมปาเทหิ** ผู้บวชรับว่า **(อุกาสะ สัมปะฏิจฉามิ)** แล้วว่าดังนี้

(กล่าว ๓ ครั้งว่า)

อัชชะตัคเคทานิ เถโร มัยหัง ภาโร อะหัมปิ เถรัสสะ ภาโร

(เสร็จแล้วยืนขึ้นว่าดังนี้)

วันทามิ ภันเต สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมทิตัพพัง สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ (คุกเข่าลงกราบ ๓ ครั้ง)

ลำดับต่อไปพระอุปัชฌาย์หรือพระอาจารย์จะเอาบาตรมีสายโยกคล้องตัวผู้ขอบวช แล้วบอกบาตรและจีวร ผู้บวชก็รับเป็นทอดๆ ไปดังนี้

ประฐะมัง อุปัชฌัง คาหาเปตัพโพ อุปัชฌัง คาหาเปต๎วา ปัตตะจีวะรัง อาจิกขิตัพพัง

อะยันเต ปัตโต	(รับว่า) อามะ ภันเต
อะยัง สังฆาฏิ	(รับว่า) อามะ ภันเต
อะยัง อุตตะราสังโค	(รับว่า) อามะ ภันเต
อะยัง อันตะระวาสะโก	(รับว่า) อามะ ภันเต

จากนั้นพระอาจารย์ท่านจะบอกให้ออกไปข้างนอกว่า **คัจฉะ อะมุม์หิ โอกาเส ติฏฐาหิ** ผู้บวชก็ถอยออกไปยืนอยู่ในที่ที่กำหนดไว้ (ส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณทางเข้าโบสถ์) ต่อจากนี้พระอาจารย์จะสวดถามอันตรายิกธรรม ให้รับ **นัตถิ ภันเต** ๕ ครั้ง และต่อด้วย **อามะ ภันเต** อีก ๘ ครั้งดังต่อไปนี้

พระจะถามว่า	ผู้บวชกล่าวรับว่า
กุฏฐัง	นัตถิ ภันเต
คัณโฑ	นัตถิ ภันเต
กิลาโส	นัตถิ ภันเต
โสโส	นัตถิ ภันเต
อะปะมาโร	นัตถิ ภันเต
มะนุสโสสิ๊	อามะ ภันเต
ปุริโสสิ๊	อามะ ภันเต
ภุชิสโสสิ๊	อามะ ภันเต
อะนะโณสิ๊	อามะ ภันเต

นะสิ๊ ราชะภะโฏ **อามะ ภันเต**
อะนุญญาโตสิ๊ มาตาปิตูหิ **อามะ ภันเต**
ปะริปุณณะวีสะติวัสโสสิ๊ **อามะ ภันเต**
ปะริปุณณันเต ปัตตะจีวะรัง **อามะ ภันเต**
กินนาโมสิ๊ **อะหัง ภันเต**...*(ฉายาพระใหม่) **นามะ**
โก นามะ เต อุปัชฌาโย **อุปัชฌาโย เม ภันเต อายัส์มา** *(ฉายาพระอุปัชฌาย์) **นามะ**

*หมายเหตุ ผู้บวชจะต้องทราบชื่อทางพระที่พระตั้งให้ใหม่ก่อนวันบวชและต้องจำชื่อพระอุปัชฌาย์ให้ได้ด้วย

เสร็จแล้วกลับเข้ามาข้างในที่ประชุมสงฆ์ กราบลงตรงหน้าพระอุปัชฌาย์ ๓ ครั้ง นั่งคุกเข่าประนมมือเปล่งวาจาขออุปสมบท ดังนี้

สังฆัมภันเต อุปะสัมปะทัง ยาจามิ อุลลุมปะตุ มัง ภันเต สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาทายะ

ทุติยัมปิ ภันเต สังฆัง อุปะสัมปะทัง ยาจามิ อุลลุมปะตุ มัง ภันเต สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาทายะ

ตะติยัมปิ ภันเต สังฆัง อุปะสัมปะทัง ยาจามิ อุลลุมปะตุ มัง ภันเต สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาทายะ

ต่อมาพระอาจารย์สวดสมมุติตนถามอันตรายิกธรรม ผู้บวชก็รับว่า **นัตถิ ภันเต** ๕ ครั้ง และ **อามะ ภันเต** ๘ ครั้ง บอกชื่อพระใหม่ของตัวเอง และชื่อพระอุปัชฌาย์แบบที่ผ่านมา

อย่างละหนึ่งครั้ง เสร็จแล้วก็นั่งฟังพระสวดกรรมวาจาอุปสมบท ไปจนจบ พอจบแล้วท่านก็จะเอาบาตรออกจากตัว ให้กราบลง ๓ ครั้ง นั่งพับเพียบฟังพระอุปัชฌาย์บอกอนุศาสน์ไปจนจบ แล้วก็กล่าวรับว่า **อามะ ภันเต** เสร็จพิธีก็กราบพระอุปัชฌาย์ ๓ ครั้ง ถ้ามีเครื่องไทยทานก็ให้รับไทยทานถวายพระอันดับ เวลากรวดน้ำก็ให้ตั้งใจรำลึกถึงผู้มีพระคุณอุทิศส่วนกุศลแด่ท่าน ขั้นตอนต่อไปก็นั่งฟังพระท่านอนุโมทนาต่อไปจนจบ

จบพิธีบรรพชาอุปสมบทแบบอุกาสะ

ยศและลาภหาบไปไม่ได้แน่
เว้นเสียแต่ต้นทุนบุญกุศล
ต้องทิ้งสมบัติทั้งหลายให้ปวงชน
ร่างของตนเขายังเอาไปเผาไฟ
สิ่งใดใดไม่ใช่ของใครหมด
ไม่ปรากฏว่าใครเป็นเจ้าของ
แม้เฝ้ารักเฝ้าหวงเฝ้าห่วงปอง
ก็จำต้องทิ้งไว้ในโลกา

จงรีบสร้างกุศล เพื่อตนเองและผู้อื่น

พิธีบรรพชาอุปสมบทแบบเอสาหัง (แบบใหม่)

กุลบุตรผู้มีศรัทธามุ่งอุปสมบท พึงรับผ้าไตรอุ้มประนมมือเข้าไปในท่ามกลางสงฆ์ (สังฆสันนิบาต) วางผ้าไตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายพระอุปัชฌาย์ แล้วกราบลงด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้งแล้วนั่งคุกเข่าอุ้มผ้าไตรประนมมือเปล่งวาจาถึงสรณะและขอบรรพชาด้วยคำมคธ หยุดตามจุดจุลภาคว่า

(ท่องจำ)

เอสาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามิ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยาหัง ภันเต, ตัสสะ ภะคะวะโต, ธัมมะวินะเย ปัพพัชชัง, ละเภยยัง อุปะสัมปะทัง,

ทุติยัมปาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามิ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ,ละเภยยาหัง ภันเต, ตัสสะ ภะคะวะโต, ธัมมะวินะเย ปัพพัชชัง, ละเภยยัง อุปะสัมปะทัง,

ตะติยัมปาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามิ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยาหัง ภันเต, ตัสสะ ภะคะวะโต, ธัมมะวินะเย ปัพพัชชัง, ละเภยยัง อุปะสัมปะทัง,

อะหัง ภันเต, ปัพพัชชัง ยาจามิ, อิมานิ กาสายานิ วัตถานิ คะเหตฺวา, ปัพพาเชถะ มัง ภันเต, อะนุกัมปัง อุปาทายะ,

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต, ปัพพัชชัง ยาจามิ, อิมานิ กาสายานิ วัตถานิ คะเหต์วา, ปัพพาเชถะ มัง ภันเต, อะนุกัมปัง อุปาทายะ,

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต, ปัพพัชชัง ยาจามิ, อิมานิ กาสายานิ วัตถานิ คะเหต์วา, ปัพพาเชถะ มัง ภันเต, อะนุกัมปัง อุปาทายะ,

(ถ้าบวชเป็นสามเณรให้ตัดคำว่า **"ละเภยยัง อุปะสัมปะทัง"** ออกเสีย)

เมื่อกล่าวจบแล้ว น้อมผ้าไตรเข้าไปถวายพระอุปัชฌาย์อีกทีหนึ่ง เมื่อท่านรับเอาผ้าไตรแล้ว นั่งพับเพียบลง ประนมมือไว้ ท่านจะกล่าวสอนให้รู้ถึงคุณของพระรัตนตรัย เป็นต้น แล้วท่านจะบอกพระกัมมัฏฐาน ๕ อย่าง (ตะจะปัญจะกะกัมมัฏฐาน) ให้ว่าตามท่านไปทีละบท โดยอนุโลมและปฏิโลม ดังนี้

(ท่องจำ)

เกสา โลมา นะขา ทันตา ตะโจ (อนุโลม)

ตะโจ ทันตา นะขา โลมา เกสา (ปฏิโลม)

ครั้นสอนแล้ว พระอุปัชฌาย์จะชักอังสะออกจากไตร ผู้บรรพชาจึงนั่งคุกเข่าขึ้น แล้วพระอุปัชฌาย์จะสวมอังสะให้ เสร็จแล้วท่านจะบอกถึงธรรมเนียมการนุ่งห่มของพระภิกษุสามเณร นุ่งให้ได้ปริมณฑล คือเบื้องบนให้ปิดสะดือ เบื้องล่างให้เพียงครึ่งแข้ง แล้วผู้บรรพชาถอยกลับเดินออกไปนุ่งหรือครองผ้าจีวร เสร็จแล้วเข้าไปหาพระอาจารย์ รับเครื่องสักการะถวาย

ท่านแล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งคุกเข่าประนมมือ เปล่งวาจาขอสรณะและศีล ดังนี้

(ท่องจำ)

อะหัง ภันเต, สะระณะสีลัง ยาจามิ

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต, สะระณะสีลัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต, สะระณะสีลัง ยาจามิ

ลำดับนั้น พระอาจารย์จะกล่าวคำนมัสการนำ ให้ผู้มุ่งบรรพชาว่าตามไป ดังนี้

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

(ว่า ๓ ครั้ง)

จากนั้นท่านจะกล่าวด้วยคำว่า **ยะมะหัง วะทามิ ตัง วะเทหิ** พึงรับว่า **อามะ ภันเต**

ครั้นแล้วท่านจะนำเปล่งวาจาขอถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่ง พึงว่าตามท่านไปทีละบท ดังนี้

(ท่องจำ)

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ.

ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ.

สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ.

ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ.

ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ.

ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ.

ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ.

ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ.

ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ.

เมื่อจบแล้ว ท่านจะบอกว่า **ติสะระณะคะมะนัง นิฏฐิตัง** ผู้บรรพชาพึงรับว่า **อามะ ภันเต**

ลำดับนั้นพระอาจารย์จะบอกให้รู้ว่าการบรรพชาเป็นสามเณรสำเร็จด้วยสรณคมน์เพียงเท่านี้ สามเณรพึงสมาทานสิกขาบท ๑๐ ประการ ว่าตามพระอาจารย์ไปทีละข้อ ดังนี้

(ท่องจำ)

ปาณาติปาตา เวระมะณี

อะทินนาทานา เวระมะณี

อะพ๎รัห๎มะจะริยา เวระมะณี

มุสาวาทา เวระมะณี

สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี

วิกาละโภชะนา เวระมะณี

นัจจะคีตะวาทิตะวิสูกะทัสสะนา เวระมะณี

มาลาคันธะวิเลปะนะธาระณะมัณฑะนะวิภูสะนัฏฐานา เวระมะณี

อุจจาสะยะนะมะหาสะยะนา เวระมะณี

ชาตะรูปะระชะตะปะฏิคคะหะณา เวระมะณี

อิมานิ ทะสะ สิกขาปะทานิ สะมาทิยามิ (สามเณรพึงกล่าวตาม ๓ จบ)

ต่อจากนั้น สามเณรพึงรับบาตรจากโยมพ่อโยมแม่ หรือผู้ปกครอง แล้วอุ้มบาตรเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ในท่ามกลางสงฆ์ (สังฆสันนิบาต) วางไว้ด้านซ้ายมือของตัวเอง ถวายเครื่องสักการะพระอุปัชฌาย์ แล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งคุกเข่าประนมมือกล่าวคำขอนิสัย ดังนี้

(ท่องจำ)

อะหัง ภันเต, นิสสะยัง ยาจามิ

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต, นิสสะยัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต, นิสสะยัง ยาจามิ

อุปัชฌาโย เม ภันเต โหหิ (ว่า ๓ ครั้ง)

พระอุปัชฌาย์กล่าวว่า	ผู้อุปสมบทรับว่า
ปะฏิรูปัง	สาธุ ภันเต
โอปายิกัง	สาธุ ภันเต
ปาสาทิเกนะ สัมปาเทหิ	สาธุ ภันเต

จากนั้นสามเณรพึงกล่าวรับเป็นธุระให้ท่านว่าดังนี้

อัชชะตัคเคทานิ เถโร, มัยหัง ภาโร, อะหัมปิ เถรัสสะภาโร (ว่า ๓ ครั้ง)

ลำดับนั้น พระอุปัชฌาย์จะกล่าวแนะนำสามเณรไปตามระเบียบ พระอาจารย์ผู้เป็นกรรมวาจา เอาบาตรมีสายคล้องตัวผู้มุ่งอุปสมบท แล้วพระอุปัชฌาย์จะบอกถึงบาตรและจีวร เป็นต้น ผู้มุ่งอุปสมบทพึงรับว่า อามะ ภันเต ๔ ครั้ง ดังนี้

คำบอกบาตรจีวร	คำรับว่า
๑. อะยันเต ปัตโต	อามะ ภันเต
๒. อะยัง สังฆาฏิ	อามะ ภันเต
๓. อะยัง อุตตะราสังโค	อามะ ภันเต
๔. อะยัง อันตะระวาสะโก	อามะ ภันเต

ต่อจากนั้น พระอาจารย์จะบอกให้ออกไปข้างนอกด้วยคำว่า **คัจฉะ อะมุม์หิ โอกาเส ติฏฐาหิ** พึงถอยออกไปสักระยะหนึ่ง แล้วลุกขึ้นเดินประนมมือไปยืนอยู่ในที่ที่กำหนดไว้ พระอาจารย์คู่สวดจะสมมุติตนเป็นผู้สอนซ้อม แล้วท่านจะออกไปสวดถามถึงอันตรายิกธรรม พึงรับว่า **นัตถิ ภันเต ๕ ครั้ง** และรับว่า **อามะ ภันเต ๘ ครั้ง** ดังนี้

พระอาจารย์ถามว่า	ผู้อุปสมบทพึงตอบว่า
๑. กุฏฐัง	นัตถิ ภันเต
๒. คัณโฑ	นัตถิ ภันเต
๓. กิลาโส	นัตถิ ภันเต
๔. โสโส	นัตถิ ภันเต
๕. อะปะมาโร	นัตถิ ภันเต
๑. มะนุสโสสิ๊	อามะ ภันเต
๒. ปุริโสสิ๊	อามะ ภันเต
๓. ภุชิสโสสิ๊	อามะ ภันเต
๔. อะนะโณสิ๊	อามะ ภันเต
๕. นะสิ๊ ราชะภะโฏ	อามะ ภันเต

๖. อะนุญญาโตสิ๊ มาตาปิตูหิ อามะ ภันเต
๗. ปะริปุณณะวีสะติวัสโสสิ๊ อามะ ภันเต
๘. ปะริปุณณันเต ปัตตะจีวะรัง อามะ ภันเต
๑. กินนาโมสิ๊ อะหัง ภันเต
...(ฉายาผู้บวช)...นามะ
๒. โก นามะ เต อุปัชฌาโย อุปัชฌาโย เม ภันเต
อายัส๎มา...(ฉายาพระ
อุปัชฌาย์)......นามะ

เมื่อสวดสอนซ้อมเสร็จแล้ว พระอาจารย์คู่สวดจะกลับเข้ามาท่ามกลางสงฆ์แล้วสวดเรียกผู้มุ่งอุปสมบท (อุปสัมปทาเปกข์) เข้ามา และอุปสัมปทาเปกข์พึงเข้ามาในท่ามกลางสงฆ์ กราบพระอุปัชฌาย์ ๓ ครั้ง นั่งคุกเข่าประนมมือเปล่งวาจาขออุปสมบทดังนี้

(ท่องจำ)

สังฆัมภันเต, อุปะสัมปะทัง ยาจามิ, อุลลุมปะตุ มัง ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาทายะ

ทุติยัมปิ ภันเต, สังฆัง อุปะสัมปะทัง ยาจามิ, อุลลุมปะตุ มัง ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาทายะ

ตะติยัมปิ ภันเต, สังฆัง อุปะสัมปะทัง ยาจามิ, อุลลุมปะตุ มัง ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาทายะ

ต่อจากนั้น พระอุปัชฌาย์จะกล่าวเผดียงสงฆ์ พระอาจารย์คู่สวดก็จะสวดสมมุติตนถามถึงอันตรายิกธรรมกะอุปสัมปทา–เปกข์ในท่ามกลางสงฆ์อีกทีหนึ่ง ก็พึงรับว่า นัตถิ ภันเต ๕ ครั้ง และรับว่า อามะ ภันเต ๘ ครั้ง เหมือนกันกับตอนที่ว่าข้างนอก

ขณะที่ยืนอยู่นั้นทุกประการ จากนั้นจึงนั่งประนมมือฟังท่านสวดกรรมวาจาไปจนจบ ครั้นจบแล้วท่านก็จะเอาบาตรออกจากตัว แล้วกราบ ๓ ครั้ง จากนั้นก็ถวายเครื่องไทยทานแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์ทั้งปวงก็จะอนุโมทนา พระภิกษุใหม่พึงกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศลนี้ให้แก่บรรพชนและท่านผู้มีพระคุณเป็นลำดับต่อไป

จบพิธีบรรพชาอุปสมบทแบบเอสาหัง
จบเพียงเท่านี้

ธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ๑๐ อย่าง

๑. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า บัดนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว อาการกิริยาใดๆ ของสมณะ เราต้องทำอาการกิริยานั้นๆ.

๒. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า ความเลี้ยงชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น เราควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย.

๓. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า อาการกายวาจาอย่างอื่นที่เราจะต้องทำให้ดีขึ้นไปกว่านี้ ยังมีอยู่อีก ไม่ใช่เพียงเท่านี้.

๔. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า ตัวของเราเองติเตียนตัวเราเองโดยศีลได้หรือไม่.

๕. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วติเตียนเราโดยศีลได้หรือไม่.

๖. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งนั้น.

๗. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตัว เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว.

๘. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่.

๙. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า เรายินดีที่สงัดหรือไม่.

๑๐. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า คุณวิเศษของเรามีอยู่หรือไม่ ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขินในเวลาเพื่อนบรรพชิตถามในกาลภายหลัง.

องฺ. ทสก. ๒๔/๙๑.

อันตรายของภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ ๔ อย่าง

๑. อดทนต่อคำสอนไม่ได้ คือเบื่อต่อคำสั่งสอนขี้เกียจทำตาม.

๒. เป็นคนเห็นแก่ปากแก่ท้อง ทนความอดอยากไม่ได้.

๓. เพลิดเพลินในกามคุณ ทะยานอยากได้สุขยิ่งๆ ขึ้นไป.

๔. รักผู้หญิง.

ภิกษุสามเณรผู้หวังความเจริญแก่ตน ควรระวังอย่าให้อันตราย ๔ อย่างนี้ย่ำยีได้.

องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๑๖๕.

คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธี

พิธีบรรพชาอุปสมบท คู่มือพระบวชใหม่

พิมพ์ที่ บริษัท รุ่งเรืองวิริยะพัฒนาโรงพิมพ์ จำกัด

106/204 หมู่ที่ 4 แขวงคันนายาว เขตคันนายาว กรุงเทพฯ 10230

โทร. 0-2517-7445, 0-2918-0192-3, 0-2918-1336, 0-2918-1338-9, 0-2918-1171-2, 0-2540-7860

โทรสาร 0-2917-9072, 0-2918-1218 มือถือ 081-446-5071, 081-666-0797, 089-784-8758, 089-789-3226

E-mail : viriya999@gmail.com, viriya_999@yahoo.com, Website : www.rvpprinting.com.